

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

**Aktivity v regionálním rozvoji
Tramping v lokalitě Kokořínský důl**

Adéla Müllerová

© 2024 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Adéla Müllerová

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Aktivity v regionálním rozvoji (Tramping v lokalitě Kokořínský důl)

Název anglicky

Activities in regional development (Tramping in Kokořínský důl)

Cíle práce

Diplomová práce se zabývá problematikou rozvojových aktivit ve vybrané lokalitě; konkrétně se věnuje aktivitám v rámci trampských osad v Kokořínském dole, tj. zaměřuje pozornost na vliv rozvojových aktivit v trampských osadách Kokořínského dolu na rozvoj vybrané lokality. Cílem práce je tedy zjistit, zda a jakým způsobem (pozitivně i negativně) tramping přispívá k rozvoji vybrané lokality a lokálního společenství.

Metodika

Teoretická část diplomové práce (jako opora a předpoklad zpracování části empirické), vychází z prostudování teoretické literatury, odborných zdrojů, pramenů, kronik, materiálů a dokumentů vztahujících se ke sledované problematice tak, aby bylo vymezeno základní pojmosloví vztahující se k rozvoji regionů a venkova, lokálnímu aktérství zaměřenému na činnost a aktivity spojené s trampngem.

Propojení teoretické a empirické části práce tvoří sekundární a komparativní analýza dat (čerpaných z relevantních sekundárních zdrojů) o trampských osadách na národní úrovni s cílem vypracovat mapu trampských tábořišť na území ČR; dále pak komparace aktivit a identifikovaných aktérů v rámci vybraných osad CHKO Kokořínsko a CHKO Český ráj s následným zaměřením na konflikt trampů a představitelů organizace zabývající se ochranou přírody v Kokořínském dole.

Navazující, empirická část práce bude řešena pomocí polostandardizovaných rozhovorů s lokálními aktéry (jednak trampy samotnými, jednak s představiteli orgánů ochrany přírody ve sledované lokalitě s cílem zjistit, zda a jakým způsobem tramping a aktivity spojené s trampngem přispívají k rozvoji vybrané lokality.

Data sekundární i data, získaná terénním šetřením, budou zpracována, analyzována, vyhodnocena a interpretována.

Doporučený rozsah práce

cca 60 až 70 stran textu

Klíčová slova

rozvoj, region, rozvoj regionu, kultura, aktér, aktivita, tramping

Doporučené zdroje informací

- Bínek, J., Svobodová, H., Holeček, J., Galvasová, I., & Chabičovská, K. (2009). Aktéři a nástroje rozvoje venkova . Brno.
- Blažek, J., & Uhlíř, D. (2021). Teorie regionálního rozvoje – nástin, kritika, implikace. Praha: Karolinum.
- Duffková, J., Urban, L., & Dubský, J. (2008). Sociologie životního stylu. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- Hendl, J. (2005). Kvalitativní výzkum – základní metody a aplikace. Praha: Portál.
- Hurikán, B. (1990). Dějiny trampingu. Praha: NOVINÁŘ.
- Kirschnerová, L., & Petříček, V. (1996). Příroda Kokořínska a Mělnicka. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR.
- Linhart, J., & Vodáková, A. (1996). Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum.
- Mazák, J. (2016). TEORIE SOCIÁLNÍCH Hnutí: PŘEHLEDOVÁ STUDIE. ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE, 9-30. doi:10.14712/24647055.2016.13
- Šilhánková, V. (2007). Teoretické přístupy k regionálnímu rozvoji. Pardubice: Univerzita Pardubice.

Předběžný termín obhajoby

2023/24 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Lucie Kocmánková Menšíková, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 11. 11. 2022

prof. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 24. 11. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 27. 03. 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Aktivity v regionálním rozvoji (Tramping v lokalitě Kokořínský důl" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.3.2024

Millerová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Lucii Kocmánkové Menšíkové, Ph.D. za konzultace, vstřícný přístup a hodnotné rady. Dále také panu Ing. Ladislavu Pořízkovi za uvedení do problematiky CHKO Kokořínsko.

Aktivity v regionálním rozvoji

Tramping v lokalitě Kokořínský důl

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá problematikou trampských osad v Kokořínském dole a vztahem trampingu a jeho vlivem na rozvoj lokality a oblasti. Cílem práce je zjistit, zda a jakým způsobem (pozitivně i negativně) tramping přispívá k rozvoji lokality, a to z hlediska přírody i po stránce sociální při rozvíjení komunity. Opora této práce tkví především v endogenním přístupu. Endogenní přístup vychází zevnitř regionu zdola a řídicím centrem je lokalita (Ondráková, 2012). Nejpodstatnější pro rozvoj regionu je aktér a využívání endogenních zdrojů růstu. Rozvoj regionu může být ovlivněn celou řadou faktorů – změnami krajiny nebo i životním prostředím (Blažek & Uhlíř, 2021). Právě aktéři poté vstupují do dění svými aktivitami na venkově (Svobodová & Věžník, 2014). Propojení teoretické a empirické části tvoří sekundární a komparativní analýza dat o trampských osadách se zaměřením na lokalitu Kokořínský důl. Představená mapa trampských osad (str. 46) ukazuje, že jsou na celém území ČR a celkový počet je 530. Největší koncentrace je poté ve Středočeském kraji v okolí Prahy (170) a v Libereckém kraji (102). V samotné lokalitě Kokořínského dolu je možné nalézt 11 trampských osad nebo tábořišť. Na základě empirického šetření bylo zjištěno, že se tramping a trampové pomalu přesouvá spíše z Kokořínského dolu více do Roverských skal, které jsou více atraktivní. Tramping lokalitě prospívá hlavně z hlediska drobné péče o přírodu, což je hlavní aktivitou vykonávanou v Kokořínském dole ale i v okolí. Negativní vlivy trampingu vidí samotní trampové v rozdělávání ohně, pohybu mimo označené trasy nebo ničení archeologických nálezů. Tramping v lokalitě je spíše na ústupu z důvodu vysokého turistického ruchu. Avšak dá se říci, že i přesto tramping přispívá k rozvoji lokality. Jedná se zejména o drobnou péči o přírodu a kulturní akce, které místní osady pořádají – jedná se zejména o každoroční potlachy.

Klíčová slova: rozvoj, region, rozvoj regionu, kultura, aktér, aktivita, tramping

Activities in regional development

Tramping in Kokořínský důl

Abstract

The thesis deals with the issue of tramp settlements in Kokořínský důl and the relationship of tramping and its influence on the development of the locality and the area. The aim of the thesis is to find out if and how (positively and negatively) tramping contributes to the development of the site, both in terms of nature and socially in developing the community. The underpinning of this thesis lies primarily in the endogenous approach. The endogenous approach comes from within the region from below and the locality is the controlling centre (Ondráková, 2012). Most important for the development of a region is the actor and the use of endogenous sources of growth. The development of a region can be influenced by a variety of factors – changes in the landscape or even the environment (Blažek & Uhlíř, 2021). It is the actors who then enter the scene through their activities in the countryside (Svobodová & Věžník, 2014). The link between the theoretical and empirical part is formed by secondary and comparative data analysis of tramp settlements with a focus on the Kokořínský důl site. The presented map of tramp settlements (p. 46) shows that there are tramp settlements all over the Czech Republic and the total number is 530. The largest concentration is then in the Central Bohemian Region around Prague (170) and in the Liberec Region (102). In the locality of the Kokořínský důl itself, 11 tramp settlements or campsites can be found. On the basis of an empirical investigation it was found that tramping and tramps are slowly moving from Kokořínský důl more to Roverské skály, which are more attractive. Tramping benefits the locality mainly in terms of small-scale nature care, which is the main activity carried out in Kokořínský důl but also in the surrounding area. The negative effects of tramping are seen by the tramps themselves in the lighting of fires, movement off marked routes or destruction of archaeological sites. Tramping in the locality is rather on the decline due to the high tourist traffic. However, it can be said that tramping still contributes to the development of the site. This is particularly the case with the small-scale nature care and cultural events that the local settlements organise – in particular the annual potlatches.

Keywords: development, region, regional development, culture, actor, activity, tramping

Obsah

1 Úvod	10
2 Cíl práce a metodika.....	11
3 Regionální rozvoj se zřetelem k endogennímu přístupu a trampům jako aktérům v regionálním rozvoji.....	14
3.1 Regionální rozvoj	14
3.1.1 Lokalizační teorie	16
3.1.2 Dokumenty EU a ČR.....	16
3.2 Region a jeho vymezení	19
3.3 Rozvoj regionu	21
3.4 Kultura v regionálním rozvoji.....	23
3.4. 1 Lokální kultura	24
3.4.2 Kulturní krajina	25
3.7 Trampové a tramping v lokálním rozvoji.....	27
3.7.1 Trampové jako aktéři lokálního rozvoje.....	27
3.7.2 Tramping jako aktivita lokálního rozvoje	28
4 Tramping	29
4.1 Historie trampingu	32
4.1.1 Počátky trampingu.....	33
4.1.2 Kubátův zákon.....	34
4.1.3 Mnichovská dohoda a další problémy	35
4.1.4 Tramping v 50. letech.....	36
4.1.5 Tramping v 60. letech.....	37
4.1.6 Tramping v 70. a 80. letech	38
4.2 Filosofie trampingu	39
4.3 Tramping jako subkultura	39
4.3.1 Hudba	41
4.3.2 Móda.....	42
4.3.3 Tradice a zvyky	42
Souhrn teoretických východisek jako opora empirické části práce	43
5 Sekundární a komparativní analýza dat o trampských osadách se zaměřením na lokalitu Kokořínský důl.....	44
5.1 Kokořínský důl.....	44
5.2 Trampské osady na národní úrovni dle krajů	45
5.3 Komparace osad CHKO Kokořínsko a CHKO Český ráj	49
5.3.1 CHKO Kokořínsko	52
5.3.2 CHKO Český ráj.....	55

5.4 Osady v Kokořínském dole	56
5.4.1 Popis trampských osad v lokalitě	56
5.4.2 Konflikt trampů s ochranou přírody	62
5.4.3 Konflikt mezi trampy	67
5.4.4 Dopad trampingu na lokalitu v dokumentu CHKO Kokořínsko – Máchův Kraj 68	
5.4 Shrnutí sekundární a komparativní analýzy dat o trampských osadách se zaměřením na lokalitu Kokořínský důl.....	69
6 Empirické šetření o trampských aktivitách v Kokořínském dole.....	71
6.1 Výzkumné otázky.....	71
6.2 Charakteristika dotazovaných a průběh empirického šetření.....	72
6.3 Zjištění učiněná pomocí dat získaných polostrukturovanými rozhovory	73
6.3.1 Tramping jako aktivita	73
6.3.2 Vliv aktivity na lokalitu – výzvy a přínosy trampingu pro lokalitu	74
6.3.3 Konflikt vs. kulturní krajina	76
Diskuze a zhodnocení dat získaných vlastním empirickým šetřením.....	77
7 Závěr	80
Seznam použitých zdrojů	85
Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk.....	90
Seznam obrázků	90
Seznam tabulek	90
Seznam použitých zkratk.....	90
Přílohy.....	91

1 Úvod

Tramping, jakožto český fenomén, je vhodným předmětem studia nejen pro antropology, odborníky na volný čas a cestovní ruch, ale i v kontextu regionálního rozvoje. Právě tramping je jednou z prvních českých subkultur, která i nyní zasahuje do moderního českého folkloru – v podobě zvyků, slangu nebo trampských písní. Tramping svého času představoval hnutí, které zasáhlo masy. V současné době trend začíná opět stoupat, a i vlivem rozvoje digitálních technologií mohou vznikat neshody nebo nepochopení z hlediska „starých“ a „nových“ trampů.

Bob Hurikán si ve své knize *Dějiny trampingu* hned na začátku pokládá otázku, proč vlastně lidé trampují? Odpověď může být ale zcela prostá – člověk si potřebuje odpočinout od práce, kam chodí celý týden a od ruchu města a využívá k tomu právě únik do přírody. Dělo se to tak v minulosti a platí to i nyní. Opět lze použít otázku hned z první kapitoly Hurikánovy knihy „Není to návratem k primitivismu?“. Hurikán na to má odpověď,

že tramping klade především důraz na primitivismus indiánské romantiky a znalosti přírody – táboření, samostatnost nebo kamarádství. Samozřejmě tramping nikdy nebyl jen pro odpočinek od práce. Tramping „*byl a je výchovným a blahodárným pro každého jednotlivce*“ (Hurikán, 1990). Jestli stále je výchovným pro jednotlivce, je sporné.

Pro svou práci jsem si vybrala Kokořínský důl vzhledem k blízkosti k mému rodišti (Čistá u Mladé Boleslavi) a dlouhé trampské historii, ale i kvůli dlouhotrvajícímu konfliktu mezi trampy, novinářem a ochranou přírody. Tento konflikt se týká staveb (kempů), které jsou postaveny bez stavebního povolení na území CHKO Kokořínsko, to znamená, že jsou nelegální. Černými stavbami v CHKO se dlouhodobě zabývá i facebooková stránka „Černé stavby v CHKO nechceme“, kde přispěvatelé přidávají nelegální stavby a poté autoři stránky tyto stavby nahlašují stavebním úřadům. Takto došlo k odstranění například srubu Kajmáno v CHKO Kokořínsko – Máchův kraj nedaleko města Dubá.

Dalším a o něco novějším projektem, na který někteří z trampské komunity nemají kladný názor, je projekt dvou trampů, kteří chtějí sdílet své radosti s okolím a vytvořili mapu trampských osad a přístřešků. Za to však ušetrili velkou vlnu kritiky od ostatních trampů. Do tohoto projektu je totiž zapojen i zmíněný novinář, kterému nejde o sdílení radostí, ale o likvidaci přístřešků, které mohou být v lokalitě postaveny nelegálně.

2 Cíl práce a metodika

Diplomová práce se zabývá problematikou trampských osad v Kokořínském dole a vztahem trampingu a jeho vlivem na rozvoj lokality a oblasti. Cílem práce je zjistit, zda a jakým způsobem (pozitivně i negativně) trampingu přispívá k rozvoji lokality, a to z hlediska přírody i po stránce sociální při rozvíjení komunity.

Cílem teoretické části je vymezení základních pojmů a dané problematiky. Tyto pojmy se týkají samotné lokality Kokořínského dolu a CHKO Kokořínsko, pojmu trampingu a jeho kultury. Bude definována filozofie trampingu pomocí pojmů jako je společenství, příroda, volný čas nebo životní styl. Pojmy k definování filozofie, kultury a volného času vychází z publikace *Sociologie životního stylu* (Duffková, Urban, Dubský 2008) nebo *Velkého sociologického slovníku* (Linhart, Vodáková, 1996); k definování pojmů regionálního rozvoje bude využita kniha *Regionální rozvoj* (Ježek, 2014) a *Regionální rozvoj* (Wokoun, 1953).

Další informace budou čerpány především z odborné literatury a hlavní zdroj teoretické části v oblasti trampingu tvoří kniha *Putování za obzor* (Krško, et al., 2020).

Další použitou knihou, která se zaměřuje již na Kokořínsko je *Kokořínsko* (Uzel & Rác, 1985) a dále články z časopisu *Dějiny a současnost*, který se v roce 2013 věnoval fenoménu československého trampingu. K historii a vývoji trampingu budou použity časopisy *Tramp* nebo *Přítomnost*.

Spojení teoretické části s empirickou bude zajišťovat sekundární a komparativní analýza dat. Komparativní metoda má velký význam pro společenské vědy. Nejde o prosté srovnání, důležitou roli hraje zejména kontext a základní pravidla srovnávání. Důležité je definovat objekt komparace, kdy komparované jednotky mohou být srovnávané objekty (země, region, obec). Poté je potřeba určit cíl komparace, stanovit relativní kritéria analýzy a vymežit komparace ve vztahu k časové ose (Kutscherauer, 2014). Sekundární analýza dat představuje práci s vytvořenými daty někým jiným. Využívá se v sociálně vědních výzkumech. Výhodou sekundární analýzy je její rychlost a finanční nenáročnost výzkumu a časová úspora. Největší výhodou ale představuje fakt, že umožňuje práci s daty, která by výzkumník nebyl schopný sám získat. Tato data často vytváří authority, jako je Český statistický úřad nebo EUROSTAT, kde má výzkumník jistotu, že data jsou správná a kvalitní. Má to i své nevýhody, kdy data nejsou vytvořena přímo pro náš výzkum, takže

mohou chybět nějaké proměnné nebo nějaké mohou přebývat. Trvá delší dobu jejich získání oproti datům primárním a mnohdy nemusí být srozumitelná (Hora, 2018).

Sekundární a komparativní analýza dat se bude věnovat nejprve osadám na národní úrovni dle krajů, kdy bude nejprve představena mapa trampských tábořišť. Dále bude provedena komparace osad CHKO Kokořínsko a CHKO Český ráj, byly zvoleny tyto lokality, jelikož obě se nacházejí na území severních Čech a jsou obě známy jako trampské lokality. Také jsou si velmi podobné svou členitostí terénu. Pro obě lokality platí, že jsou vymezeny hranicemi CHKO. Nakonec budou představeny osady v Kokořínském dole spolu s konfliktem trampů a ochranou přírody.

Empirická část bude zkoumat, zda a jak trampové přispívají k rozvoji lokality, a to pomocí vlastního empirického šetření. Dále bude uveden problém mezi trampy a orgány ochrany přírody, kdy dochází k odhalování kempů a následnému bourání přístřešků. Vlastním empirickým šetřením bude sběr primárních dat pomocí polostrukturovaných rozhovorů. Použita bude technika polostrukturovaného rozhovoru, jelikož je použit předem připravený seznam otázek a je stanoveno základní téma rozhovoru. V tomto případě půjde o formální rozhovor, kdy tazatel je zároveň také průvodcem rozhovorem a díky připraveným otázkám není tak snadné dostat se mimo probírané téma. To je také výhodou tohoto rozhovoru a díky tomu vypadá také tazatel více kompetentně. Dále má tato technika také výhodu, že dotazovaný má velký prostor pro vyjádření názorů a pro tazatele má výhodu, že rozhovor poskytne spolehlivá a dobře analyzovatelná data (Cohen & Crabtree, 2006).

K empirickému šetření je zapotřebí kvantitativní nebo kvalitativní techniky výzkumu. Kvantitativní výzkum spočívá v navržení určitého testu, pomocí něž je poté možné potvrdit nebo zamítnout předem stanovenou hypotézu. K tomuto výzkumu se používají metody dedukce, operacionalizace a statistické zpracování. Výhodou tohoto testování je možnost informace zobecnit na celou populaci a možnost dokázat vztah příčina – účinek bez větších rušivých vlivů. Dále také poskytuje přesná numerická data a výsledky nemohou být ovlivněny výzkumníkem. Nevýhodou tohoto výzkumu je omezený způsob získávání dat (Zháněl, Hellebrandt, & Sebera, 2014).

Kvalitativní techniky mohou být pozorování, jehož kladnou vlastností je delší časový úsek kontaktu a pochopení subkultury, rozborů a práce s texty a dokumenty, které přináší teoretické porozumění, interview, jehož výhodou je porozumění zkušenosti a audio nebo videozáznamy, které zase pomáhají porozumění průběhu interakcí. Jejich předností

je, že zkoumají fenomén v přirozeném prostředí, dobře reagují na místní situace a podmínky a pomáhají při hledání lokálních příčinných souvislostí. Mají i své nevýhody, a to, že se těžko provádí predikce a také je obtížnější testovat hypotézy. Dále také samotný sběr dat je časově náročný a také výsledky mohou být jednodušeji ovlivněny výzkumníkem (Hendl, 2005).

K vytvoření empirické části budou využity kvalitativní techniky výzkumu, mezi které se řadí i interview. V případě kvalitativního výzkumu se nejprve vybírá výzkumné téma, ke kterému se určují základní otázky, které je možné v průběhu výzkumu modifikovat nebo upravovat. Podle Hendla nevznikají pouze otázky, ale také hypotézy či nová rozhodnutí, jak upravit zvolený plán. Při kvalitativním výzkumu se přispívá k osvětlení některých otázek a provádí závěry. Samotný výzkum probíhá v terénu, kde probíhá práce s lidmi. Sběr dat v terénu probíhá v určitém časovém intervalu. Zpráva z výzkumu obsahuje také popis zkoumané oblasti a rozsáhlé citace, které se zapisují během rozhovorů v terénu. Hlavním úkolem je „*objasnit, jak se lidé v daném prostředí a situaci dobírají pochopení toho, co se děje, proč jednají určitým způsobem a jak organizují své všednodenní aktivity a interakce*“ (Hendl, 2005).

Cílem diplomové práce není objasnit problematiku utváření rozvoje lokality, ale spíše přispět k objasnění, jak je rozvoj lokality utvářen pomocí aktivity trampingu, která má v lokalitě dlouholetou tradici.

3 Regionální rozvoj se zřetelem k endogennímu přístupu a trampům jako aktérům v regionálním rozvoji

3.1 Regionální rozvoj

Regionální rozvoj nemá přesnou ustálenou definici. V užším pojetí jej lze přiřadit k ekonomickému rozvoji daného území. Pavlík ve své knize uvádí definici regionálního rozvoje Ministerstva pro místní rozvoj ČR: „*Regionálním rozvojem rozumíme růst socioekonomického a environmentálního potenciálu a konkurenceschopnosti regionů vedoucí ke zvyšování životní úrovně a kvality života jejich obyvatel. V tomto ohledu jde o dynamický a vyvážený rozvoj regionální struktury příslušného územního celku a jeho částí (regionů, mikroregionů) a odstraňování, popřípadě zmírňování regionálních disparit*“ (Pavlík, 2016).

Regionální rozvoj využívá a zvyšuje potenciál vymezeného prostoru, který vzniká díky socioekonomickým aktivitám a využívání přírodních zdrojů. Toto zvyšování se projevuje v životní úrovni obyvatel a stavu životního prostředí (Pavlík, 2016).

Regionální rozvoj je snaha o vyvážený rozvoj území, při kterém jsou respektovány principy hospodářské politiky. Mezi regiony existují rozdíly, které jsou žádoucí a podněcují konkurenci. Základním nástrojem regionálního rozvoje je regionální plánování. Etapy regionálního rozvoje jsou analýza, strategie, programy a realizace. Cílem je podpora ekonomického a sociálního rozvoje v regionech (Ondráková, 2012).

V současné době se využívá endogenní přístup k regionálnímu rozvoji. Charakteristické faktory toho přístupu jsou – kvalifikace pracovní síly nebo sociální a institucionální infrastruktura. Jsou to faktory, které na daném území existují a působí zevnitř. Do okruhů lze zařadit polohu regionu, přírodu (stav životního prostředí a ochrana ekologické zátěže), obyvatelstvo (počet, vývoj, dopady), ekonomiku regionu, pracovní trh (zaměstnanost, nezaměstnanost, schopnost ekonomiky vytvářet nová místa), sociální situaci, veřejnou správu (působení lokální a regionálních orgánů veřejné správy, vývoj finančních toků, využívání fondů EU), školství a společenské a kulturní vyžití v regionu. Exogenní faktory ovlivňují region z vnějšku. Do exogenních faktorů se řadí regionální zázemí kraje, což znamená vliv ostatních regionů a vztahy s nimi. Dále také přímý i nepřímý vliv zastupitelských a státních orgánů. Posledním faktorem je vliv institucí Evropské unie na daný region. Hlavní prvky, které ovlivňují rozvoj regionu je přítomnost

nadnárodní společnosti, rozšíření nových inovací, výstavba dopravní infrastruktury, o kterých ale rozhodli jiní, a přijetí komunikačních technologií (Ondráková, 2012).

Jak píše Ježek ve své publikaci *Regionální rozvoj*, je právě regionální rozvoj výsledkem aktérů, kterými jsou podniky, domácnosti a veřejný sektor. Z hlediska regionálního rozvoje podniky rozhodují o své lokalizaci. „*Podniky strukturují a utvářejí prostor také svými dalšími rozhodnutími. Mnohá rozhodnutí spoluvytvářejí rámcové podmínky, které ovlivňují další podniky anebo další aktéry regionálního rozvoje. Podniky také významně ovlivňuje prostorovou strukturu regionu tím, že si vytvářejí nákupní a odbytové sítě a také svojí „skladovací politikou“* (Ježek, 2014). Mzdová politika poté působí na regionální důchody a ovlivňuje trh práce. Domácnosti ovlivňují regionální rozvoj ještě více, a to jako finální spotřebitelé zboží, jako zaměstnanci, podnikatelé nebo investoři. Stejně jako podniky rozhodují o své lokalizaci. Jedinci dojíždí do zaměstnání, nakupují zboží a služby a o víkendech navštěvují místa mimo svá bydliště. Ježek uvádí, že nejdůležitější z těchto vztahů je hned první – dojíždění do zaměstnání. Rozvoj dopravy způsobil, že mnoho jedinců pracuje mimo místo svého trvalého pobytu. Nejdůležitějším úkolem veřejného sektoru je vybavit zemi dopravní infrastrukturou. Ta má velký vliv na regionální rozvoj, jelikož tak místa jsou lépe dostupná pro jednotlivé aktivity. Na toto má vliv vzdělanost a úroveň pracovních sil v regionu. Na stát je nutné pohlížet jako na aktéra, který sice dělá regionálně relevantní rozhodnutí, ale záleží také na rozhodnutí ostatních aktérů (Ježek, 2014).

Pro tuto práci je také nutné definovat určité pojmy spojené s regionálním rozvojem a tím je lokalita a lokální společenství. Lokalita je podle Masarykova slovníku definována jako naleziště určitého druhu rostlin nebo zvířat. Také je takto označováno místo, které je vhodné pro životní potřeby organismů a jsou tak určena i místa zemí, v nichž se vyskytují tyto organismy (Masarykův slovník naučný, 1929).

Na tomto definování se shoduje i Akademický slovník cizích slov, který udává tuto definici: „*lokalita je místo, zeměpisné určení něčím se vyznačující, zvláštním výskytem určitého organismu, nerostu, archeologické památky, jazykového jevu aj.: mineralogická naleziště*“ (Erhart, Kraus, & Štěpánek, 1998).

Lokální společenství je spojené s lokalismem, který je odvozený od latinského *locus*, které má význam konkrétního místa. Projevem lokálního společenství je, pokud na vlastněném území vniká určitá lokální kultura, s tím, že právě osoby a místa tvoří lokální společenství. Szczepánski uvádí, že již Platón upozornil na to, že ideální společenství by

mělo mít 5000 členů, jelikož je nejvhodnější pro vytváření vztahů a udržování osobních kontaktů. Čím se počet členů zvyšuje, tím se zvyšuje i anonymita a snižuje sociální kontrola ve společenství (Szczepanski & Sliz, 2011).

3.1.1 Lokalizační teorie

Lokalizační teorie jsou považovány za nejstarší součást regionálního rozvoje, některé publikace uvádí, že se jedná dokonce i o předchůdce. Teorie bývají neoklasicky založené a jejich primárním cílem je zjistit faktory, které ovlivňují lokalizaci ekonomických aktivit. V rámci lokalizačních teorií je možné vidět čtyři základní směry. Prvním směrem je snaha o vysvětlení lokalizačních rozhodnutí firem, kdy Weber v roce 1904 definoval lokalizační faktory – naleziště surovin, cena pracovní síly, dopravní náklady. Druhým směrem bylo zkoumání vzájemné závislosti lokalizačních rozhodnutí firem. Vznikl Hotellingův model, který tvrdil, že firmy se budou snažit o monopol, alespoň na určitém území, a podřídí tomu svou strategii. Třetí směr lokalizačních teorií vycházel z měkké percepce, rozhodování a lokalizace. Tento model se již snaží brát v potaz i vnímání aktérů. Čtvrtý směr si kladl za cíl vysvětlení prostorového uspořádání jako celku. Nejznámější teorií je teorie centrálních míst, která vychází z geografické zákonitosti – pokles počtu středisek v závislosti na velikosti. Přínosem této teorie je, že vysvětluje geografické organizace společnosti jako celku. V současné době se od lokalizačních teorií upustilo, avšak stále jsou oblasti regionálního výzkumu, kde se objevují, například u výběru míst nových závodů. Za lokalizační faktory jsou v dnešní době u nadnárodních firem považovány – makroekonomická a politická stabilita, úroveň cenové hladiny a tržní potenciál, na regionální úrovni dostatek pracovních sil s dostatečnou kvalifikací (Blažek & Uhlíř, 2021).

3.1.2 Dokumenty EU a ČR

Dokumenty regionálního rozvoje lze rozdělit na mezinárodní, národní, regionální a místní.

Základním dokumentem na úrovni Evropské unie, díky němuž je možné čerpat finanční prostředky ze strukturálních a investičních fondů, je **Dohoda o partnerství**. Tato dohoda na základě strategických dokumentů analyzuje socioekonomickou situaci České republiky – poukazuje na disparity nebo rozvojové potřeby a potenciál. Také definuje priority a očekávané výsledky pro programové období. Součástí dokumentu je také příloha

k naplňování předběžných podmínek, která je důležitá pro možnost čerpání finančních prostředků z fondů (Dotace EU, 2022). Předchozí Dohoda o partnerství byla schválena na období 2014–2020, v současné době je v platnosti aktuální verze na období 2021–2027, která byla schválena Evropskou komisí v květnu 2022 a na národní úrovni poté aktualizována v červnu 2023 (DotaceEU.cz, 2023).

Tabulka 1 - Cíle Dohody o partnerství ze dvou období

Cíle dohody z období 2014–2020	Cíle dohody z období 2021–2027
Posilování výzkumu a technologického rozvoje, zlepšení přístupu k ICT	Sociálněji Evropa – vzdělání, sociální začleňování, zdraví, kulturní dědictví a cestovní ruch
Zvyšování konkurenceschopnosti malých a středních podniků	Inteligentnější Evropa – rozvoj a zdokonalování výzkumných kapacit, posílení udržitelného růstu a konkurenceschopnosti malých a středních podniků, využití přínosů digitalizace, zvýšení digitálního propojení
Podpora posunu směrem k nízkouhlíkovému hospodářství, podporování přizpůsobení se změně klimatu	Nízkouhlíková a zelenější Evropa – energetická účinnost, obnovitelné zdroje energie, kvalita a množství vody , oběhové hospodářství, kvalita životního prostředí, městská a čistá mobilita, sladkovodní akvakultura
Zachování a ochrana životního prostředí	Evropa bližší občanům – snižování regionálních rozdílů
Podpora udržitelné dopravy, podpora udržitelné zaměstnanosti, investice do vzdělávání	Propojenější Evropa – TEN-T , dopravní sítě
Podpora sociálního začleňování a boj proti chudobě a diskriminaci	

Zdroj: Dohoda o partnerství 2014-2020 a Dohoda o partnerství 2021-2027

Z hlediska problematiky regionálního rozvoje v České republice je na národní úrovni zásadním dokumentem **Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+**. Cílem tohoto dokumentu je stanovení cílů regionálního rozvoje v období 2021–2027 v souladu se zákonem č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje.

Celým smyslem této strategie je nalezení oblastí, pro které je potřebný nebo žádoucí specifický přístup. Dále také, jaké intervence by měly být uplatňovány na různých územích, aby byla podpořena konkurenceschopnost, snižovány disparity a nalézána řešení podporující udržitelný rozvoj území. Tento dokument vychází se Strategického rámce ČR 2023, který je zastřešujícím dokumentem. Není nadřazen ostatním strategickým dokumentům státu, ale je použit při definování územní dimenze. Cíle této strategie by měly být naplňovány prostřednictvím aktivit, které se nacházejí v akčních plánech Strategie regionálního rozvoje. Úkolem tohoto dokumentu je v souladu se zákonem stanovovat doporučení krajům k jejich dalšímu lepšímu rozvoji (Strategie regionálního rozvoje, 2020).

V předchozím období platila Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020, která zahrnovala podrobnou analýzu regionálních rozdílů v ČR, která se poté odrážela v návrzích cílů a konkrétních opatření. V následující tabulce je možné vidět srovnání cílů obou strategií.

Tabulka 2 - Cíle Strategie regionálního rozvoje ze dvou období

Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020	Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+
Podpora zvyšování konkurenceschopnosti a využití ekonomického potenciálu regionů	Mezinárodně konkurenceschopná metropolitní území adaptovaná na ekonomický, prostorový a populační růst
Zmírnění prohlubování negativních regionálních rozdílů	Aglomerace využívající růstový potenciál a plnící se úlohu významných krajských hospodářských, kulturních a akademických center
Posílení enviromentální udržitelnosti	Hospodářsky stabilizovaná regionální centra představují snadno dostupná centra kultury, zaměstnanosti a obslužnosti
Optimalizování institucionálního rámce pro rozvoj regionů	Revitalizované a hospodářsky restrukturalizované regiony
	Dobrá kvalita života v hospodářsky a sociálně ohrožených územích
	Kvalitní plánování regionálního rozvoje přispívajících k plnění cílů regionální politiky

Zdroj: Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020 a Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+

Předmětem úpravy **zákona o podpoře regionálního rozvoje** je poskytování podpory regionálnímu rozvoji. Cílem té podpory poté je zajistit rozvoj území s ohledem na kvalitu života, životního prostředí a také snižovat regionální rozdíly. Tento zákon také obsahuje postup při zpracování Strategie regionálního rozvoje a její obsah. (Zákon č. 248/2000 Sb., 2000). Tento zákon č. 248/2000 Sb., obsahuje:

- Podporu regionálního rozvoje, která se odráží v přípravě a realizaci strategie regionálního rozvoje
- Cílem podpory regionálního rozvoje je zajistit dynamický a vyvážený rozvoj území
- Oblasti podpory na úrovni státu vymezuje strategie regionálního rozvoje ČR a na úrovni kraje strategie rozvoje územního obvodu kraje
- Státem podporované regiony, které je třeba podporovat pro dynamický a vyvážený rozvoj

Koncepce rozvoje venkova nastavuje národní pojetí rozvoje venkova v České republice. Je základním koncepčním materiálem pro strategické řízení rozvoje venkova z pohledu Ministerstva pro místní rozvoj. Po Strategii regionálního rozvoje je toto dalším

dokumentem, který se snaží o rozvoj území a je založený na vědecko-výzkumných vstupech a šetřeních přímo v lokalitě mezi lokálními a regionálními aktéry.

Koncepce rozvoje venkova je v souladu s programovým obdobím EU a je platná stejně jako Strategie regionálního rozvoje v letech 2021–2027. Koncepce rozvoje venkova je na rozdíl od Strategie více rozpracována ve vztahu k venkovským oblastem a definuje pět typů venkovských oblastí, pro které jsou poté určeny jednotlivé rozvojové cíle a aktivity. Díky rozvojovým aktivitám, by se pak venkov měl stát atraktivní pro bydlení, práci a také realizaci cestovního ruchu. Implementace probíhá pomocí Akčních plánů (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2019).

Akční plán je dokument, který je schvalován každé dva roky. Na období 2023–2024 byl schválen 14.12.2022. Dokument se zaměřuje na témata, která uchopuje z národní úrovně a zaměřuje se na určitá území, která vyžadují řešení různých problémů. Akční plán popisuje podrobný způsob naplňování strategických i specifických cílů, dále také zdůvodňuje potřebnost, určuje hlavní odpovědnost a také odhaduje finanční náročnost a měřitelnost (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2022).

3.2 Region a jeho vymezení

Region je v současné době nejvíce spojován s regionálním rozvojem a s regionální politikou EU.

Pojem region pochází z latinského *regio*, takového označení se používalo jako označení kraje nebo hranice. Literatura uvádí mnoho definic, jednou z nich je, že region je chápán jako menší územně ohraničené jednotky většího prostorového celku. Dále může být blíže specifikováno a definice může vypadat tak, že region je středně velké území uvnitř státu a rozlohou je tedy menší než stát. Další definice nám říká, že region je územní společenství, které má blíže k centru než k lokálním územním celkům (Čmejrek, 2008).

Region je možné definovat z různých pohledů, například urbanistická teorie říká, že region je prostor zázemí velkých měst a prostor aglomerací. Urbanistickou definici lze také uvést, že region je „úcelově (často abstraktně) vymezené území, jehož hranice jsou dány významnými funkčními vazbami (zejména v případě městského regionu) anebo společnými charakteristikami fyzikálními, přírodními, klimatickými, ekonomicko-sociálními, etnickými, jazykovými atd.“ (Šilhánková, 2007).

V teorii socioekonomické geografie je region chápán komplexněji, jako „*území na zemském povrchu s od ostatních odlišným, ale vnitřně sourodou (konzistentní) strukturou buď fyzických prvků nebo socioekonomických prvků a jejich rozvoje*“ (Šilhánková, 2007).

Z definic je tedy zřejmé, že na region se dá hledět z mnoha pohledů. Fyzickogeografické hledisko je starší a objevují se zde faktory jako je poloha, toky řek nebo klima. Zatímco s rozvojem technologií se objevilo dnes využívanější pojetí sociogeografické, kam je možné zařadit hospodářskou strukturu, obyvatelstvo, jazyk, kulturní rozvrstvení obyvatelstva (Šilhánková, 2007).

Region se podle obou hledisek dá vymezit pomocí tří základních prvků – jádro, zázemí, hranice. Jádro je místo v území, kolem kterého roste osídlení. Právě v jádru regionu jsou soustředěny vztahy a vazby a bývá jím většinou město. Zázemí pak přiléhá k jádru a má s ním vztahy a vazby. Zázemí se dá rozdělit na území zájmové a spádové. Zájmové území je část přilehlá k jádru, kde převládají vztahy k jádru. Samo centrum má zájem na užívání území, z rekreačního hlediska a dalších. Spádové území je ale územím, kde obyvatelé bydlí ve svých sídlech, ale dojíždí za občanských vybavením do centra (Šilhánková, 2007).

Regiony při zobrazení na mapě jsou odděleny většinou pomocí linií nebo zón. Hranice u homogenních regionů vznikají zpravidla na území, kde jsou charakteristické rysy obou regionů nejméně výrazné. Hranice mohou být vytvořeny i přírodou a mohou být různého charakteru. Hranice, které byly vytvořeny lidskou činností jsou mnohem ostřejší, než hranice vytvořené přírodou (Wokoun, Mates, & Kadeřábková, 2011).

Pro možnost lepšího statistického porovnání dat v Evropské unii byl vytvořen jednotný systém klasifikování územních statistických jednotek (NUTS). Tato nomenklatura přispívá k lepšímu shromažďování a zpracování dat, sociálně-ekonomickým analýzám regionů a vymezení regionální politiky EU. Pro klasifikaci územních celků slouží v České republice CZ-NUTS a dělí se na jednotlivé úrovně NUTS 1 až NUTS 3. (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2020)

Obrázek 1 - Statistické jednotky NUTS

NUTS 1	NUTS 2	NUTS 3
Česká republika	Praha	Hlavní město Praha
	Střední Čechy	Středočeský kraj
	Jihozápad	Jihočeský kraj
		Plzeňský kraj
	Severozápad	Karlovarský kraj
		Ústecký kraj
	Severovýchod	Liberecký kraj
		Královehradecký kraj
		Pardubický kraj
	Jihovýchod	Kraj Vysočina
		Jihomoravský kraj
Střední Morava	Olomoucký kraj	
	Zlínský kraj	
Moravskoslezsko	Moravskoslezský kraj	

Zdroj: Informační web územního plánování. Online. Ministerstvo pro místní rozvoj

Okresy a obce jsou poté v systému LAU – místní samosprávné jednotky. LAU 1 – okresy a LAU 2 – obce.

Další vymezení regionu je podle OECD a je založeno na podílu obyvatelstva, které žije na území s určitou hustotou zalidnění menší než 150 obyvatel na km². Na regionální úrovni jsou pak vymezeny regiony:

Tabulka 3 - Vymezení regionů podle OECD

Název regionu	Počet obyvatel
Převážně venkovské	Více než 50 % obyvatel žije ve venkovských obcích
Významně venkovské	Venkovský život žije 15 – 50 % obyvatel regionu
Výrazně městské	Ve venkovských oblastech žije méně než 15 % obyvatel regionu

Zdroj: vlastní zpracování

3.3 Rozvoj regionu

Na ekonomický růst a vyspělost regionu má velký vliv sociální kapitál. Právě tento kapitál a sociální sítě, které jsou jeho hlavní součástí, přispívají k efektivnějšímu fungování trhů. Nízká úroveň sociálního kapitálu může vést k nedůvěře a nespolupráci, a ty poté ke ztrátě konkurenceschopnosti. Sociální kapitál je zase ovlivňován hospodářskou situací regionu, ekonomickou vyspělostí nebo nezaměstnaností. Tento kapitál je utvářen na určitém území – v regionu a na utváření sociálních sítí v regionu má vliv geografická organizace společnosti. Sociální kapitál má významný vliv na rozvoj regionů, jelikož

důležitým prvkem regionálního rozvoje jsou aktéři z různých sektorů a komunity, které mezi sebou zprostředkovávají informace a umožňují vzájemnou kooperaci (Majerová, Kostecký, & Sýkora, 2011).

Nejpodstatnější pro rozvoj regionu je aktér a využívání endogenních zdrojů růstu. Předpokladem pro úspěšný rozvoj regionu může být institucionální hustota, tedy souhrn sociálních, kulturních a institucionálních podpor, které jsou k dispozici firmám. Rozvoj regionu může být ovlivněn celou řadou faktorů – změnami krajiny, životním prostředím nebo transformací domácností a životního stylu. Je však dokázáno, že neexistuje žádný univerzální recept na rozvoj regionů, jelikož jsou tak odlišné a zároveň se vyvíjejí ve více oblastech. Heterogenita a zapojení spousty faktorů regionálního rozvoje a jejich působení ze strany aktérů přináší různé možnosti a směry v regionálním výzkumu v oblasti rozvoje regionu (Blažek & Uhlíř, 2021).

Vliv na rozvoj regionu má také problematika chudoby a sociální exkluze, které vyvolávají potřebu péče o vznikající nebo existující projevy chudoby. Rozvoj regionu také v neposlední řadě ovlivňuje jeho image. Image regionu by se dala chápat jako pověst území v očích veřejnosti. Vizualizace atraktivity je pak vnímána jako mentální mapa, podle které je možné predikovat prostorové chování obyvatelstva. Tyto mapy jsou důležité pro utváření image regionu, jelikož hrají důležitou roli při přizpůsobování marketingových nástrojů specifickým potřebám lokality. Mediální obraz působí na rozvoj měst i obcí, jak pozitivně, tak negativně. Tento obraz poté ovlivňuje investory, turisty nebo širokou veřejnost (Vyskočilová & Urminský, 2017).

Image každého regionu se může lišit i od reality. Opět za to mohou média, která mají poskytovat objektivní a nestranné informace, avšak často přispívají k jejich zkreslení, jelikož zdůrazňují nebo přehlíží určitá témata. Image území a rozvoj regionu může ovlivňovat také životní prostředí. Životní prostředí je nedílnou součástí každého území. Jedná se o faktor, který je imobilní a podléhá prostorové diferenciaci. I výsledná image životního prostředí v regionu je ovlivněna masmédií a tím, jak ho prezentují, a to opět může ovlivnit lokalizační rozhodování investorů a turistů. Kvalita životního prostředí, ať už je vnímána skrze jakékoliv veličiny v konečném důsledku ovlivňuje rozvoj regionu (Urminský & Vyskočilová, 2017).

3.4 Kultura v regionálním rozvoji

Rozdíl mezi lidským a mimolidským světem přišel převážně až po neolitické zemědělské revoluci, kdy se les začal měnit z kouzelného na děsivý a začala se spojovat volnost přírody s divokostí a nebezpečím. Tohle vnímání světa podle Komárka se odráží ve slově *cultura*. Toto slovo pochází z *colo* nebo *colere*, což je označení pro obývat, pěstovat nebo obdělávat. *Cultura* pak tedy znamená, něco, co nevzniká přirozeně, ale je nutné si toho vážit – pěstování nebo vzdělávání. Jako protipól má být chápáno slovo *natura* – to co má být zrozeno nebo se stává přirozeně. Přesto spolu tyto dva pojmy fungují a existuje kulturní krajina. Od pradávna byly kulturní statky považovány za to podstatné, hodnotné, a to o co by se mělo pečovat. Až v 18. století v souvislosti s prací Rousseaua, vznikla představa, že kultura je něčím falešným a deformujícím lidskou přirozenost. S počátkem rané industrializace se začínají objevovat názory na ohýbání lidské přirozenosti a k záchraně původního světa. Podle Komárka je tedy kultura „*pokračováním přírody jinými prostředky*“ a oba procesy jsou hluboce analogické, nicméně ne zcela totožné. *Klasická evropská dichotomie příroda proti kultuře (či naopak) je hrubým nepochopením jednoty světa a místa člověka v něm, nebo tento je bytostnou součástí živého světa a jeho legitimním členem*“ (Komárek, 2008).

Kultura je hlavní složkou pro jedince ke společenskému životu. Pomocí kultury se utvářejí sociální vztahy. Skládá se z hmotných a nehmotných statků. Za hlavní znaky kultury se považuje to, že není vrozená, ale naučená, je kolektivním produktem a je adaptivní. Kultura je něco, co se udržuje a lidé se o ni starají a pečují. Je to něco, co společenství spojuje a odlišuje od ostatních. Z kultury se také postupem času vymezovaly subkultury. Subkultura je považována za sociální skupinu, která má sdílenou kulturu, životní styl nebo identitu a je dostatečně výrazná, aby se odlišila od původní kultury. Členové jsou organizováni pomocí společných zájmů, módy nebo hudby (Hozová, 2019).

Ze sociologického hlediska je pojem společnost a kultura rozlišitelná, ale jsou mezi nimi úzké vazby. Bez společnosti nemůže existovat kultura a naopak. Bez kultury by jedinci neměli žádné zvyky, tradice ani jazyk (Giddens, 2013).

Společnost se týká skupiny lidí, kteří žijí v komunitě a sdílejí stejnou kulturu. Skládá se z lidí a institucí kolem nás a kulturních myšlenek. Je to systém, který vzájemnými vztahy spojuje jednotlivce. „*Jedná se o sociální systém, souhrn osob, jejich vzájemné vztahy a vazby v určitém historickém, prostorovém, kulturním a sociálním kontextu*“ (Hozová, 2019).

„Společnost je sociálním dědictvím zvyků a citění, obyčejů a mravů, technik a kultury, z nichž všechny přísluší nebo jsou nutné pro kolektivní lidské chování“ (Geist, 1992).

3.4. 1 Lokální kultura

Lokální kultura je Velkým sociologickým slovníkem definována jako kulturní systém, který je regionálně a časově vymezený a zahrnuje v sobě určité artefakty, obyčeje nebo mravy. Pojem je používán jako synonymum místní kultury v úzkém pojetí kulturního života (Linhart & Vodáková, 1996).

Lokální kultura bývá spojována s množstvím mezilidských kontaktů a vazeb. Zemánek definuje lokální kulturu jako *„stav kultury a všech jejích složek v prostorově omezeném rámci a čase. Poznávacím znakem lokální kultury by totiž měla být nejen vázanost k danému místu (komunitě), ale i její historická kontinuita. V užším slova smyslu může coby synonymum místní kultury také označovat specifika kulturního života určitého území.“* (Zemánek, 2003)

Lokální kultura v sobě zahrnuje prvky lidové kultury i kultury hmotné. Je charakteristická provázaností s daným místem. Kučerová označuje lokální kulturu jako *„souhrn aktivit kulturního a duchovního charakteru v dané lokalitě“*. (Patočková, Čermák, & Vojtíšková, 2012)

Lokální kulturu je možné rozdělit na hmotnou a nehmotnou. Nehmotná lokální kultura může obsahovat i obecný způsob života, sdružování se do spolků, dále pak lidová kultura nebo folklór (Zemánek, 2003).

V Čechách a na Moravě je možné pozorovat různý vývoj v lidové kultuře, jelikož v průběhu 19. a 20. století probíhal vývoj v každém regionu jinak. Byly tak vytvořeny etnografické regiony, které jsou rozdílné svými tradicemi nebo způsobem života místního obyvatelstva (Vodnrušková, Vondruška, & Jeřábek, 1988).

Do hmotné lokální kultury lze zařadit prvky lidové architektury, sakrální památky nebo drobné artefakty. V rámci lidové architektury je možné pozorovat zemědělské usedlosti, roubené chalupy s pavlačemi, zároveň je také možné pozorovat typické materiály pro určité typy stavení. K sakrálním památkám je možné zařadit kostely, kláštery, kapličky nebo baziliky, ale i křížky nebo boží muka. Do hmotných prvků patří i drobné artefakty, které by měli být spojeny s nehmotnou kulturou dané oblasti, jako příklad je možné uvést kroje (Patočka & Heřmanová, 2008).

3.4.2 Kulturní krajina

Kulturní krajina je podle zprávy výboru pro světové kulturní dědictví „*kombinovaným dílem přírody a člověka. Dále je ukázkou vývoje lidské společnosti a osídlení v průběhu času, pod vlivem fyzikálních omezení nebo příležitostí, které jí poskytuje přírodní prostředí a společenské, ekonomické anebo kulturní vlivy. Kulturní krajiny by měly být vybírány na základě jejich výjimečné univerzální hodnoty a jejich reprezentativnosti z hlediska jasně vymezeného kulturního regionu a také na základě jejich schopnosti ilustrovat kulturní prvky daného regionu*“ (Report of the Expert Group on Cultural Landscapes, 1992).

Kupka uvádí, že kulturní krajina je součástí společnosti stejně jako jiná lidská díla. To vyjadřuje i Evropská úmluva o krajině, které jde o zachování charakteristických rysů krajiny v závislosti na jejich dědičné hodnotě, která plyne z přírody a lidské činnosti (Kupka, 2010).

Tato úmluva také dále uvádí, že „*krajina hraje významnou úlohu z hlediska veřejného zájmu v oblasti kultury, ekologie, životního prostředí a v sociální oblasti*“, a dále „*přispívá k utváření místních kultur a že je základní součástí evropského přírodního a kulturního dědictví, protože přispívá k blahu lidstva a upevnění evropské identity*“ (Úmluva Rady Evropy o krajině, 2000).

Jak již současně uvádí úmluva, kulturní krajina představuje významnou součást evropského i světového kulturního dědictví a zároveň také přispívá k upevnování evropské identity. V současné době se ale zásadně mění typ krajiny a celkově její charakter v závislosti na urbanizaci a zprůmyslnění zemědělství. Signatáři úmluvy o krajině vyvíjejí iniciativy, které mají směřovat k zachování rázu krajiny a uchování jejích přírodních a kulturních hodnot (Ehrlich, Kuča, Kučová, & Pacáková, 2020).

V souvislosti s kulturní krajinou existuje v České republice typologie kulturní krajiny, která ji rozděluje na tři základní kategorie – krajina komponovaná, organicky vyvinutá a asociativní. Typologie pomáhá k standardizaci postupu poznání a správné zařazení krajiny s kulturními hodnotami. Zároveň také reflektuje reálné podmínky České republiky a pracuje se 34 typy historické krajiny.

Komponované krajiny – jedná se o typ krajiny, který je navržený a záměrně vytvořený člověkem. Zahrnuje zahrady a parky, které často přiléhají k sakrálním památkám. Tuto kategorii je také možné nazývat jako umělecky ztvárněnou kulturní krajinu.

Organicky vyvinuté krajiny – krajina vyvinutá na základě působení sociálních, ekonomických, administrativních nebo náboženských potřeb, která se do současné doby tvořila ve vazbě na přírodu. Znaky krajiny mohou být vidět v materiální podobě anebo se krajina stále vyvíjí a udržuje aktivní sociální roli spojenou s tradičním způsobem života. Tato kategorie se dá dále ještě dělit na krajiny pro dlouhodobé užívání a krajiny nárazově exploatované. Krajiny pro dlouhodobé užívání byly vytvořeny pro další rozvoj a dlouhodobou existenci, zatímco exploatovaný typ krajiny byl vytvořen náhlou proměnou struktury krajiny. Může se jednat o vojenské prostory nebo povrchovou těžbu. Dále po zániknutí důvodu se krajina v této oblasti opět proměňuje a dochází k rekultivaci.

Asociativní krajiny – jedná se o krajinu, ke které jsou vázány mýty, legendy, bojiště nebo i osobnosti. Může být také definována jako území s náboženskými, uměleckými nebo kulturními asociacemi, které se vztahují k přírodním prvkům (Ehrlich, Kuča, Kučová, & Pacáková, 2020).

Právě ve druhé kategorii – organicky vyvinuté krajiny (pro dlouhodobé užívání) je možné nalézt skupinu turistická a tramská krajina. Krajinu tramských osad je možné definovat, jako atraktivní krajinu, která se nachází nejčastěji v údolí řek a v 1. třetině 20. století tam docházelo k dobovým trendům příklonu k přírodě. V současné době v takových místech je možné nalézt fragmenty tramských osad a krajinné úpravy s tím spojené. I když období rozvoje trampingu bylo vcelku krátké, přesto se dochovalo mnoho nemateriálního dědictví, které přetrvává dodnes.¹

Do tohoto typu však není možné zahrnout narušování krajiny stavbou chatových osad nebo zahrádkářské zástavby. Typologie uvádí, že tramské osady se do dnešní doby dochovaly pouze výjimečně a jejich památková hodnota je sporná. Krajina tramských osad vykazuje následující znaky:

„Scénická krajina s esteticky atraktivními přírodními objekty (skály, voda apod.) Přírodní a umělé objekty s romantickou asociací na zahraniční lokalitu. Toponyma spojená s rekreačními aktivitami, jména spojená s osobnostmi hnutí, jména upomínající na zahraniční lokality. Pomníky osobnostem hnutí, „kultovní“ objekty osad odkazující k zahraničním inspiracím (např. totemy, památníky, vyhlídky). Plochy, objekty a zařízení v blízkosti turisticky a rekreačně exponovaných částí území, využívané zejména pro účely

¹ Do této kategorie by mělo být zařazeno i Kokořínsko (na které bude zaměřena pozornost ve druhé části práce). Zařazení Kokořínska by znamenalo, že některá tábořiště by se stala legálními. Jedním ze tří legálních míst by se mohlo stát tábořiště Bororo v Kokořínském dole.

rozšíření volnočasových aktivit a služeb (přirodní improvizovaná hřiště, kotviště loděk, rybářské lávky a schody u vody)“ (Ehrlich, Kuča, Kučová, & Pacáková, 2020).

3.7 Trampové a tramping v lokálním rozvoji

3.7.1 Trampové jako aktéři lokálního rozvoje

Aktér je podle Velkého sociologického slovníku definován jako nositel nebo iniciátor sociální činnosti (Linhart & Vodáková, 1996).

Aktéry regionálního rozvoje je možné rozdělit do tří skupin – podniky, domácnosti a veřejný sektor. Ústředním orgánem regionálního rozvoje je ministerstvo pro místní rozvoj, dalšími orgány státní správy, kteří vstupují do regionálního rozvoje jsou Vláda ČR, Parlament a ministerstva. Na krajské úrovni jsou základním článkem samosprávné orgány krajů, kdy mohou dále spolupracovat se svazky obcí nebo s podnikateli na rozvoji jejich aktivit. Kraje do oblasti regionálního rozvoje vstupují z hlediska územního a strategického plánování (Binek, Svobodová, Holeček, Galvasová, & Chabičovská, 2009).

Aktéři veřejného sektoru řeší prostorově relevantní rozhodnutí – rozhodují o lokalizaci veřejných zařízení. Dále stát také vybírá daně, vytváří právní rámec, zřizuje instituce. Nejdůležitější z úkolů státu je zajistit území určitou infrastrukturu – silnice, dálnice, železnice (Ježek, 2014).

Z hlediska regionálního rozvoje podniky řeší svou lokalizaci. Vedení nejprve řeší, kde bude realizovat svou výrobu a další aktivity. Avšak ne pouze území je pro podniky důležité. Podniky utvářejí prostor svými rozhodnutími, která mohou ovlivnit další aktéry regionálního rozvoje (Ježek, 2014).

Na lokální úrovni jsou aktéři od samotné obce po podnikatele včetně dobrovolných organizací, nadací, družstev, sociálních podniků a dalších. Tito aktéři hrají klíčovou roli v rozvoji venkovských oblastí, jelikož často nabízejí stabilní trvalé sociální nebo veřejné služby. Jedná se o velmi heterogenní skupinu, která díky své flexibilitě a často i nedostatku hierarchie usnadňuje vytváření sociálních inovací. Díky lokálním aktérům je také možné uspokojovat řadu sociálních a kulturních potřeb venkovských komunit (Cejudo-Garcia & Navarro-Valverde, 2021).

Důležité je však zmínit, že aktéři lokálního rozvoje jsou i domácnosti – místní obyvatelé, rekreanti a návštěvníci daného území. Obyvatelé pak představují potenciál pro budování sociálního kapitálu na daném území. Binek uvádí, že neméně důležitými jsou

chataři a chalupáři, kteří vlastní na území obce objekt, avšak ti se mohou dostat často do konfliktu s ostatními aktéry – trvalými obyvateli. Může to být z důvodu nezájmu o problematiku v obci nebo jejich odlišný způsob života (Binek, Svobodová, Holeček, Galvasová, & Chabičovská, 2009).

Do této kategorie by se tedy dal zařadit i tramping, jelikož i tato subkultura může určitým způsobem působit na rozvoj určitého území. I trampové, jako návštěvníci území nebo i dlouhodobí rekreanti, mají určité styky s okolními obcemi, na které nějak působí. Jejich vliv může být ekonomický – v místních hostincích platí za stravování nebo kulturní a společenský vliv – pořádání různých akcí, jako jsou slavnostní ohně, potlachy nebo i koncerty trampské hudby.

3.7.2 Tramping jako aktivita lokálního rozvoje

Aktivita obecně je definována jako činnost nebo činorodost. Aktivita může být osobní, ekonomická nebo ji může vykonávat hnutí nebo různorodé uskupení, které směřuje k obecnému prospěchu. V tomto případě se může jednat i o skupiny angažované v ekologické činnosti, církevní, občanské nebo jiné nestátní aktivitě (Petračková, 1995).

Jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole za aktéry jsou považovány instituce nebo jednotlivci, kteří vstupují do dění svými aktivitami na venkově, nebo kteří jsou součástí dané lokality. Subjekty, na které aktivita působí se nazývají placeholders a mohou to být i návštěvníci lokality. Toto je myšleno na územním principu, to znamená, že aktivita se realizuje v zájmovém území, což může být správa chráněné krajinné oblasti nebo národního parku (Svobodová & Věžník, 2014).

Tramping není spojen pouze s vandrováním a pobytem v přírodě, ale také různými aktivitami. Jednou z nich je rozdělování ohně a záležití, jestli je oheň pouze užitkový, nebo se jedná o slavnostní oheň. Nejdůležitější událostí osady je potlach, který je spojený s výročím ohně a setkání se s kamarády. Probíhá slavnostní oheň, soutěže nebo i vandr a účastníci obdrží cancátka (Pohunek & Janeček, 2013). Tramping je také často spojován se sportem, hlavně s volejbalem, nohejbalem, kanoistikou nebo lukostřelbou. Bob Hurikán uvádí, že první volejbalové zápasy se konaly v osadách Albatros, Ztracená naděje nebo Zlaté údolí (Hurikán, 1990). V dnešní době větší osady pořádají pro děti další akce jako je Mikuláš, Dětský den nebo Silvestrovská zábava, které v minulosti nebyly běžné. Trampská komunita může být aktivní v dobrovolnických aktivitách, jako je úklid přírody nebo pomoc při opravě turistických stezek.

V rámci aktivit může docházet ke konfliktům, které mohou ve společnosti vystupovat v různých formách, souvislostech nebo intenzitě, což může komplikovat jeho definování. Konflikt může vznikat mezi jednotlivci, ale i skupinami a může být považován za určitý projev agresivity. Z historického hlediska je konflikt zkoumán na průběhu různých vojenských konfliktů. Matematická analýza řeší konfliktní situace pomocí teorie her a řeší rozhodování aktérů (Linhart & Vodáková, 1996).

Z hlediska trampingu může docházet ke střetu trampů se zbytkem společnosti. Podle Pohunka je možné vidět rysy generačního konfliktu, kdy se starší snaží regulovat chování mládeže, které se pro ně jeví jako nepřístojné. Další příčinou konfliktu může být také to, jak trampové využívají krajinu, například táboří na libovolných místech a rozdělávají oheň.² (Pohunek, 2011)

Teorie konfliktu říká, že se společnost skládá ze zájmových skupin, které si konkurují. Je protikladem teorie konsensu a tvrdí, že společnost drží pohromadě napětím. Je možné ji definovat pomocí čtyř základních předpokladů – ve společnosti existují mocenské tlaky, rozporné sociální struktury, dochází ke změnám a jednotlivé struktury k těmto změnám přispívají (Kučírek, nedatováno).

Konsensus pochází z latinského *consensus* neboli souhlas. Znamená to souhlas většiny lidí nebo společnosti na názorech, které jsou součástí společenského života. Konsensus má napomáhat k stanovení a udržení určitého řádu. Vše je založeno na dobrovolnosti a před samotnou shodou probíhá diskuze, spor a určité kompromisy (Linhart & Vodáková, 1996).

4 Tramping

Tramping představuje způsob trávení volného času v přírodě a současně je spojován s neformálním sdružováním a představuje tak fenomén.

Podle Velkého sociologického slovníku je možné chápat přírodu ve dvou významech, první možností je chápat ji jako vše co je a druhá možnost nabízí ji chápat jako to, co není vytvořeno lidmi a vytvořilo se to samo. V dějinách je považována za základ a rámeček lidské společnosti. Dnešní ekologická krize ukazuje křehkost a jedinečnost přírody, která je pro člověka nenahraditelná. Proto je důležité o ni pečovat a hledat

² Tento problém bude více představen v druhé části práce přímo ve vybrané lokalitě.

možnosti nápravy toho, co člověk poškodil. Poškozováním přírody se tato práce z části také bude věnovat, jelikož stavění trampských přístřešků a srubů z nevhodných materiálů může poškozovat skály anebo hubit rostliny. Není v lidských silách nahrazovat vyhubené druhy zvířat nebo rostlin, ale je nutné nastavit harmonie člověka a přírody. Současná ochrana přírody se zaměřuje především na trvale udržitelný rozvoj. Cílem je tedy aby současná biosféra poskytovala prospěch současné generaci, ale musí si také zachovat svůj potenciál pro budoucí generace (Linhart & Vodáková, 1996).

Podle Duffkové osud lidstva a přírody z pohledu 21. století nejvíce ovlivnila průmyslová revoluce, kdy modernizace a industrializace nabyla obřích rozměrů a lidské zásahy byly do přírody fatální. Ze sběrače, rolníka, dělníka, továrníka se stal ničitel přírody a využil k tomu svých rostoucích schopností a dovedností. K tomu se vyjadřuje Erazim Kohák „*Biologicky vzato, člověk se vši svou slávou je parazit, stejně jako všechny formy života, které nejsou schopny fotosyntézy. Na tom není nic nečestného, jen to znamená, že podléháme základnímu pravidlu všech dobrých parazitů: neohrožovat přežití hostitele. Jenže právě to... děláme my, když naše početnost, náročnost a technická zdatnost kladou na přírodu větší nároky, než příroda může dlouhodobě vyrovnávat, od vypouštění skleníkových plynů po znečišťování moří*“ (Duffková, Urban, & Dubský, 2008)

Altman uvádí, že tramping je kulturním jevem, který se profiluje jako sdružování skupiny obyvatel a specifické využívání volného času a také je projevem životního stylu především městské mládeže (Altman).

Volným časem se zabývá francouzský sociolog Dumazedier, který pokládá volný čas za součást předchozích civilizací s masovým rozvojem až v 19. a 20. století. Volný čas by měl poskytovat radost a uspokojovat osobní potřeby. Podle něho také existuje i čas povolný, kdy lidé vykonávají například sport ve svém volném čase, vykonávají ho se zájmem a radostí a zároveň dostávají zapláceno. že uspokojují své potřeby, což je hlavním cílem volného času (Dumazedier, 1974).

Volný čas je pasivní nebo aktivní odpočinek, čas na záliby, koníčky a zábavu a pro rozvoj osobnosti. Od počátku 20. století se v závislosti na větší rozmanitosti společnosti a sociálních skupinách projevuje rozdílnost mezi trávením volného času a délkou v závislosti na vykonávané práci. V podstatě to tak funguje do dnešní doby, kdy lidé pracující v kanceláři ocení po celém dni sportovní aktivitu. S rozvojem informačních technologií se mění i povaha práce i aktivit ve volném čase. Kdykoliv někdo vykonává kreativní práci, která ho rozvíjí a považuje ji za koníček, dostáváme se opět

k Dumazedierovi a jeho myšlence povoleného času. Mnoho jedinců ve volném čase studuje odbornou literaturu, která rozšiřuje mimo jiné i profesní obzory (Fazik & Štemberk, 2013).

Volný čas je čas, ve kterém člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků. Je to čas, který zbývá po splnění všechny práce. Vědci se shodují na třech funkcích volného času – odpočinek, zábava a rozvoj osobnosti. Na naplňování funkcí záleží na sociálních podmínkách jedinců, dostupnosti jednotlivých aktivit, ale také na sociálně demografických charakteristikách. Také záleží na různých rytmech a pravidelném výskytu, kdy se během roku může lišit z hlediska dovolených nebo ročního období. (Goodale & Witt, 1985)

Pojem životní styl není možné jednoznačně definovat. Je to obsahově rozsáhlá oblast, která zahrnuje i málo související témata. Je to běžně užívaný výraz a liší se jeho definice v běžné mluvě a ve vědecké oblasti. Životní styl se týká módy, zdraví, sportu, bydlení, ekologie nebo i konzumního chování. Dal by se přesněji definovat jako způsob, jakým lidé žijí – kde a jak bydlí, stravují se, vzdělávají, jaký mají vztah k životnímu prostředí, jak se baví, jak tráví svůj volný čas, jak vzájemně komunikují, rozhodují, cestují a dodržují určité dohody. Životní styl může být typickou multidisciplinární tematikou, ale v podstatě se dá chápat i jako interdisciplinární problematika. Dále má také spoustu složek a aspektů a je ovlivňován řadou faktorů (Duffková, Urban, & Dubský, 2008).

Jelikož tramping se zformoval v jakési sociální hnutí je nutné vymezit i tento pojem. Nejznámější teorie sociálního hnutí pochází od Dianiho, *kdy „sociální hnutí je sítě neformálních interakcí mezi pluralitou individuí, skupin nebo organizací angažovaných v politických nebo kulturních konfliktech na základě sdílené kolektivní identity“*. Důležitým aspektem pro sociální hnutí je přítomnost plurality aktérů a kolektivní prosazování veřejného zájmu, svých zájmů nebo zájmů druhých. Také je často spojováno se sdílenou kolektivní identitou – u organizací, které mají volná pravidla a jsou více heterogenní je možné hovořit o uvědomění si sociální solidarity. Z hlediska struktury je sociální hnutí neformální sítě interakcí mezi aktéry (Mazák, 2016).

Tramping, jakožto možnost trávení volného času a v podstatě život v přírodě, velmi souvisí s regionálním rozvojem už například jen v rámci endogenních faktorů, do kterých se řadí i příroda.

4.1 Historie trampingu

Podle Velkého sociologického slovníku je trampung zájmová činnost, blízká táboření nebo chataření, pobytu v přírodě spojeném se zvyklostí tuláků, lovců nebo indiánů. Tramp z anglického překladu znamená tulák. Tramp je charakteristický svým životem v partě, v přírodě a součástí je lesní moudrost nebo zálesácké dovednosti, která vychází z woodcraftu. Ucelenější podoba trampingu vznikla ve 30. letech 20. století. Byl považován za životní styl, nabyl formy sociálního hnutí blízcí se politické levici. Tramping je specifický pro českou kulturu, avšak vnikl ve Spojených státech. Na území České republiky se objevil před první světovou válkou, ale oficiálně se počátek udává od založení osady Ztracených nadějí v roce 1918. V trampingu je vidět vliv skautingu, ze kterého se v podstatě vyvinul (Linhart & Vodáková, 1996).

Jako příručky nejen pro trampung ale i woodcraft a skauting byly používány publikace od Setona *The Birk Bark Roll of Woodcraft* a *The Book Of Woodcraft or Indian Lore*. Od počátku vznikaly formy trampingu, které se přizpůsobovaly masové kultuře a životnímu stylu středních vrstev. Vznik trampingu přinesl nové písně, styl oblékání, sportovní potřeby (kánoe), literaturu nebo i architekturu (Linhart & Vodáková, 1996).

Slovník cizích slov definuje trampung jako „*táboření původně v divočině, dnes provozované rekreačně ve volné přírodě*“. (Klimeš, 1985)

Trampy často citovaný Masarykův slovník naučný uvádí: „*Tramp (trempe) anglicky tulák, bezcílný cestovatel pěšky. V nejnovější době název pro výletníky, pěstující pravidelný weekend a táboření v přírodě, na rozdíl od skautů (sr. Skauting) velmi volného rázu. Podle vzoru amerických. si evropští trampové osvojili různé zvyky a způsoby: zpěv kolem táborového ohně, chaty k občasnému pobytu, někde i organizaci tábora v osadu s šerifem v čele atd. Výstřelky trempskeho hnutí se potírají dohledem v lesích a na březích řek, prováděným zemským četnictvem nebo soukromým lesním zřízenectvem. České trampske hnutí vytvořilo i zvláštní argot, často groteskní - (paďouři, fešule, potlach, táborák atd.) a vydává i vlastní časopisy*“ (Anon., 1933)

Ottův slovník naučný definuje trampung a trampa stručně „*Tramp (trempe), v americké angličtině název tuláka, u nás však původně neorganizovaný táborník, který věnoval čas campingu neb táboření čili trampingu*.“ (Otto, 1906)

4.1.1 Počátky trampingu

V roce 1918 vznikla první osada Ztracená naděje a začala se tím psát historie trampingu. Osada se nachází u Štěchovické nádrže nedaleko vyhlídky Máj. Tramping pomáhal zapomenout mladým lidem na válečná léta a začali se uchylovat do přírody. Dalo by se říci, že mezi zakladatele této osady se považují Johnny Drábek, Rudla Moučka, Karel Špiral-Krysa, Frank Němec, Vašek Kramář – Kramle, Amcirk – Tkanička a Procházka – Chanda, kteří našli místo k táboření u romantických a divokých Svatojánských proudů, kam se poté vraceli každou sobotu. Později se začaly připojovat i ženy a v roce 1922 měla osada 105 mužských a 18 ženských členů. Nejhorší, co osadu potkalo, bylo napuštění Štěchovické přehrady, kdy původní místo osady bylo zatopeno a musela se přestěhovat nad zátopovou zónu. Osada vždy žila sportem a děje se tak dodnes, konají se tam jubilejní potlachy a vyrůstá tam již pátá generace (Anon., 2013).

Český tramping vznikal na dvakrát – tak jak byl viděn, v přírodě a poté také jako mediální problém, o kterém se diskutovalo. Mediální shon často trampové v přírodě jen pozorovali stejně jako v nově vzniklé osadě Ztracená naděje. V Národních listech se v roce 1926 začaly objevovat články, které idealizovaly trampingu a na ně poté reagovaly další články

a označovaly je za propagační. Kvůli negativním zprávám začaly veřejností obíhat zprávy o nevhodném chování divokých skautů. (Krško, et al., 2020)

Podle Waice jsou divokými skauty nazýváni bývalí členové Skautu, kterým se nelíbil způsob vedení organizace, kde bylo nutné dodržovat určitá pravidla a dále dodává: „...skautští vůdci vedli své oddíly do přírody, prostředí tak blízkému romantice a bezprostřednosti dětské duše. Neobyčejně pestrá činnost nepochybně přispívala k fyzickému a duševnímu rozvoji skauta a pomáhala formovat pozitivní charakterové vlastnosti. Tato činnost byla však blízká spíše dětské mentalitě. V době dospívání se mnohým klukům stal skautský kroj těsným. 17 Zatoužili po volnosti, po cestách bez hranic a omezení. Vyzbrojeni skautskými dovednostmi a láskou k přírodě se dali na stezky dosud nepošlapané...kde nebyla žádná organizace, žádní vůdcové, kde byl člověk volný a svobodný.“ (Waic & Kössl, 1992)

V roce 1921 se v tisku objevil apel Svazu junáků – skautů Republiky Československé, který informoval, že skaut není ten, který si oblékne zelenou košili. V roce 1924 se opět objevily články v Národních listech, které kritizují tzv. divoké skauty (Krško, et al., 2020).

4.1.2 Kubátův zákon

V roce 1931 vešlo v platnost v podstatě nejznámější protitrampské opatření, Kubátův zákon. Ten zakazoval společné táboření nesezdaných osob, nošení zbraní bez zbrojního pasu a podobně.

„Vyhláška zemského presidenta v Praze ze dne 9. dubna 1931 č. 180236 ia 1931, 16-7500/16 ai 1930, kterou se vyhláší opatření proti výstřelkům campingu a trampingu. Na základě ustanovení článků 2 a 3 odst. 1., zákona ze dne 14. července 1927 č. 125 Sb.z. a n. o organizaci politické správy zakazují při campingu a trampingu: Všeliké nepřístojné jednání nebo chování na místech veřejných, nebo veřejně přístupných, kterým se ruší neb ohrožuje veřejný pořádek, klid, bezpečnost, dobrý mrav nebo slušnost nebo se vzbuzuje veřejné pohoršení zejména: společné táboření osob různého pohlaví v přírodě i ve stanech, chatách a srubech – vyjímaje táboření rodinné - pobíhání v nedostatečném úboru koupacím mimo obvod vykázaných koupališť, zpívání popěvek obsahující nemravného, dále nošení zbraní, zvláště zbraní zakázaných bez platného zbrojního pasu a koupání na místech zakázaných.

Přestupky této vyhlášky, jejíž účinnost počíná dnem vyhlášení, trestati budou – bez újmy soudního stíhání – politické úřady I. stolice tresty na penězích od 10 Kč do 5000 Kč nebo na svobodě od 12 hodin do 14 dnů.“ (Michael Antony - Tony, 2013)

Dodržování vyhlášky se dalo velmi dobře hlídat, jelikož obecní četníci měli přehled o všem. Nebylo možné, aby tramp přišel na okraj lesa nebo planinu a stavěl bez stavebního povolení. Pronájem ale vyžadoval velké finanční prostředky a pouze táboření chtěli majitelé jen za symbolickou částku. Pokud se jednalo poté o budování chat, byla již nutná nájemní smlouva a pozemky podél Sázavy nebo Vltavy byly velmi drahé. Dohled nad dodržováním vyhlášky dělalo četnictvo a nejvíce se týkalo Posázaví a Povltaví, kde kontrolovaly oddací listy nebo počet osob v chatách. (Krško, et al., 2020)

Existovala i trampská tábořiště, která byla utajená, ale byly to výjimky, a proto trampové jezdili na Slovensko a Podkarpatskou Rus, na které se Lex Kubát nevztahoval. (Michael Antony - Tony, 2013)

Vyhláška se setkala pouze s malou přízní a postavila se proti ní spousta organizací. V tisku se objevilo, že podle zahraničních článků zesměšnila vyhláška republiku před celou Evropou. (Krško, et al., 2020)

V Přítomnosti vyšel článek na téma Politika a Trampové, který zmiňuje, že vyhláška přispěla k mnohým objevům v politickém životě, a to, jak se na věc dívaly levicové politické strany. Jelikož odpor stran byl jen druhořadý přestože se jednalo protiústavní věc a zásah do sféry základních občanských práv (Peroutka, 1931).

Dne 19. května 1931 se konal největší tramský protest proti Kubátovu zákonu v zahradě Měšťanského pivovaru na Vinohradech. Sešlo se kolem 15 000 trampů. Tato akce skončila policejním zásahem, a proto se pak část vydala do ulic Prahy. Avšak i v ulicích zasáhla policie. Další akce se poté konaly i na dalších částech republiky. (Krško, et al., 2020)

Po tomto protestu začaly vznikat na území Čech Tramské Obrané Výbory. Výbor také vydal provolání v podobě desatera, kde se objevuje nejzajímavější bod č. 5 tedy, že „*Stát a obec, nechť postaví na svůj účet chaty pro trampy.*“ (Michael Antony - Tony, 2013)

Po bouřlivých reakcích vyzval zemský úřad četnické stanice, aby zákroky byly prováděny jen na osoby, které obtěžují ostatní a kontroly chat měly být prováděny pouze pokud byl slyšet křik. Kubátův zákon byl ale neudržitelný kvůli odporu ze strany trampů. Poslední kapkou pro tuto vyhlášku bylo rozhodnutí nejvyššího soudu. Jednalo se o případ trampa, který dostal pokutu v roce 1931 od okresního soudu v Jílovém u Prahy za nocování s dívkou v chatě (Krško, et al., 2020).

4.1.3 Mnichovská dohoda a další problémy

Mobilizace a zářijová krize roku 1938 utlumila život v tramských osadách, jelikož někteří členové byli ve věku, který odpovídal všeobecné mobilizaci. Tím částečně upadl i sport a soutěže, které trampové pořádaly. Trampové, kteří nebyli povoláni do zbraně, se zapojili do složek civilní obrany. Mnichovská dohoda ale měla následky v pohraničí, jelikož byly nově vytyčeny státní hranice, některé osady se ocitly na druhé straně. Vytyčování státních hranic by nebyl ani takový problém jako Štěchovická přehrada. Po jejím napuštění měli totiž zmizet Svatojánské proudy, které byly kolébkou trampingu (samozřejmě se museli stěhovat obyvatelé obcí). Před dostavěním přehrady ale docházelo k zaplavování osad; k nejhorší přírodní katastrofě došlo na jaře roku 1940, kdy došlo

k velkým záplavám, které s sebou nesly i velké kry. V důsledku toho se začaly hromadit názory, že trampové staví svá obydlí v záplavových zónách (což měla být pouze záminka, protože se lidem nelíbilo, že trampové staví „na černo“). Proto tedy byla v roce 1940 stanovena hranice zástavby jako kulminační výška říční hadiny při povodni v roce 1940 (Krško, Mareš, Pohunek, Randák, & Špringl, 2020).

V bývalých Svatojánských proudech se nacházela také osada Yukon. Ta měla svůj první kemp u řeky a další stavby poté výše ve stráni; některé z nich se dochovaly do dnešní doby. Nedaleko od osady byl přívoz s převozníkem Fáberou, který měl u řeky kantýnu, kterou po zahájení stavby přehrady v roce byl donucen přesunout a tato chata stále stojí (Městys Štěchovice, 2022).

V roce 1939 přinesly Lidové noviny zprávu, že Fábera zemřel. *„Celé desetiletí žil, převážel, krmil a napájel trampy na pravém břehu Vltavy, až ho od milované řeky vyhnala stavba přehrady, jež zanedlouho poruší nejromantičtější pražské okolí. Starý Fábera se musil s chatou odstěhovat vysoko na protější břeh. Je to také krásné místo, ale není to už ono: těsné soužití s Vltavou a s oživenou cestou bylo přerušeno. Zdraví otce Fábery jako by se tím podlomilo: onemocnělo srdce, ledviny, ochrnul. Přes to byl do posledního dne starostlivým hostitelem, s každým promluvil, ke každé práci přiložil ruku“* (Lidové noviny, 1939). Na počest Fábery byla osada v roce 1967 pojmenována Na Fáberce.

V době okupace existovalo i několik trampských odbojových skupin. Nejznámější je nejspíše Partyzánská zimní brigáda Boba Hurikána. Po osvobození Hurikán sepsal zprávu pro Ministerstvo národní obrany, aby jeho skupinu uznali za partyzánskou. Jejich činnost v rámci jeho brigády bylo ničení vagónů, benzínu, oleje, nábojů, zbraní, uvedl také s kým spolupracovali, kolik ukrývali osob a kolika lidem pomohli k útěku. Jelikož jeho organizace nebyla podporována ze zahraničí, nemohli vyvíjet větší činnost. Na závěr zprávy Hurikán uvedl, jak v roce 1945 probíhalo jeho zatčení (Krško, Mareš, Pohunek, Randák, & Špringl, 2020).

4.1.4 Tramping v 50. letech

V 50. letech již bylo vidět, jak je tramping rozdělen na generace. Po odsunu Němců se trampům zase otevřela atraktivní krajina a začaly vznikat osady i v pohraničí. Byla to právě nová generace, kterou tato krajina a dobrodružství lákalo. Noví mladí trampové začali prahnout po dobrodružství a oživení trampingu a jeho spojení s kulturním a sociálním životem, jako tomu bylo za doby první republiky. V 50. letech také začalo do

trampingu pronikat více armádní vybavení. Krško a další uvádí ve své knize *Putování za obzor*, že také v době 50. let se začaly využívat domovenky, které určovaly příslušnost k osadě a byly ve tvaru woodcraftu (kruh s bizoními rohy). Padesátá léta byla opět takovou idylou jako první republika a na ní navazoval také kulturní život. Trampské potlachy a akce však budily zájem bezpečnostních složek. Trampské osady musely být registrovány na spolkovém oddělení místního národního výboru a pokud tak neudělaly, v případě konfliktu se zákonem mohly být vyhodnoceny jako ilegální organizace. Čas od času se stalo, že byli trampové prohledáni na nádraží, jelikož členům Veřejné bezpečnosti se nelíbily prvky americké výzbroje (Krško, Mareš, Pohunek, Randák, & Špringl, 2020).

4.1.5 Tramping v 60. letech

Začátek šedesátých let má, co dočinění s velkou represí trampů. „*Tramping se ocitl na černé listině, na níž zůstal déle než homosexualita dekriminalizovaná v Československu, alespoň de iure, v roce 1961*“ (Krško, Mareš, Pohunek, Randák, & Špringl, 2020). Bylo běžné strhávání domovenek, policejní kontroly nebo zabavování výbavy. Předmětem zájmu se také staly skupiny mládeže, které měly mít na svědomí až dvě třetiny trestné činnosti. Tak byl ministerstvem uložen rozkaz Veřejné bezpečnosti ke zvýšené odpovědnosti za situaci mezi mládeží a měli se zaměřit na rozbití nepřátelských ideologických vlivů, jako jsou církve nebo pounorové organizace. Vrchol násilných akcí nastal až v roce 1963, kdy nedaleko Vlašimi byl obklíčen osobní vlak, z něhož byli trampové vyhnáni a odvedeni na dvůr Veřejné bezpečnosti. Tam poslouchali hrozby a nadávky, a kdo se pokusil tomu bránit, byl fyzicky napaden. Avšak hlavní akcí se stal potlach 6. července 1963 v Jetřichovicích. Tam se měl konat táborový oheň a sportovní soutěže, ke kterým osada dostala povolení od národního výboru. Avšak Veřejná bezpečnost uvedla, že mají povolení pouze na slavnostní oheň, a proto VB jela na místo, aby potlach rozpustila. Šerif měl pronést, že by pro něho bylo ponížením to celé rozpustit, a tak byli všichni účastníci obklíčeni příslušníky VB a milicionáři, kteří s sebou měli samopaly a psy. Kdo nějak protestoval nebo odmítal spolupracovat, byl zbit. Srpnová invaze v roce 1968 neměla na trampy žádný větší vliv. Tiskoviny se věnovaly své činnosti až do doby, než začal být cenzurován časopis *Tramp*. Trampskou komunitu ale zasáhla smrt Jana Zajíce 25. února 1969 (Krško, Mareš, Pohunek, Randák, & Špringl, 2020).

Časopis *Tramp* vydal v březnovém čísle nekrolog s názvem *Miša už nevyjde*. Ten uvádí, že Jan Zajíc pocházel z Vítkova ve Slezsku, byl členem osady Siroty a kamarádi mu

říkali Míša. Nakonec je uveden i dopis na rozloučenou, ve kterém je vidět, jak moc měl k trampingu blízko. V dopise napsal: „...znám cenu života a vím, že je ta nejvyšší. Ale já hodně chci pro Vás všechny, a proto musím hodně platit. Po mém činu nepodléhejte malomyslnosti. Nesmíme se nikdy smířit s nespravedlností, ať už je jakékoliv. Moje smrt Vás k tomu zavazuje. Nenechte ze mě udělat blázna. **Pozdravujte kluky, řeku a les**“ (Tramp, 1969).

4.1.6 Tramping v 70. a 80. letech

V 70. a 80. letech již bylo vidět, jak dlouho již tramping existuje, jelikož začala být vidět provázanost mezi generacemi. Na vandry chodila jak mládež, tak staří trampové z 30. let. V tomto období došlo k velkému rozmachu v kultuře a vznikl hudební festival Porta. Tramping se opět dostal na strany časopisů a nebyl zobrazován negativně. Avšak příliš idylické to nebylo. Již v té době se dostávali do střetu s ochránci přírody. Problém byl hlavně v rozdělování ohně v lese (tento problém přetrvává do současnosti). Dále to pak je táboření v národních parcích, chození mimo označené cesty, a hlavně budování přístřešků na nevhodných místech. Někdy však byla ochrana přírody jen záminkou pro omezení trampských aktivit. Na omezení trampských aktivit měla být také akce Hurikán, která začala dokumentováním trampských osad a lokalit a poté likvidací přístřešků a získávání tajných spolupracovníků. Tato akce začala probíhat od roku 1976, kdy na okresních a krajských úrovních probíhala evidence trampů a trampských osad. Kontrolovány byly také lokality, kde by se trampové mohli vyskytovat. Jednalo se o přístřešky a kempy v lesích, kde by mládež mohla popíjet alkohol. Tyto lokality pak byly zdokumentovány a hlídány a bylo zjišťováno, k čemu slouží. Na základě zjištění bylo pak rozhodnuto o zbourání. V roce 1988 Okresní správa Mělník s pomocí Veřejné bezpečnosti nechala zmapovat a zlikvidovat přístřešky na skalní úkryty, které byly postaveny bez povolení na území CHKO Kokořínsko (Krško, Mareš, Pohunek, Randák, & Špringl, 2020).

Od 70. let se tramping výrazně rozvíjel až do roku 1989. Poté už začal jen sestupný trend. Altman uvádí, že je to důsledek politických, ekonomických, sociálních a společenských změn. Může se to týkat i jiného trávení volného času nebo toho, že tramping byl ve své době něčím zajímavý a „provokoval“ bezpečnost, takže tím byl atraktivnější. Altman uvádí, že tento pocit může přežívat i do dnešní doby, avšak jedinec se dostane do střetu se zákonem u soukromých majitelů pozemků nebo s orgány ochrany

přírody. V posledních letech se přístup k trampingu zlepšil a došlo i celkovému zlepšení povědomí o tramském hnutí, které je vnímáno pozitivněji (Altman).

4.2 Filosofie trampingu

Tramské hnutí není jen o životě v souladu s přírodou, ale také o kamarádství, úctě k druhým a ke svobodě každého jedince. Tramping, jakožto originální hnutí nemá ve světě obdoby a je to výhradně české hnutí, přesto existují tramské osady založené ve světě. Zákony jsou přebrány z lesní moudrosti, a i když se tramping mění v průběhu let, tyto nepsané zákony platí pořád. Tramping se oproti skautingu liší tím, že je to neorganizované hnutí a nemá žádné psané zákony (Vinklát, 2004).

Kašák ve své knize Počátky trampingu na Kačáku uvádí, že neexistuje jednoznačná odpověď na definici trampingu, ale uvádí tři pilíře, o které se tramping opírá. První z nich je kamarádství, poté vztah k přírodě, ale s nutností umět tábořit a poslední je kladný vztah k tramským písním, jelikož je to součástí tramské kultury. „*Tramping se pak dá přirovnat k stavbě trojúhelníkového půdorysu postavené nad zemí, jejíž každý roh je podpírán jedním ze zmiňovaných pilířů: Když jeden z nich chybí, stavba se přirozeně zhroutlí*“ (Kašák, 2009).

Pohunek ve své práci uvádí jeden výrazný a neobvyklý rys trampingu. „*Tramping je do jisté míry hrou, ve které domácí poměry slouží jako náhražka exotických dobrodružství*“ (Pohunek, 2011). Je to zřejmé z názvů osad a míst, které dostávají názvy Divokého západu a tím se trampové stávají hrdiny a jejich vandr do nejbližší osady stává ještě větším dobrodružstvím (Pohunek, 2011).

4.3 Tramping jako subkultura

Subkultura představuje soubor specifických norem, hodnot, vzorů chování a životní styl, který charakterizuje skupinu v rámci širšího společenství. „*Termín subkultura se také vztahuje na specifickou skupinu, která je tvůrkyní a nositelem zvláštních, odlišných norem, hodnot, vzorců chování a zejména životního stylu, i když se podílí na dominantní kultuře a na fungování širšího společenství*“ (Linhart & Vodáková, 1996).

Subkultura souvisí s kulturou; čím je kultura komplexnější, tím rozdílnější je populace, a to dává prostor ke vzniku subkultur. V utváření subkultury hraje roli zejména jazyk. (Linhart & Vodáková, 1996)

Subkultura je vlastně dílčí kultura, která je součástí větší instituce kultury. Geist ve svém Sociologickém slovníku uvádí, že je to část kultury složené z různých situačních složek, kterými jsou třídní status, etnický původ, náboženství. „*Je to kultura uvnitř kultury; skupina, která udržuje nebo rozvíjí soubor vlastní víry, morálky, hodnot a norem, který je obvykle obměnou těchže v dominantní kultuře*“ (Geist, 1992).

Tramping, jak již bylo uvedeno, nemá žádné psané zákony. Má však symboly a normy, z kterých jsou některé převzaty ze skautingu. Příkladem norem je, že se všichni mezi sebou chovají přátelsky, i když se navzájem neznají nebo jsou šetrní k přírodě. Typický je také pozdrav „Ahoj“ případně „Ahoj kamaráde“. Pohunek uvádí, že jedním zvykem je také ježdění v posledním vagónu vlaku (v minulosti byl poslední vagón většinou také kuřácký). S vlakem spojená je také tramská tradice „písničkový vlak“, kterým jeli trampové do Dobříše, kde se všichni setkali právě v posledním vagónu. Další zajímavostí mohou být tramská setkání neboli potluchy, které jsou spojeny s hudbou a slavnostním ohněm. Odehrávají se vždy v tramské osadě. Existuje také tramská hymna, kterou je píseň z první republiky Vlajka a v druhé polovině minulého století se tím také stala píseň Wabiho Daňka „Rosa na kolejích“. Jak píše již Bob Hurikán tramp není ten, který nosí určité oblečení, ale jsou typické kusy, které se nosily. Spojovaly se kusy vojenského oblečení s civilním oděvem. Do roku 1927 převažoval styl cowboyů. Součástí subkultury, jako každé jiné je také slang. Existují synonyma pro nejčastěji používaná slova jako usárna (batoh, používaný americkou armádou od roku 1910), nebo lžice – „bagr“. Zajímavostí je, že tramský slang je ustálený, a i když vznikl již za první republiky, je používán dodnes. Pro přezdívky jsou pak vybírána například osobní rysy člověka anebo poangličtění jeho jména. Literatura je plná povídek a básní, ale i časopisů (*Tramp*, *Tramský věstník*, *Pucejř*), tramská rubrika existovala i v *Mladém světě*. Další literaturou nebo výtvarným dílem jsou kroniky osad nebo cancáky (osobní památníčky) (Pohunek, 2011).

Obrázek 2 - Úryvek z tramské rubriky Mladého světa

... a v sobotu Táborový oheň MS /
Magi

...bude všechno stejné jako ve stovce nebo tisícovce sobot předtím. Docinkají lžice a ešusy, z lesa to zastudí, začneme ladit kytary, chvíli potom zapraská sobotní oheň. Okamžik, na který se těšíš týden co týden. Jen tuto sobotu to bude přece jen trošičku slavnostnější - zapálíme poslední oheň před jediným svátkem, který trampové v přírodě slaví...

Ze všech začátků jara, na něž svatosvatě přísaháme od začátku února, jakmile jen někdy oschnou chodníky, je tenhle začátek jediný pravý a neporazitelný. I když zarytí pesimisté chmurně prorokují dubnové mrazy a květnové chumelenice, ani plný spacák sněhu už nevyvrátí tu vzrušující a skálopevnou jistotu jednadvacátého dne měsíce vran: JARO JE TADY ! A tak v neděli, až půjdete večer spát, nezapomeňte natáhnout budíka na 2 hodiny 53 minuty středoevropského času - jaro se sluší pozdravit třeba trochu ospalým ahoj!

Zdroj: Mladý svět - Táborový oheň: Články, které napsal Wabi a Miki Ryvola v Mladém světě [online]. Mladý svět [cit. 2022-07-12]. Dostupné z: <http://www.boko.cz/wabi/taborohen.htm>

4.3.1 Hudba

Hudba a tramské písně patří k trampingu od nepaměti – zpívá se u ohňů, na osadách, ve vlaku. Randák a Pohunek ve své knize uvádí, že v prvních tramských písních byly přejímány melodie a byly skládány nové texty. Jako příklad je uveden tramská píseň Jarka Mottla – Záře červeňáků na nápěv Rudolfa Piskáčka – Hlídka mrtvých. Tématy těchto písní byla a je příroda, dobrodružství, nebo radost. Autoři písní byli na začátku neznámí a neexistoval žádný notový zápis, pouze lidová slovesnost. Tím pádem mnoho autorů přišlo o autorství. Trampové s jejich hudbou také vystupovali v divadle. Například Ztracenkáři vystupovali v Osvobozeném divadle a Settleři zase v divadle Vlasty Buriana. Trampingem se dala začít i příznivá kariéra, jak dokazuje Jarka Mottl. Písně jsou pro tramping klíčové a utvářejí jeho identitu. Právě tramská píseň podlehla komerčním zdrojům. Tramping byl populární ve své době natolik, že si toho všimla gramofonová společnost. Jedni z prvních, kteří začali nahrávat byli Camp Boys, poté Dickey Trio Club, Song Club, a nakonec si gramofonový průmysl získal i Ztracenkáře právě s Jarkou Mottlem (Krško, Mareš, Pohunek, Randák, & Špringl, 2020).

V časopise *Přítomnost* je k této komerční záležitosti článek z roku 1933, kde pisatel uvádí, že pokud by někdo chtěl do své sbírky desek tramské písničky, tak mu stačí pouze dvě nebo tři, jelikož jsou podle pisatele obsahově i hudebně „na jedno brdo“. Dále se opírá o vznik tramských písniček, protože ty, co opravdu vznikaly u táboráku, jsou pouze ty ze začátku Ztracené naděje. Z tohoto článku je již vidět vývoj v trampingu, kde si pisatel stěžuje, že z trampů, kteří si původně zpívali u ohňů, se stali profesionálové a skládají písně a vystupují ve městech a pouze vzpomínají na táborový oheň (Borový, 1933).

První takzvaní divocí skauti zprvu zpívali u táboráku písně Karla Hašlera a doprovod tvořily housle a někdy i kytara. Právě kytara v dalších letech převzala první místo jako doprovodný hudební nástroj k táboráku. Poté již tramská píseň byla v oblíbě nejen u trampů a vznikla generace tramských hudebníků v čele s Jarkou Mottlem. Dále lze uvést Edu Fořta, Pedra Muchu, Gézu Včeličku, Jendu Kordu nebo Boba Hurikána. V 50. letech začala tramská hudba, stejně jako hnutí částečně upadat a měnit se a nastoupila nová generace i na poli hudby, a to například bratři Ryvolové a do hudby začalo pronikat country a folk (Pohunek, Folklor atomového věku, 2011).

Právě kvůli zařazení country a folku do tramské hudby vznikl v roce 1967 festival country, western a tramské hudby. Organizátory festivalu Porta byla parta nadšenců z Ústí nad Labem a na první ročník rozeslali pozvánky jim známým tramským a country

skupinám a ve výsledku vystupovali: Rangers, Greenhorns, Strings of Tennessee, AZ seplet, Caravell Western. Z trampské části vystupovali skupiny: Mohykáni, Stopa, Peklo, Velká naděje a Compardos. Festival Porta funguje až do dnešních dní, kdy v loňském roce 2021 oslavil svůj jubilejní 55. ročník. Bohužel v roce 2020 zasáhla pandemie, takže festival nemohl proběhnout tradičním způsobem (Festival Porta, 2018).

4.3.2 Móda

Tramping sice není o módě a uniformách, každý si může do přírody vzít, co chce, ale existují ustálené věci, které si získaly svůj symbolický význam a stali se typickými. Odívání se dělí podle období. Předválečné období – doba cowbojská a poté doba kanadská. Doba cowbojská se měla vyznačovat používáním kovbojských klobouků, šerifských hvězd a flanelových košil, zatímco doba kanadská se vyznačovala oblečením v přírodních barvách (Pohunek & Janeček, 2013).

Do toho všeho také používali části armádního vybavení – italské a americké torny (usárny), polní lahve, polní vaříče nebo sekerky (Pohunek, Folklor atomového věku, 2011).

S plynutím času se také vytvářela móda a každá vlna zanechala své. Po druhé světové válce byly populární „battledresy“, v 60. letech zase vzor „jehličí“. Také se nosilo oblečení amerického původu, což, jak uvádí Pohunek, mohlo naznačovat averzi vůči komunistickému režimu. V současné době se spojují prvky vojenské, outdoorové, westernové nebo indiánské. Někteří ortodoxnější a starší trampové se mohou tak vysmívat moderním vymoženostem, jako mobilní telefon, vaříč nebo goretexová bunda (Pohunek & Janeček, 2013).

4.3.3 Tradice a zvyky

I když se tramping řadí k neformálním hnutím, má svá nepsaná pravidla, která by se měla dodržovat. Prvním příkladem může být to, že se trampové k sobě navzájem chovají přátelsky, i když se osobně neznají a také že jsou obezřetní k přírodě (Pohunek, Folklor atomového věku, 2011).

V minulosti bylo i přijímání do osady jistým rituálem. Většina osad má svou hymnu, kroniku, název a symbol, který je zobrazen na vlajce a na domovenkách. Vlajka může mít trojúhelníkový tvar nebo také kruhový tvar s bizoními rohy, který je symbolem lesní moudrosti a je převzat z woodcraftu. Samozřejmě existují i regionální rozdíly mezi

osadami. Mezi další zvyky, dalo by se říci i obřady, patří rozdělávání ohně a záleží, jestli je oheň pouze užitkový, nebo se jedná o slavnostní oheň. Nejdůležitější událostí osady je však potlach, který je spojený s výročním ohněm a setkání se s kamarády. Probíhá slavnostní oheň, soutěže nebo i vandr a účastníci obdrží cancátka (Pohunek & Janeček, 2013).

Pohunek uvádí, že součástí tramského humoru již od první republiky jsou kanadské žerty. Kdy jde o někdy drsnější žerty a vyvedení z míry, které je potřeba poté ve vhodné chvíli oplatit (Pohunek, 2011).

Souhrn teoretických východisek jako opora empirické části práce

První kapitola nese název „*Regionální rozvoj se zřetelem k endogennímu přístupu a trampům jako aktérům v regionálním rozvoji*“ a nejprve se zabývá samotnými definicemi, které sice nejsou ustálené, avšak byla využita definice Ministerstva pro místní rozvoj ČR. Opора této práce tkví především v endogenním přístupu. Endogenní přístup vychází zevnitř regionu zdola a řídicím centrem je lokalita. Charakteristické faktory tohoto přístupu jsou – kvalifikace pracovní síly nebo sociální a institucionální infrastruktura. Do okruhů lze zařadit polohu regionu, přírodu, obyvatelstvo, ekonomiku regionu, pracovní trh, sociální situaci, veřejnou správu, školství a společenské a kulturní vyžití v regionu. Dále jsou popsány dokumenty na evropské i české úrovni, týkající se regionálního rozvoje. S regionálním rozvojem je spojován region. Toto slovo pochází z latinského *regio*, takového označení se používalo jako označení kraje nebo hranice. Regiony je možné vymezovat podle různých kritérií. Pro možnost lepšího statistického porovnání dat v Evropské unii byl vytvořen jednotný systém klasifikování územních statistických jednotek (NUTS). Další vymezení regionu je podle OECD a je založeno na podílu obyvatelstva, které žije na území s určitou hustotou zalidnění menší než 150 obyvatel na km². Na to navazuje vysvětlení pojmu rozvoj regionu. Neméně důležitou je kultura – toto slovo pochází z *colo* nebo *colere*, což je označení pro obývat, pěstovat nebo obdělávat. *Cultura* pak tedy znamená, něco, co nevzniká přirozeně ale je nutné si toho vážit – pěstování nebo vzdělávání. Jako protipól má být chápáno slovo *natura* – to co má být zrozeno nebo se stává přirozeně. Přesto spolu tyto dva pojmy fungují a existuje kulturní krajina. Ta je podle zprávy výboru pro světové kulturní dědictví *kombinovaným dílem přírody a člověka*. V souvislosti s kulturní krajinou existuje v České republice typologie kulturní krajiny, která ji rozděluje na tři základní kategorie – krajina komponovaná, organicky vyvinutá a asociativní. Typologie pomáhá k standardizaci postupu poznání a

správné zatřídění krajiny s kulturními hodnotami. Zároveň také reflektuje reálné podmínky České republiky a pracuje se 34 typy historické krajiny. Poslední část je věnována trampům jako aktérům regionálního rozvoje, jelikož aktéři lokálního rozvoje jsou i místní obyvatelé, rekreanti a návštěvníci daného území.

Druhá kapitola s názvem „*Tramping*“ popisuje vývoj trampingu od jeho počátků a založení první osady Ztracená naděje, přes všechny konflikty se zákonem, Mnichovskou dohodu nebo události v roce 1968. Vývoj je podrobněji popsán do roku 1989, kdy začalo docházet k likvidaci některých osad a přístřešků. Informace k dnešní době poté uvádí Altman a vyjadřuje se, že přístup k trampingu se v posledních letech zlepšil a došlo i k celkovému zlepšení povědomí o tramském hnutí, které je vnímáno pozitivněji. Dále je věnována část kapitoly trampingu jako subkultuře. Je představena tramská hudba, móda nebo tradice a zvyky. Za zmínku stojí, že většina osad má svou hymnu, kroniku, název a symbol, který je zobrazen na vlajce a na domovenkách. Vlajka může mít trojúhelníkový tvar nebo také kruhový tvar s bizoními rohy, který je symbolem lesní moudrosti a je převzat z woodcraftu.

5 Sekundární a komparativní analýza dat o tramských osadách se zaměřením na lokalitu Kokořínský důl

5.1 Kokořínský důl

Kokořínský důl se nachází v CHKO Kokořínsko – Máchův kraj a sahá od vesnice Ráj až po Lhotku u Mělníka. Svou rozlohou pokrývá tři tisíce hektarů a v roce 1953 byla vyhlášena přírodní rezervace Kokořínský důl. Lokalita je specifická převahou lesních společenstev v převážně pískovcovém terénu. Je zde možné nalézt menší skalní města a nejvýznamnější jsou pokličky a další skalní útvary vzniklé zvětráváním pískovců. Ze vzácných a ohrožených druhů rostlin se v lokalitě nachází vláskatec tajemný, kosatec bezlistý nebo rdest alpský. Z živočichů to jsou vrkoč bažinnatý, vrkoč útlý, hrachovka čárkovaná a sekavec podunajský (Agentura ochrany přírody, 2019).

Krajina Kokořínska a zejména Kokořínský důl se již po roce 1949 stala oblastí přírodního prostředí a rekreace. Nejen že zde byli již trampové a osada Harakoko, restaurace nebo vinárna, ale přibýlo také chalupaření. V oblasti vzniklo zhruba 300 chalup

a díky zřízení CHKO se mnoho těchto chalup i zachovalo do dnešní doby. Právě lidová architektura může být jedním z důvodů atraktivnosti této lokality (Uzel & Rác, 1985).

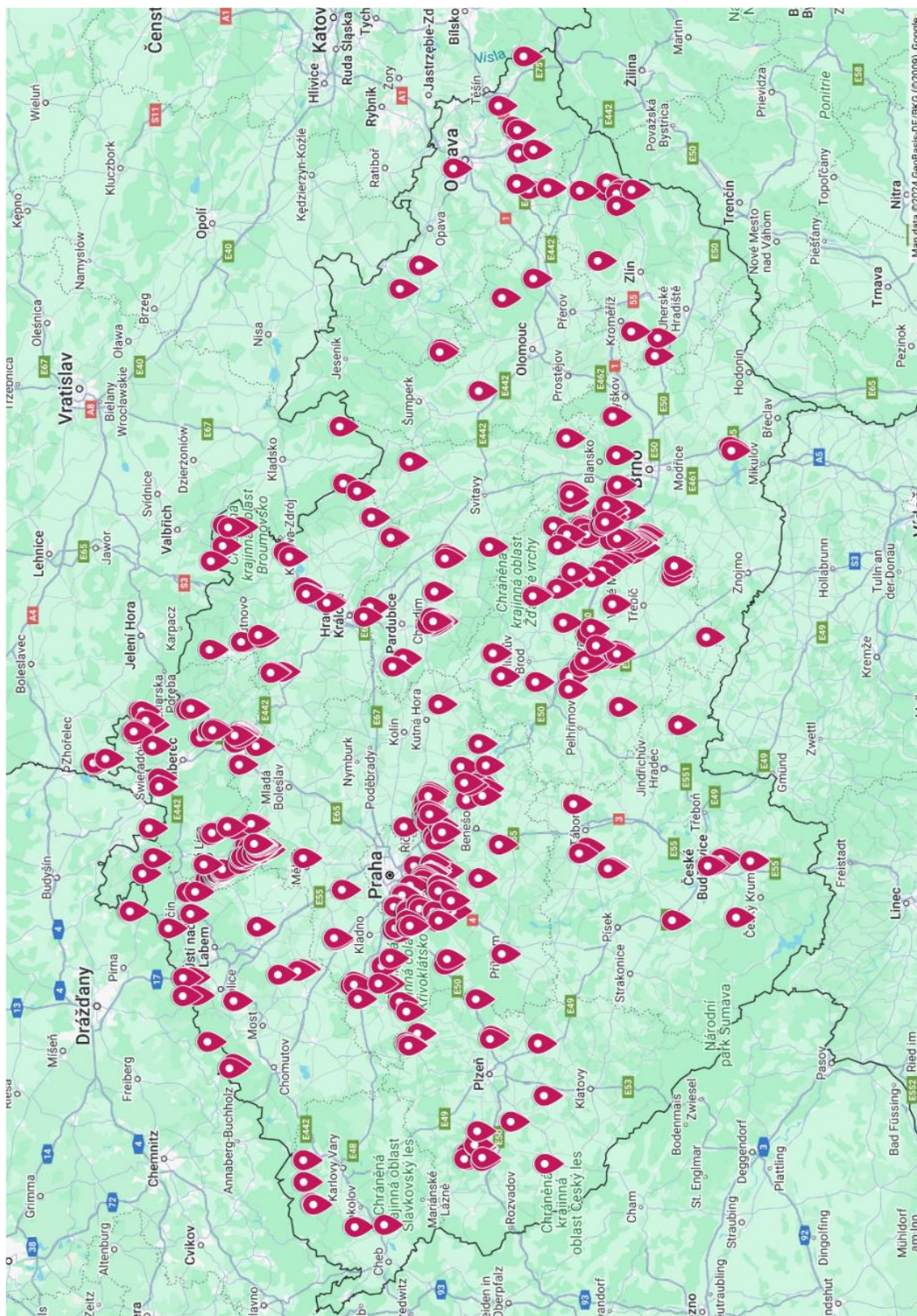
Jednou z nejkrásnějších lokalit ohledně lidové architektury je Vojtěchov nebo Hlučov, kde je možné vidět i zbytky do skály vytesaného mlýna. Turistickým cílem však v Kokořínském dole je hrad Kokořín, pískovcové Pokličky nebo také koupaliště Harasovské jezero (Kokořínský důl, 2024).

5.2 Tramské osady na národní úrovni dle krajů

Tato kapitola se bude věnovat tramským osadám na území České republiky. Budou představeny nejznámější osady, které se většinou dochovaly od počátku trampingu z dob první republiky. Dále bude také představena mapa, která zobrazuje tramské osady a tábořiště po celé České republice. Data k sestavení mapy byla získána z webových stránek Tramské archivy. Ač se v databázi nachází více než 5000 tramských osad, v mapě jich je pouze 530, jelikož byly vybrány jen ty, které mají vyplněny všechny údaje databáze, tedy název, lokalitu a osadní kemp.

Z mapy níže je zřejmé, že je možné tramské osady nalézt v podstatě na celém území České republiky. Lze si povšimnout, že největší koncentrace je kolem Prahy a Brna a poté v oblasti severních Čech. V okolí Prahy je to zejména u velkých řek – Vltava, Sázava a Berounka. V okolí Brna to jsou řeky Oslava, Oslávka nebo vodní nádrž Brno. V severních Čechách to jsou zejména lokality CHKO Kokořínsko a CHKO Český ráj.

Obrázek 3 - Mapa trampských osad v celé ČR

Zdroj: vlastní zpracování

Všeobecně je možné si povšimnout, že se osady nacházejí většinou v údolí a v blízkosti řek, potoků nebo aspoň s přístupem ke studánce nebo prameni. Existují však lokality, u kterých to tak není, například Roverské skály v CHKO Kokořínsko. Z hlediska krajů je nejvíce osad ve Středočeském kraji a poté v Libereckém kraji.

Tabulka 4 - Počet tramských kempů/osad v krajích

Kraje v ČR	Počet osad	Kraje v ČR	Počet osad
Hlavní město Praha	2	Královehradecký kraj	24
Středočeský kraj	170	Pardubický kraj	30
Jihočeský kraj	15	Kraj Vysočina	70
Plzeňský kraj	23	Jihomoravský kraj	31
Karlovarský kraj	7	Olomoucký kraj	3
Ústecký kraj	22	Moravskoslezský kraj	15
Liberecký kraj	102	Zlínský kraj	15

Zdroj: vlastní zpracování na základě podkladů z mapy

Jelikož webové stránky Tramské archivy umožňují filtrování osad podle jejich názvu, bylo možné také zjistit, že nejvíce osad začíná na písmeno S (celkem 604) z toho nejčetnější název jsou Samotáři. Dále je také mnoho osad začínajících písmenem B (celkem 437) je to dáno tím, že často je název odvozen od Bílé (Tramské archivy, nedatováno).

Samotné názvy tramských osad bývají většinou odvozeny od geografické polohy nebo přírodních případně symbolických prvků, které jsou důležité pro danou osadu. Dále mohou být názvy odvozeny od určité tradice nebo převzaty od již neexistujících osad. Existují také osady, které nesou jméno již zemřelých kamarádů a název je jakousi vzpomínkou na ně.

5.2.1 Komparace nejznámějších osad na národní úrovni

TO Ztracená naděje je osada, která se nachází u Štěchovické vodní nádrže. Osada byla založena již v roce 1918, kdy muži hledali zapomenutí na válečná léta a řešili to uchýlením se do přírody. Název Ztracená naděje pochází z filmu Červené eso, ve kterém je zlatokopecký tábor Ztracená naděje. V roce 1922 měla osada 123 členů a mnoho z nich sportovně založených. Osada měla dvě volejbalová hřiště a pořádala meziosadní turnaj. Každých 5 let byly pořádány jubilejní Potlachy, kam byli zváni populární účinkující. V osadě během let byla spousta známých osobností. Tohle je tedy z těch lepších let.

Tramprská osada si prošla i horšími obdobími, které byly zmíněny i v obecné historii trampingu. Jedná se o jarní tání v roce 1929 a 1941. Nejhorší bylo ale napuštění Štěchovické přehrady, kdy bylo nutné osadu přesunout nad zátopovou zónu. V současné době se na Ztracence pořádají Potlachy i sportovní akce i s pátou generací osadníků (Osada Ztracená naděje, 2013).

TO Svatojánské proudy je osadou, která s tímto názvem vznikla v roce 1980. Osady však na podobném místě začaly vznikat mnohem dříve, a to kolem založení Ztracené naděje. I Svatojánské proudy se nacházejí u Štěchovické přehrady. Začaly se stavět osady a jak je uvedeno na stránkách osady, stavělo se i z beden amerických vozů, ze kterých byly celé chaty. S postupem času se ale začaly budovat sruby z neloupaných klád. V oblasti existovalo hned několik osad například Vatra, Sigal, Yucatan nebo Ohio. Avšak osady zanikly s vystavením Štěchovické a Slapské přehrady. Nynější Svatojánské proudy se nachází v malebné přírodě Povltaví (Vytiska, 2015).

TO Údolí děsu vznikla již v roce 1919. První chata byla v Kodském údolí vystavěna v roce 1922. V dalších letech vznikly boudy Harney a Nibowaka a rok od roku se počet chat rozrůstal. Osada poté vydávala i svůj časopis Čoud, který obsahoval vtipy, vzpomínky, cestopisy nebo sport, avšak poté v 50. letech byl zakázán z důvodu přísných tiskových zákonů totalitního režimu. Ve třicátých letech byla osada velmi populární, a to hlavně díky sportu a vynikajícím hudebníkům. V čem mohla jít osada příkladem bylo, že se nepodporovaly politické diskuze. I v dnešní době osada žije, stále tam hoří táboráky, hrají se tramprské písně a konají různé srazy. Vzhledem k věku některých osadníků se občas vyrazí i na vandry (Pechar, 2009).

TO Askalona byla založena v roce 1933. Nejprve se začalo jezdit pouze se stany nebo do provizorních srubů. Začaly vznikat větší sruby a dvě osady s názvy Jitřní svit a Tanganika. Osada byla pojmenována podle další chaty Askalona. V roce 1967 byla postavena nová základna na druhém břehu Kocáby. Osada byla známá svými sportovními aktivitami – hrál se volejbal, nohejbal a z kulturních akcí to byla divadelní představení. V dnešní době se v osadě konají sportovní aktivity a členové se účastní brigád na zlepšování ochrany životního prostředí a udržování osady (Vrbenský, 2022).

Tabulka 5 - Vybrané osady na národní úrovni

Název	Kraj	Vznik	Místo	Lokalita
TO Ztracená naděje	Středočeský kraj	1918	u obce Třeбенice (Vodní nádrž Štěchovice)	na levém břehu Vltavy ve svahu
TO Svatojánské proudy	Středočeský kraj	1980	u obce Třeбенice (Vodní nádrž Štěchovice)	na levém břehu Vltavy ve svahu (na stejném břehu 3 km po proudu od Ztracené naděje)
TO Údolí děsu	Středočeský kraj	1919	osada Koda	Kodské údolí, pravý břeh potoka Koda
TO Askalona	Praha	1933	u obce Bratřínov	louka na levém břehu potoka Kocába v údolí Kocáby
TO Gredo	Královohradecký kraj	1960	u obce Nemojov	soutok Boreckého potoka a Tešnovské přehrady (Les Království)

Zdroj: vlastní zpracování

TO Gredo byla založena v roce 1960 u Tešnovské přehrady. Byla založena třemi kamarády v hospodě U Šmídů a dostala název Gredo po bývalé sportovní osadě založené v roce 1930. V roce 1961 byli přijati první členové. A následovaly vandry na Nebák a také loučení s kamarády, kteří byli povoláni na vojnu. Léta ubíhala a s tím i počet vandrů a odvedených kamarádů. Po sametové revoluci hodně trampů začalo nosit kolty. Osada do dnešních dní pořádá různé sleziny a také smuteční akce na počest zemřelých osadníků. Největší akcí uplynulých let byla jubilejní 50. výroční slezina, která byla současně také smuteční na uctění památky (Trampská osada Gredo, 2022).

Svatojánské proudy a Ztracená naděje se nachází pouze necelé 3 kilometry od sebe proti proudu na stejném břehu Vltavy. Další dva kilometry po proudu se nachází osada Na Fáberce, která byla zmíněna již v první teoretické části v souvislosti s výstavbou Štěchovické přehrady. Jak je možné vidět z tabulky, všechny osady se nacházejí především v údolích u řek nebo jiných vodních zdrojů ve svazích. Takto byly tvořeny právě první osady z počátku první republiky.

5.3 Komparace osad CHKO Kokořínsko a CHKO Český ráj

V této části budou porovnány dvě lokality CHKO Kokořínsko – Máchův kraj³ a CHKO Český ráj. Byly zvoleny zrovna tyto lokality, jelikož obě se nacházejí na území severních Čech a jsou obě známy jako trampské lokality. Také jsou si velmi podobné svou

³ V práci bude pracováno pouze s částí CHKO Kokořínsko, která je atraktivní oblastí pro trampy.

členitostí terénu. Pro obě lokality platí, že jsou vymezeny hranicemi CHKO.⁴ Zároveň se také obě lokality potýkají s narůstajícím počtem tábořišť a jejich bouráním.

K této problematice vznikla také kniha s názvem *Rovers Patriot Story*. Kniha je zpracována akční formou a velmi nadneseně, avšak přesto popisuje boj trampů z Roverských skal, Kokořínska a Českého ráje s ochranou přírody. Sám autor poté tento spor definuje jako „*příběh největšího boje trampů, překonávající i boj jejich prvorepublikových předchůdců s policejním prezidentem Kubátem*“ (Michael Antony - Tony, 2020).

Tabulka 6 - Stručné porovnání obou CHKO

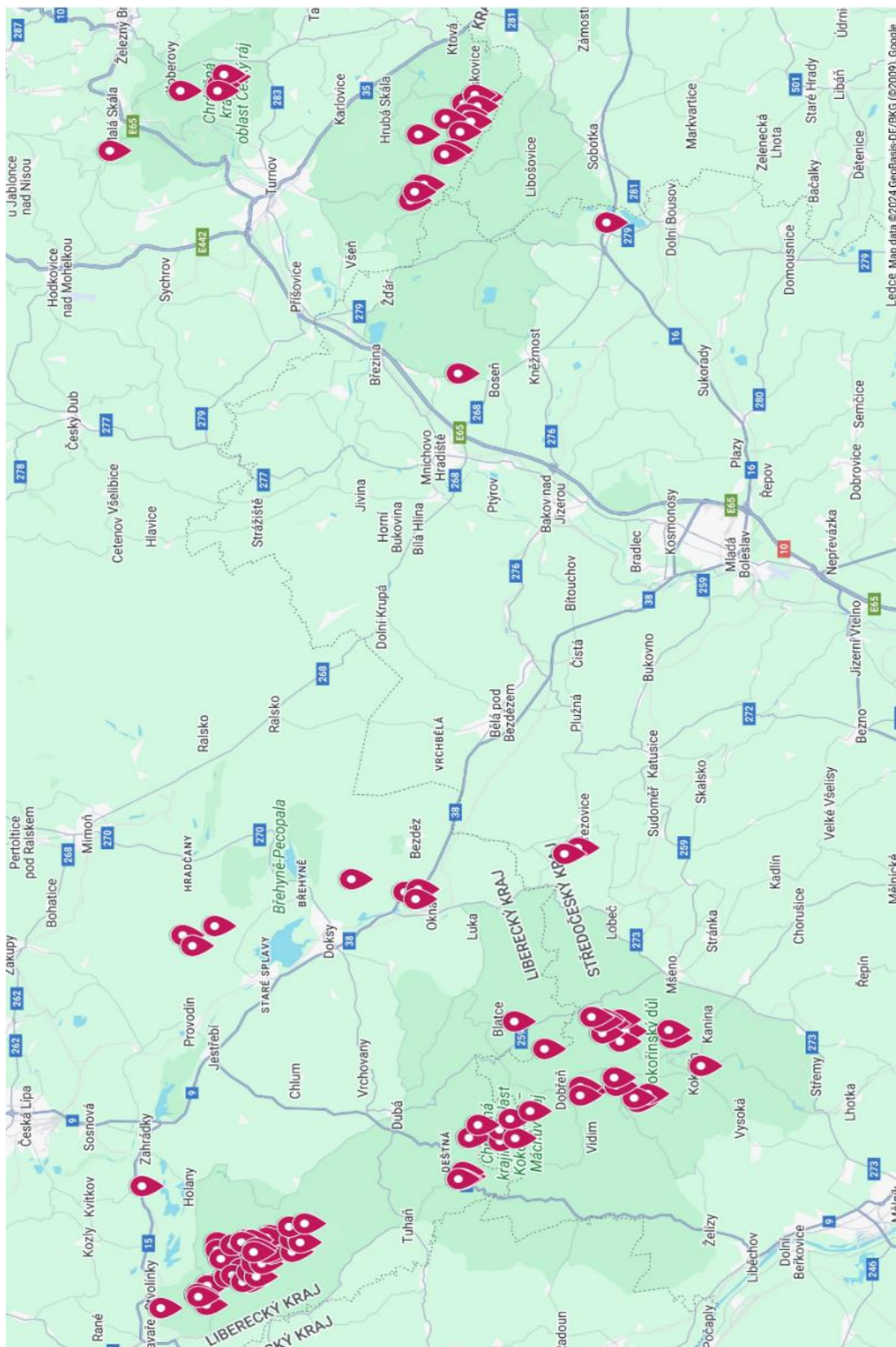
CHKO Český ráj	CHKO Kokořínsko
Zmapováno 118 osad	Zmapováno 118 osad
Koncentrace kempů a osad v údolí Nebákova	Koncentrace kempů a osad v Roverských skalách
Více obytných chat a osad, méně tábořišť	Méně trvalých osad (chat) a více tábořišť a přístřešků
Datum vyhlášení CHKO - 1954	Datum vyhlášení CHKO - 1976
Charakteristický výskyt pískovců	Charakteristický výskyt pískovců
Vodním tokem je říčka Žehrovka	Vodním tokem je říčka Pšovka
Probíhalo čištění od černých staveb 2003–2008	Čištění od černých staveb stále probíhá od roku 2022

Zdroj: vlastní zpracování

Při bližším pohledu na mapu níže je možné vidět, že osady v CHKO Kokořínsko jsou rozprostřeny po celém území a více koncentrovány v oblasti Roverských skal, kde se nachází více pískovcových útvarů a převisů. Přičemž v CHKO Český ráj je možné sledovat, že osady se nacházejí spíše v údolí Nebákova a dále spíše kolem toku říčky Žehrovky. V CHKO Kokořínsko je možné také najít vodní tok – říčku Pšovku, avšak ta většinu cesty vede kolem silnice a v kaňonu neprostupných skal, takže není možné kolem říčky tvořit tábořiště.

⁴ Hranice regionu nebylo možné vymezit na úrovni NUTS3 – krajů, jelikož CHKO Kokořínsko-Máchův Kraj se nachází na hranicích krajů Libereckého, Středočeského a Ústeckého a CHKO Český ráj se nachází na hranicích kraje Středočeského, Královehradeckého a Libereckého. To samé není možné vybrat pro region vymezení podle bývalých okresů na úrovni LAU1, jelikož je jich opět hned několik. Proto jsou tedy lokality vymezeny hranicemi CHKO.

Obrázek 4 - Mapa trampských osad v CHKO Kokořínsko a CHKO Český ráj

Zdroj: Vlastní zpracování

5.3.1 CHKO Kokořínsko

Chráněná krajinná oblast (CHKO) Kokořínsko byla vyhlášena v roce 1976. Byla vytvořena za účelem „*chránit krajinu s jejími typickými znaky, ke kterým patří zejména povrchové utváření, vegetační kryt, živočišstvo a relativně zachovaná krajinná pestrost včetně urbanistické skladby s poměrně bohatým zastoupením zástavby lidového charakteru*“ (Kirschnerová & Petříček, 1996).

V současné legislativě jsou CHKO definovány jako „*rozsáhlá území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů, s hojným zastoupením dřevin, popřípadě s dochovanými památkami historického osídlení*“ (Zákon 114/1992 Sb., 1992).

CHKO Kokořínsko se rozkládá na území Středočeského kraje. Území patří do orografického celku Ralská pahorkatina. Nejvyšším bodem je Vlhošť (614 m) a dalším je Vráteňská hora (508 m). Oblast patří k povodí Labe, prostřednictvím toků Pšovky a Liběchovky a nepřímo i prostřednictvím povodí Ploučnice. Díky pískovcovým souvrstvím s propustností a infiltračním prostředím jsou vytvářeny zásoby podzemní vody. Nejvýznamnějším pramenem v Kokořínském dole je pramen Stříbrník u Vojtěchova. Geologicky patří CHKO k České křídové pánvi. Horniny jsou zastoupeny středním a vrchním turonem a coniakem. (Uzel & Rác, 1985).

Polomené hory jsou typickým představitelem pískovcového fenoménu, to znamená, že zde roste menší množství rostlin jinak široce rozšířených. Unikátním v lokalitě je společný výskyt druhů s různými ekologickými nároky. Na většině území se nachází metlička křivolaká, brusnice borůvka, bika bělavá, samorostlík klasnatý nebo svízel vonný. V CHKO Kokořínsko – Máchův kraj bylo do roku 2022 nalezeno 134 druhů zvláště chráněných cévnatých rostlin uvedených v databázi NDOP. Podle Červeného seznamu se v CHKO vyskytuje 30 kriticky ohrožených druhů. Za posledních 20 let bylo na území CHKO realizováno několik průzkumů lokalit, aby byl zjištěn počet druhů hub. Díky pestrosti biotopů a některých z nich ovlivněných zemědělskou nebo vojenskou činností člověka, je toto prostředí ideální pro výskyt hub s různými stanovištními nároky. Mnohé z druhů hub mají na území CHKO jedinou známou, nebo jednu z mála známých lokalit v ČR. Existují tam i druhy, kdy nálezy v CHKO byly druhou nebo třetí známou lokalitou na celém světě. Jedná se o křehutku bezpřezkatou a závojenku. Z hlediska rostlin jsou v lokalitě některé invazivní druhy – neproblematičtější jsou – bolševník velkolepý, borovice vejmutovka, dub červený, křídlatky, lupina mnoholistá, trnovník akát nebo vodní

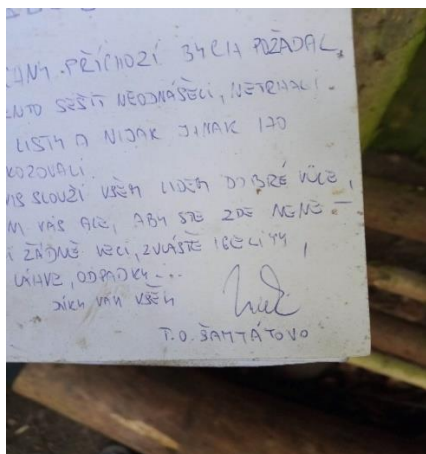
mor kanadský. Ze živočichů jsou invazivní a expanzivní – klíněnka jírovcová, plzák španělský, rak pruhovaný, slunéčko východní, karas stříbřitý, sumeček americký, želva nádherná, daněk evropský, muflon, mýval severní. Na Kokořínsku je možné nalézt vysokou diverzitu stanovišť. Jedním z nich jsou mokřady, které se rozprostírají v údolí Pšovky a Liběchovky. Další jsou rozsáhlé plochy borů, tato lokalita je poměrně chudá na živočichy, ale je možné zde nalézt slíďáka vřesovištního nebo sklípkánka hnědého. Vodní plochy obývá čolek obecný, čolek horský, ropucha obecná, skokan hnědý nebo i mlok skvrnitý. Z plazů se vyskytuje užovka obojková, ještěrka obecná méně častěji poté ještěrka živorodá, slepýš křehký nebo užovka hladká. Z dravců na Kokořínsku hnízdí káně lesní, poštolka obecná, vzácně hnízdí i krahujec obecný nebo jestřáb lesní. V části CHKO hnízdí také početné populace puštíka obecného a vyskytuje se také více než 10 párů výra velkého. Další sovy, které je možné spatřit je sýc rousný nebo kulíšek nejmenší (Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2023).

Přitažlivost Kokořínska může spočívat v historické síti osídlení a půvabné přírodě. Lokalita je typická pro své pískovcové skály, které jsou vymodelovány do různých útvarů. Ve skalách je dodnes možné nalézt památky na třicetiletou válku ve formě skalních převisů a jeskyní, které sloužily jako úkryty pro přehající obyvatele. Dále je také možné narazit na spoustu skalních bytů (Sklenář & Tiller, 1995).

V současné době je mnoho převisů i skalních bytů využíváno trempy a jsou zde vytvářena tábořiště, často i s přístřešky.

V celé chráněné oblasti Kokořínsko se nachází pouze malý počet trvalých trampských osad, které pořádají kulturní akce a dodržují tradice, a to zřejmě kvůli členitému terénu, který je vhodný spíše k vandrování a stavbě tábořišť než větších osad. Avšak, osady existují v lokalitě Kokořínského dolu, která bude více popsána v následující kapitole. Stavbu tábořišť dokazuje například založení knihy v jednom z nich, kterou založila T.O. Šamtátovo, která bylo v lokalitě pouze na vandru.

Obrázek 6 - Založení táborové knihy T.O. Šamtátovo

Zdroj: archiv autora

Obrázek 5 - Jedno z vybraných tábořišť v Roverských skalách

Zdroj: archiv autora

T. O. Šamtátovo je tábořiště na Kozích horách, kde vznikla také osada, která byla věnována k padesátým narozeninám trempu Šamšovi. Jedná se tak tedy o tábořiště, které nese pojmenování určité osoby (Pohunek, 2022).

Avšak existuje tramské sdružení s názvem Roverští patrioti, kteří se sem vracejí a pořádají na území Roverských skal spolu s lesníky brigády spojené s úklidem, které jsou povoleny vedením CHKO, kteří poté například zajišťují svoz sebraného odpadu. Zároveň také CHKO může s nějakým návrhem nesouhlasit, například pokud je pro danou činnost nevhodná doba.

Nemají tedy v těchto skalách přímo svou osadu (základnu), ale mají vztah k tomuto místu, kam chodí často na vandry, a proto převzali název po místních skalách. Ve sdružení se nachází lidé z celé České republiky a jejich společným zájmem je láska k Roverským skalám. Tramská osada má své členy, zvoleného šerifa, vlajku i domovenku. Existuje však širší okruh lidí, kteří jim rádi pomohou při brigádách anebo se účastní společenských akcí, ale nejsou členy. Aktivita, které osada provádí, jsou ty typické jako vandry, setkání, ohně nebo hry. Tou netradiční jsou již zmíněné brigády. Ty se konají dvakrát do roka na jaře a na konci léta. Ve skalách uklízí odpadky, opravují turistické cesty, udržují studánky nebo sází stromky. V posledních letech se vydávají na úklid i do jiných lokalit, například do Kokořínského dolu. Další aktivitou je vydávání časopisu Sosna (Roverští patrioti, 2020).

Z trvalých osad se na Kokořínsku nachází osada T.O. Povaleči, která vznikla v roce 1978. Původně se osada skládala z deseti členů, z čehož tři již nežijí. Seskupení kamarádů mělo nejprve svou kapelu a poté teprve založili svou tramskou osadu. Heslem osady je

„Žij a nech žít“ a důležitou osadní akcí se slavnostním ohněm je Houbiáda – která se v minulosti konala jednou za rok v Údolí včel pod hradem Houska (Trampské archivy, nedatováno).

5.3.2 CHKO Český ráj

CHKO Český ráj se nachází na rozhraní středních, severních a východních Čech, mezi městy Mnichovo Hradiště, Turnov, Semily a Jičín. Krajina je zastoupena lesy a dalšími společenstvy přirozeného i kulturního původu. Krajina je stejně jako CHKO Kokořínsko charakteristická výskytem pískovců. Nejen že je to krajina pískovců, ale je tvořena významným podílem přirozených ekosystémů lesních a travnatých porostů, rybníků, potoků a historických staveb. V CHKO se střídají lesy se zemědělskými pozemky, vodními toky a také plochy s různým stupněm ovlivněním člověkem. Právě pro svoji unikátnost a charakter krajiny bylo CHKO v roce 1954 vyhlášeno a stalo se tak prvním územím v této kategorii na území Československa. Z hlediska rostlinných společenstev jsou nejrozšířenější acidofilní bučiny a borové doubravky. Na území se nachází 52 zvláště chráněných druhů rostlin, nejvýznamnější jsou populace suchopýru štíhlého a slezinků netíkovitého. Z živočichů je potvrzen výskyt 143 zvláště chráněných živočichů a dalších významných druhů. Na území se nachází také nepůvodní druhy, u kterých je nutné eliminační opatření a sledování, patří sem – křídlatka japonská, křídlatka sachalinská, křídlatka česká, netýkavka žláznatá, bolševník velkolepý a borovice vejmutovka. Potenciální nebezpečí pro faunu představuje norek americký, dále je rizikový i výskyt mývala severního (Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky - Správa Chráněné krajinné oblasti Český ráj, 2014).

V CHKO Český ráj je možné pozorovat množství osad a velkých osad chat ve velké koncentraci hlavně v Nebákovském údolí. Nejznámější a také největší osadou je Ell Torro. Tato osada byla založena v roce 1927 v údolí Plakánku nedaleko hradu Kost. Jejím prvním šerifem byl Kid (Josef Crha) a zpočátku měla osada šest členů a poté se rozrostla na osm. V údolí Plakánku však dlouho nevydrželi, jelikož jeden z členů spadl z vysoké skály (vyvázl bez vážných zranění) a právě to bylo znamení pro přesun osady. Místo na osadu bylo zvoleno v údolí Žehrovky na pozemku místního mlynáře. Prvním totem osady vytesal Václav Dědek a stával poblíž skály se studánkou. Ten byl po válce nahrazen druhým, který vyváběl stejný umělec. Tomuto totemu ale někdo ukradl vrchní část, která

byla později nalezena a dodnes se nachází v rohu osadní místnosti spolu s ostatními trofejami (Crha, 2015). Dále je v údolí možné nalézt osady s názvy Durango nebo Dakota.

Avšak za první republiky bylo možné pouze v Nebákovském údolí najít mnoho dalších chat, které v údolí stojí dodnes, ale jsou využívány soukromými majiteli k rekreaci.

I v Českém ráji se v současné době nachází velké množství osad a tábořišť, je jich tam zmapováno 118. V minulosti se s tímto problémem potýkala bývalá šéfka CHKO Český ráj, která se rozhodla pro čištění CHKO od černých staveb v roce 2003. Řešení spočívalo v tom, že se vyhlásil projekt na obnovu skalních dutin, do kterého se zapojili archeologové, strážci přírody, studenti a dobrovolníci. V roce 2008 pak toto čištění skončilo s výsledkem v podstatě přirozeného stavu přírody (Lánský, 2023). Od té doby tam nová tábořiště opět vznikají a je jich tam přibližně stejný počet, jako v CHKO Kokořínsko.

5.4 Osady v Kokořínském dole

5.4.1 Popis tramských osad v lokalitě

Lokalita Kokořínského dolu byla vybrána z hlediska toho, že tramping v této lokalitě je možné pozorovat již v roce 1924, kdy byla v dole postavena první chata a poté je možné sledovat další vývoj, jelikož Kokořínský důl je znám svými pískovcovými bludišti a terénem vhodný k vandrování.

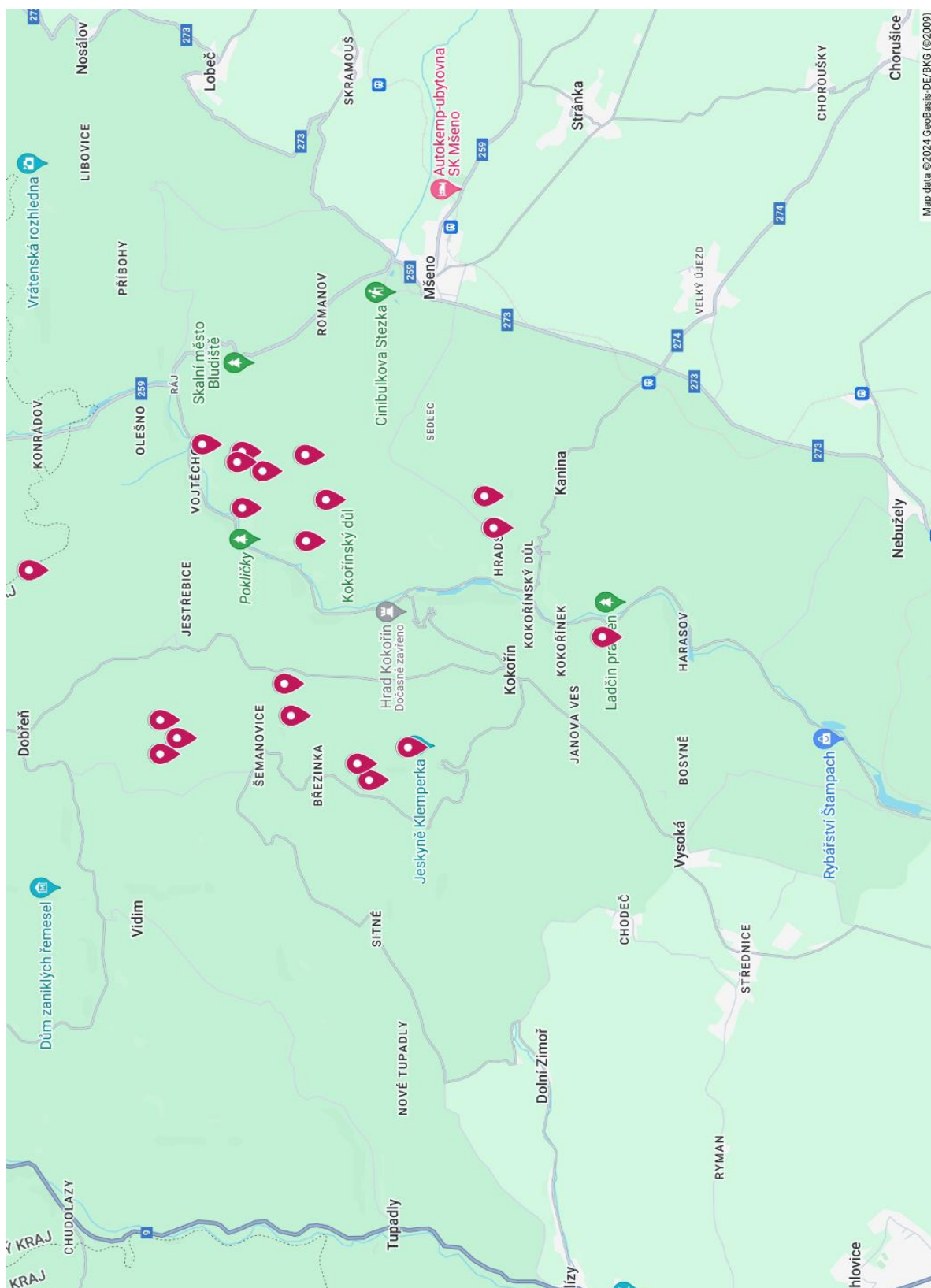
Obrázek 7 - Osady v Kokořínském dole

Název	Založení	Místo	Popis	Aktivity
Harakoko	1927	mezi Kokořinem a Harasovem	sruby a chaty vystaveny na okraji skalní stěny spojeny chodníčky	dětský den, Mikuláš, Silvestr, neckyáda
T.O. Bílé skály	1958	u obce Vojtěchov	ohniště s lavičkami pod převisem, totem a studánka	potlachy a výroční oheň
T.O. Modrá země	1983 – již zanikla	převis v Kokořínském dole	?	-
Beer camp	?	u obce Vojtěchov	přístřešek s lavičkami a ohništěm	-
Partyzánka II	?	u obce Vojtěchov	skalní byt vybavený lavičkou, jednoduchou postelí a kamny, pouze malý otvor jako vchod	-
U Vodoucha	?	u obce Vojtěchov	skalní byt vybavený lavičkou, jednoduchou postelí a kamny, venkovní posezení u ohniště	-
Soví hrad	?	nedaleko Pokliček	velká vybavená chata pod převisem s venkovním posezením	-
Bororo	?	ve svahu u obce Kokořínský Důl	lavičky s ohništěm	-
Boudecká	?	u obce Vojtěchov	lavičky s ohništěm pod převisem	-
Ztracený svět	?	ve svahu u obce Vojtěchov	lavičky s ohništěm pod převisem	-
Dakota	?	ve svahu u obce Kokořínský důl	lavičky s ohništěm	-
Touha	?	mezi vesnicemi Hradsko a Kanina	lavičky s ohništěm	-
Samotář	?	mezi vesnicemi Hradsko a Kanina	lavičky s ohništěm	-

Zdroj: vlastní zpracování

Na mapě níže je možné vidět Kokořínský důl s celkovým počtem 11 osad nebo tábořišť. Avšak kolem Kokořínského dolu u vesnic Březinka nebo Šemanovice je možné najít dalších 8 tábořišť.

Obrázek 8 - Mapa trampských osad v Kokořinském dole

Zdroj: vlastní zpracování

V roce 1924 byla postavena vůbec první chata v Kokořínském dole a byla to také první trampská chata na Kokořínsku. Jedná se o osadu Stříbrník u obce Vojtěchov, která byla pojmenována podle místního rybníka.

Bob Hurikán to ve své knize popisuje takto: „*Pár osadníků v čele s Jardou Rozboudem vzalo své vaky a vydalo se hledat nové campy. Po dvouletém stanaření postavil Jarda s Tondou Vyhnálkem, J. Pilátem, Pepou Dvořákem, Pepou Poláků a Karlem Müllerem první chatu na Kokořínsku (a to u obce Vojtěchodol), kterou pojmenovali STŘÍBRNÍK!!!*“ (Hurikán, 1990)

Tato chata tam stála do roku 1927, kdy se trampům postesklo po starých osadách, sbalili své vaky, chatu rozebrali a vydali se zpět do osady Hiawaty. V roce 2021 po osadě Stříbrník nejsou žádné památky. Avšak v blízkém okolí rybníka se nacházely hned tři přístřešky nedaleko od sebe. V roce 2023 byl rybník Stříbrník vypuštěn a zavezen, avšak trampská tábořiště v okolí stále existují.

V roce 1927 vznikla osada **Harakoko**. Zprvu se na Kokořínsko jezdilo pouze pod stan a až v roce 1929 začala výstavba chat. Ty zůstaly v Kokořínském dole dodnes a nesou různé názvy – Olymp, Askalona nebo Hvězda. Samotný název Harakoko je vytvořen podle polohy chat, které se nachází mezi obcemi Harasov a Kokořín (Šulcová, 2010).

Nejprve do této lokality jezdili jedinci pouze s celtou nebo přespávali pod širákem, až v roce 1929 vznikla první chalupa s názvem Lovecal. Avšak jak uvádí Stehnová, měl ještě předtím být postaven přístřešek s názvem Numa (Stehnová & Stehno, 2021).

Tramping se mění a někteří se do něho snaží integrovat moderní prvky. Osada Harakoko se ale od 30. let moc nezměnila. Je to hlavně díky její poloze a obyvatelům. Sruby a chaty jsou vystaveny na okraji skalní stěny spojeny chodníčky a osadu již nelze rozšiřovat. Není tedy možné si v blízkosti zaparkovat auto a vše je nutné vynést nahoru. Dodnes je osada bez elektrického proudu a žije se zde bez moderních vymožeností. Dopravně se dá do osady dostat autobusem z Mělníka nebo ze Mšena a vystoupit na zastávce Harakoko (Pokorný, 2013).

Díky své poloze v lese a skalním stěnám není úplně jednoduché pro všechny turisty tuto lokalitu najít. V čele osady nikdy nebyl šerif, ale vévoda, který se volí každý rok. Vévoda po svém zvolení pořádá různé akce a stará se o chod osady. Jednou z pořádaných akcí je například ples, oslava Velikonoc s tradičním hodováním, nebo pálení čarodějnic. Osadníci také pořádají dětský den, Mikuláše nebo Silvestra nebo sportovní akci zvanou neckyáda.

V současné době má osada kolem čtyřiceti chat a místní se scházejí v místní hospodě „U báby Šubrový“ (Stehnová & Stehno, 2021).

Tato hospoda jistě stojí za zmínku, jelikož trampové se tam scházejí již od 30. let. Na počátku v hospodě byla paní Šubrová, která byla velmi oblíbená díky jejímu přátelskému přístupu. V hospodě také vznikl malý obchod, který také vedla ona. V 60. letech byl dům převzat správou Pramenu Slaný, které tam vytvořilo rekreační středisko pro zaměstnance. Po roce 1990 byla hospoda vrácena v restituci rodině Šubrových, která ji později prodala (Stehnová & Stehno, 2021).⁵

Obrázek 9 - Jedna z chat osady Harakoko

Zdroj: archiv autora

Další zmínky o trampingu a stavění provizorních chat pochází z let 1930–1940, kdy dva přátelé, kteří získali podsady ze stanů skautského tábora, si postavili chatky nedaleko Vojtěchova. Okolní údolí byla velmi oblíbená, jelikož se nacházela mimo turistické lokality a bylo zde možné nalézt spoustu jeskyní a skalních převisů. Nedlouho po tom, co kamarádi postavili své skromné chaty, začali tam zvat i další návštěvníky, kteří přebývali pod nedalekým převisem. Stehnová zmiňuje, že táborníci neměli nouzi ani o jídlo, jelikož vesničané (v tu dobu Němci) je zásobovali potravinami a také s nimi sedávali u táboráku (Stehnová & Stehno, 2021).

⁵ V současné době je hostinec po rekonstrukci a z části se stal penzion.

Trampové do lokality přicházeli z Prahy, Mělníka nebo Kralup a většinou se jednalo o dělníky a úředníky. Pomáhali při likvidacích požárů nebo kalamit. Místní noviny Podbezdězí uvádí, že v roce 1995 bylo mnoho z trampů registrovaných jako ochránci přírody právě v Kokořínském dole (Bayer, 1995).

Po mnichovské dohodě ale vyvstala otázka, kde se vlastně chatky nacházejí – naštěstí o několik metrů zůstaly na našem území. Kamarádi se však k trampování a toulkám nemohli vrátit, jelikož jim v tom zamezovalo totální nasazení, odbojová činnost, koncentrační tábory. Někteří z nich se do Kokořínského dolu vrátili v 60. letech, ale po chatkách zbyla jen cihlová podezdívka (Stehnová & Stehno, 2021).

Od šedesátých let se na celém Kokořínsku pohybovali divocí trampí, kteří byli vulgární, kradly a ničili přírodu a také zapalovali lesní porosty. Nedodržovali ochranný režim a nevyužívali vyhrazená tábořiště (Bayer, 1995).

T.O. Bílé skály je osadou založenou v roce 1958, která byla založena trampy z Kralup nad Vltavou. Lokalita osadního kempu je známá, jelikož je možné ji najít na běžné turistické mapě. Trampové uvádí, že díky jejich kempu se v době malování turistických značek rozhodlo o pojmenování celé lokality „Údolí bílé skály“. Zakladatel osady byl MUDr. Rostislav Jezvina spolu s dalšími členy a s postupem času se osada rozrůstala. V současné době má osada 48 členů z Prahy, Mladé Boleslavi a Kralup nad Vltavou. Osada stále do současné doby ctí tradice a uchovává své osadní kroniky (Tramenské archivy, nedatováno).

V současné době vzhledem k malému počtu stálých osadních kempů se vytrácejí i tradiční akce, jako jsou každoroční potlachy, kterých se ale T.O. Bílé skály nevzdalo a tyto akce stále dodržuje. V roce 2023 se konal tradiční potlach počátkem září, kdy dopoledne bylo plné soutěží a večer byl slavnostně zapálen 65. výroční oheň. Tato akce bývá každoročně povolena správou CHKO, která musí řešit i parkování v lokalitě.

V Kokořínském dole se nacházela i již zaniklá osada **T. O. Modrá země**. O této osadě byla napsána i kniha, kterou se rozhodla napsat Ilona Tůmová k narozeninám svého manžela a také jako připomínku na mládí pro své přátele. Osada vznikla v roce 1983, kdy se dva kamarádi rozhodli udělat výpravu na Kokořín, kde se jim zalíbilo a poté začali hledat vhodné osadní místo. Původních zakládacích členů bylo deset a z toho tři ženy. Na vandry jezdili pravidelně, aby si odpočinuli od práce a „socialistického dusna“, které je tam čekalo (Tůmová, 2015).

Kromě zmíněných trampských osad se v Kokořínském dole nachází velké množství tábořišť. V současné době jich je v celém CHKO Kokořínsko-Máchův kraj více než 100. Jedná se tak o jednu z největších trampských lokalit s poměrně vysokým počtem těchto tábořišť.

V Kokořínském dole stojí za zmínku tábořiště **Beer camp, Partyzánka II, U Vodoucha, Soví hrad, Bororo, Boudecká, Ztracený svět, Dakota, Samotář nebo Touha**. U většiny z těchto zmíněných tábořišť se jedná pouze o skalní převisy, které jsou vybaveny ohništěm a lavičkami vytvořenými z dřevěných klád. Místo na spaní bývá upravené s vyrovnanou zeminou pod převisem, a ještě ohraničenou dalšími kládami dřeva. Výjimku tvoří tábořiště Partyzánka, U Vodoucha a Soví hrad, kde je vystavěná celá chata. V některých případech je využit skalní převis a vytvořena pouze jedna stěna, v dalším případě je využita pouze část převisu jako jedna ze stěn, přičemž zbytek je dostavěn ze dřeva. Před chatou se pak nachází ohniště a posezení, které je možné v některých chatách najít i uvnitř. Uvnitř se poté nachází jednoduše vyrobené postele a další potřebné nářadí, které by mohl tramp potřebovat při přípravě ohně a večeře.

Obrázek 10 - Tábořiště v Kokořínském dole

Zdroj: archiv autora

5.4.2 Konflikt trampů s ochranou přírody

Ke konfliktům kvůli ochraně přírody dochází již od 90. let 20. století, a to hlavně v oblíbených oblastech ve skalách v NP Českosaské Švýcarsko, Českolipsko nebo Český ráj, kde se zpřísnil režim ochrany přírody a začala likvidace přístřešků. Na těchto místech

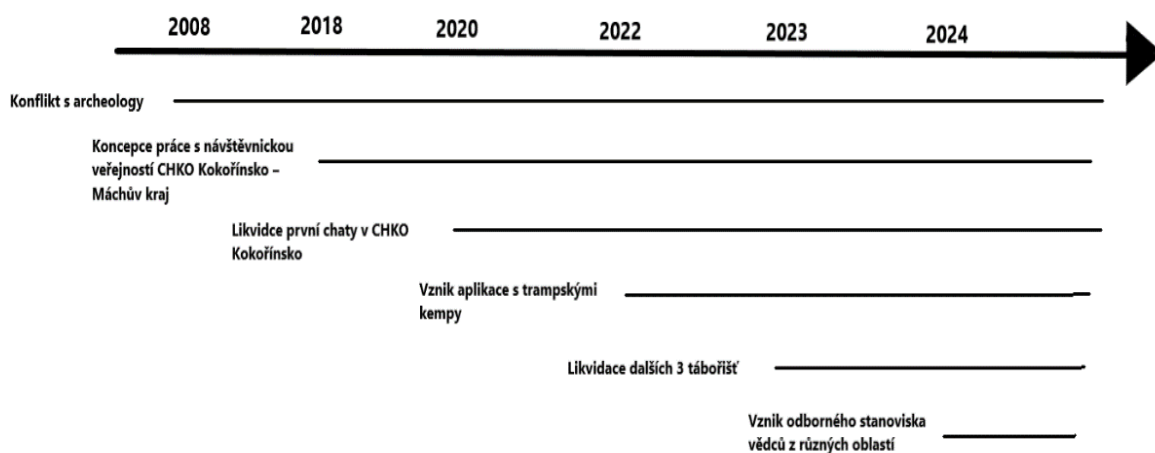
má tramping dlouholetou tradici a náhle se tam změnil režim využívání území. Problémem také je, že k trampingu se v podstatě může přihlásit kdokoliv, takže není možné se dohodnout s orgány ochrany přírody na pravidlech. Trampové mají malou možnost komunikovat se státními organizacemi, protože komunikace s úřady vyžaduje formalizované způsoby a byrokracii, která je trampingu cizí. Došlo ale i k situaci, kdy se trampové snažili dohodnout prostřednictvím oficiální komunikace a založením iniciativy, avšak další trampové je kvůli tomu kritizovali, protože vystupovali jako jediný zástupce trampského hnutí a tím si oblast vlastně přivlastnili (Pohunek, 2011).

V souvislosti se stavbou přístřešků jsou v tábořištích na celém Kokořínsku použity materiály, které by v přírodě neměly co dělat (montážní pěna) a také je při stavbě nosných částí vrtáno do skal. K tomuto se vyjadřují ve svém časopise Sosna i Roverští patrioté. Připomínají tam, že trampové mají souznít s přírodou, mluvit o lásce k přírodě, a ne ji ničit. Dále také vyzývají, aby nebyly stavěny další přístřešky a sruby a ty staré, aby byly udržovány ve stavu, v jakém jsou.

„Už asi víte (pokud jste doted' nevěděli, tak už víte), že někteří archeologové trampy nenávidí a snaží se je s pomocí úřadů z pískovců vyhnat. Nelze se jim úplně divit. Pokud poukazují na zničené usazeniny pod převisy, mají pravdu. A my, trampové, nemůžeme mluvit o lásce k přírodě a krajině, a přitom pokračovat v ničení toho nejcennějšího. Z toho vyplývá: Již žádné budovatelské akce! Žádné nové sruby! Žádné kopání nebo jen zarytí do země pod převisem a v jeho okolí! Žádné zakopávání odpadků! Na těch kempech, kde už jsou terénní úpravy, přísně dodržovat nynější stav bez jakýchkoliv dalších úprav a zásahů! Uchováním současného stavu uchráníme to, co zůstalo neporušené. Koneckonců, jezdíme do přírody, abychom byli v přírodě. Chajdy patří k Sázavě, a ne na Roverky! Tramp přeci nepotřebuje komfort, kvůli kterému by musel znásilnit skalní převis. Budeme-li skutečnými trampy dbalými vlastních zásad, uděláme tím nejlepší službu Roverkám, ale i ostatním lidem, kteří pak nebudou mít důvod nás odtud vyhánět.“ (Roverská sosna, 2018)

Jelikož jsou využity v kempech materiály, které do přírody nepatří dostávají se tak trampové do konfliktu s ochranou přírody. S tím je spojena následující časová osa, která stručně popisuje vývoj v datech.

Obrázek 11 - Časová osa konfliktu

Zdroj: Vlastní zpracování

Diskuze a internetové stránky na tento problém upozorňují již v roce 2008, kdy se do problému se stavěním tábořišť zapojili archeologové, kteří uvádí, že oblast Kokořínsko patří mezi nejvýznamnější pravěká naleziště ve střední Evropě a že právě kvůli trampům tyto památky dávného osídlení mizí, jelikož si ve skalních dutinách a pod převisy staví svá tábořiště. Již v roce 2008 existovalo na území CHKO kolem 100 nepovolených tábořišť a jediným možným řešením je vytvořit oficiální tábořiště, kam by mohli trampové jezdit, aniž by poškozovali archeologické památky, ale i ty přírodní (Baroch, 2008).

I Randáček z oddělení památkové péče uvádí, že z hlediska ochrany nálezů je žádoucí, aby člověk v archeologicky bohatých lokalitách upustil od zásahů do půdy – to znamená i hloubení jam na odpadky, hloubení jam na ohniště, stavění základů pro sruby a tak podobně. Dále uvádí, že například pro trampy jsou tyto zásahy bezvýznamné, ale pro archeology už jen hloubení ohniště znamená špatné pochopení nálezů a následně chybné interpretování (Randáček, Jan, 2008).

Podle nejnovějšího mapování se na Kokořínsku nachází 118 tábořišť. Některé z nich mají značně opálenou skálu od kouře, skulinky v převisech slouží jako poličky, v horších případech je u převisu vystavěná celá „chajda“, která je upevněna ve skále šrouby nebo přilepena montážní pěnou (Lánský, 2023).

Tabulka 7 - Časový vývoj konfliktu v lokalitě spolu s kladnými a zápornými názory

Název	Rok	Popis	Kladné reakce	Záporné reakce
Konflikt s archeology	2008	Oblast Kokořínsko patří mezi nejvýznamnější pravěká naleziště ve střední Evropě a že právě kvůli trampům tyto památky dávného osídlení mizí, jelikož si ve skalních dutinách a pod převisy staví svá tábořiště. Některá tábořiště mají značně opálenou skálu od kouře a skulinky v převisech slouží jako poličky.	Šéf CHKO Kokořínsko uvádí, že rozdělávání ohně rozhodně není problém v CHKO, jelikož většina tábořišť je zabezpečena. Větším problémem z hlediska požárů jsou prý běžní turisté, kteří rozdělávají oheň kdekoliv v přírodě a odhazují odpadky.	Názor odborníka z památkové péče – uvádí, že z hlediska ochrany náleží je žádoucí, aby člověk v archeologicky bohatých lokalitách upustil od zásahů do půdy – to znamená i hloubení jam na odpadky, hloubení jam na ohniště, stavění základů pro sruby a tak podobně.
Koncepce práce s návštěvnickou veřejností CHKO Kokořínsko – Máchův kraj	2018	Dokument se snaží analyzovat cílové skupiny interpretace, kam mimo jiné byli zařazeni i trampové jako návštěvníci dané lokality.	Podle této koncepce byli trampové zařazeni na nízkou úroveň u aktuálního dopadu na stav území a nejčastější zdroj problémového chování. Zároveň mají střední význam pro podporu péče území, která vyplývá z množství důvodů, které je vedou k návštěvě – přírodní dědictví oblastí.	-
Stržení první chaty v CHKO Kokořínsko	2020	-	-	-
Vznik aplikace	2022	Podle tvůrců aplikace je jejich cílem otevřít kouzelný svět trampingu ostatním i nezasvěceným lidem. Chtějí, aby se k nim přidávali turisté, keškaři nebo bushcrafteri a další milovníci přírody.	-	Samotná aplikace napáchala mnoho neshod, jelikož trampové jsou přesvědčeni, že je má poškodit a zároveň přilákat více nezasvěcených jedinců do jejich tábořišť. I šéf CHKO Kokořínsko Ladislav Pořízek zmiňuje, že aplikace do lokality nasměrovala více lidí, kteří nemají s trampingu nic společného a v tábořištích zanechávají nepořádek
Likvidace dalších 3 tábořišť	2023	Prvním z nich byl camp Frontenac v Kokořínském dole, kde byla vystavěna velká chata, která byla vklíněna mezi dvě skály a střecha byla porostlá mechem a travou. Tento kemp nebylo snadné objevit, a proto ho nemohli navštívit turisté a zachoval si tak tramského ducha.		
Odborné stanovisko jako reakce na diskuzi o vlivu trampingu na českou krajinu	2024		Je často uváděno, že tramské tábořiště musí být likvidována, jelikož je potřeba chránit archeologické památky pod převisy. Avšak plošná likvidace může tyto památky ještě více ohrozit, jelikož mohou vzniknout další škody při bourání anebo vznik dalších nekontrolovaných tábořišť. Dalším diskutovaným tématem je rozdělávání ohně, kdy může vlivem vysoké teploty k narušení pískovcových převisů. Avšak podle odborníků jsou v tramských tábořištích ohniště umístěna dostatečně daleko od skály, což minimalizuje rizika.	

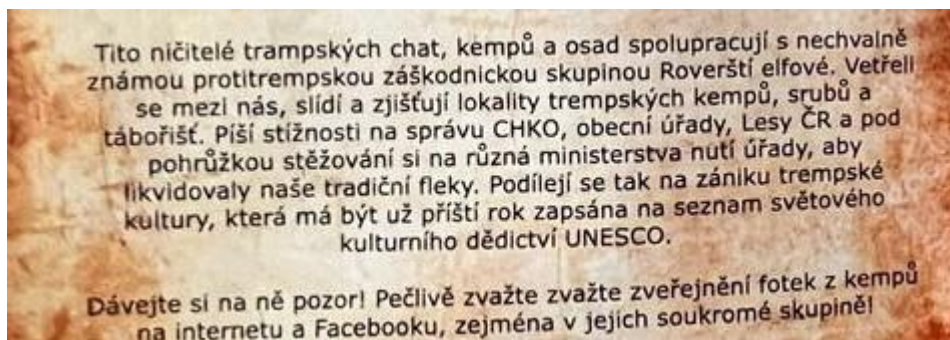
Zdroj: Vlastní zpracování

Tyto problémy se rozhodla řešit správa chráněné krajinné oblasti tak, že některá tábořiště musí být zlikvidována. Šéf správy chráněné krajinné oblasti Ladislav Pořízek se k tomu vyjádřil v rozhovoru pro Aktuálně.cz. V rozhovoru uvádí, že v loňském roce

(2023) byla odstraněna tři tábořiště⁶. Avšak v CHKO se nacházejí převážně tábořiště, kde jsou pouze lavičky a ohniště pod převisem, a ne nelegální černé stavby. Dále také uvádí, že mnoho tábořišť je tam historicky desítky let a spousty jich tam bylo ještě před založením CHKO. K rozdělování ohně uvádí, že to rozhodně není problém v CHKO, jelikož většina tábořišť je zabezpečena (ohniště se nachází na podloží z písku a je obestaveno kameny). Větším problémem z hlediska požárů jsou prý běžní turisté, kteří rozdělovají oheň kdekoli v přírodě a odhazují odpadky (Klézl, 2023).

K používání montážní pěny a rozdělování ohně se vyjadřuje také ekolog a novinář, který tento konflikt v podstatě vyvolal. Nejen, že se vyjadřuje k daným problémům, ale také kritizuje nejen tramping, ale také vedení ochrany přírody a upozorňuje na vznik ekologické katastrofy, za kterou může tramping. Dále uvádí, jaká tábořiště budou nahlášena a následně stržena, a tím se dostává do konfliktu s trampingem, kteří si takové zacházení nenechají líbit. Na blogu je také možná diskuze, kde se lidé mohou k problému vyjádřit. V tábořištích je tak často možné najít různá upozornění a plakáty, aby si lidé na tuto osobu dali pozor. Na plakátech je pak k vidění i fotografie, jméno nebo dokonce i bydliště dané osoby a poté již následuje text o tom, aby si všichni dávali pozor.

Obrázek 12 - Upozornění pro ostatní trampingy

Zdroj: archiv autora

V médiích je tato problematika často označována jako kampaň proti trampingu a tento trend nahlašování černých staveb se začíná dále posouvat z Kokořínského dolu a CHKO Kokořínsko i na další území, která jsou známa dlouholetou trampskou tradicí jako jsou Brdy, Sázava nebo Oslavka. Autor kampaně ale neútočí pouze na tábořiště, ale i na

⁶ Prvním z nich byl camp Frontenac v Kokořínském dole, kde byla vystavěna velká chata, která byla vklíněna mezi dvě skály a střecha byla porostlá mechem a travou. Tento kemp nebylo snadné objevit, a proto ho nemohli navštívit turisté a zachoval si tak trampského ducha.

staré trampské chaty, které se za ta léta staly již legálními. Kmoch se k tomu vyjadřuje, že v tomto případě „o ochranu přírody primárně nejde, ale jde o dehonestaci a patologické pronásledování trampingu ukryté za zástěrku ochrany přírody.“ (Kmoch, 2023)

Na počátku února 2024 vzniklo odborné stanovisko jako reakce na diskuzi o vlivu trampingu na českou krajinu. Za cíl si klade přinést informovaný pohled, na kterém se shodli vědci z různých oblastí. Je často uváděno, že trampské tábořiště musí být likvidována, jelikož je potřeba chránit archeologické památky pod převisy. Avšak plošná likvidace může tyto památky ještě více ohrozit, jelikož mohou vzniknout další škody při bourání anebo vznik dalších nekontrolovaných tábořišť. Dalším diskutovaným tématem je rozdělávání ohně, kdy může dojít vlivem vysoké teploty k narušení pískovcových převisů. Při teplotě kolem 500 °C může docházet ke změnám barvy pískovce a při vyšší teplotě může docházet až k odtrhávání povrchových šupin pískovce. Avšak podle odborníků jsou v trampských tábořištích ohniště umístěna dostatečně daleko od skály, což minimalizuje rizika. Dále také saze, které jsou usazené na pískovci nad ohništěm nejsou v souvislé vrstvě, takže nenarušují odpařování pórových vod a tvorbu pískovcového reliéfu. Odborníci se shodují, že je důležité rozlišovat mezi novodobou rekreací a místy spojenými s trampskou tradicí, v souvislosti s tím podporují odstraňování nově vzniklých chat. „Přístup k lokalitám spojených s trampingu by měl být individuální s respektem k jejich začlenění do krajiny a ke skutečnosti, že trampingu je součástí našeho kulturního dědictví.“ (Adamovič, a další, 2024)

5.4.3 Konflikt mezi trampy

Dále také v lokalitě Kokořínského dolu a poté i v Roverských skalách panuje konflikt mezi samotnými trampy. Jelikož existuje skupina nadšenců, kteří vyvinuli v roce 2022 aplikaci, ve které je možné si najít různá tábořiště. Do této aplikace je opět zapojen i zmíněný ekolog a novinář. Z hlediska trampské filozofie je tohle nepřijatelná věc, jelikož poloha tábořiště by měla být známa pouze mezi zasvěcenými.

Samotná aplikace napáchala mnoho neshod, jelikož trampové jsou přesvědčeni, že je má poškodit a zároveň přilákat více nezasvěcených jedinců do jejich tábořišť. To že tento nápad není dobrý, je vidět z ohlasů na facebookových stránkách, kde se objevují nenávistné komentáře (Malecký, 2022).

V podstatě stejný názor má na mapu i Ladislav Pořízek, který zmiňuje, že aplikace do lokality nasměrovala více lidí, kteří nemají s trampingu nic společného a v tábořištích zanechávají nepořádek (Klézl, 2023).

Podle tvůrců aplikace je jejich cílem otevřít kouzelný svět trampingu ostatním i nezasvěceným lidem. Chtějí, aby se k nim přidávali turisté, keškaři nebo bushcrafteri a další milovníci přírody. Sami trempové uvádějí, že s některými kamarády to způsobilo zlou krev, protože dochází k nedorozumění. Podle jejich názoru se snaží trampingu otevřít veřejnosti a ukázat jim krásu a přirovnávají ho například k jízdě králů, která nabyla celosvětového významu (Brezina, 2021).

5.4.4 Dopad trampingu na lokalitu v dokumentu CHKO Kokořínsko – Máchův Kraj

Již v roce 2018 byl vypracován dokument s názvem Koncepce práce s návštěvnickou veřejností CHKO Kokořínsko – Máchův kraj. Dokument se snaží analyzovat cílové skupiny interpretace, kam mimo jiné byli zařazeni i trampové jako návštěvníci dané lokality. Na obrázku č. 9 je možné vidět, že trampové podle této koncepce byli zařazeni na nízkou úroveň u aktuálního dopadu na stav území a nejčastější zdroj problémového chování. Zároveň mají střední význam pro podporu péče území, která vyplývá z množství důvodů, které je vedou k návštěvě – přírodní dědictví oblasti. V této skupině jsou trampové spolu s chalupáři, návštěvníky památek a staršími páry.

Dokument pak za skupinu, která má vysoký aktuální dopad na stav území, označuje jednodenní pěší návštěvníky, kteří přijíždějí zejména na Kokořínsko za dobrého počasí a vyhledávají atraktivní místa. Problémem těchto návštěvníků je množství odhozených odpadků, hluk a pohyb mimo značené cesty, kde mohou působit erozi a rušit zvířata (Ptáček & Hušková, 2018).

Obrázek 13 - Cílové skupiny v CHKO Kokořínsko – Máchův kraj

AKTUÁLNÍ DOPAD NA STAV ÚZEMÍ a NEJČASTĚJŠÍ ZDROJ PROBLÉMOVÉHO CHOVÁNÍ	VYSOKÝ	D	B Pobytoví návštěvníci na Máchově jezeře Jednodenní pěší návštěvníci	A
	STŘEDNÍ	G Horolezci Vodáci Off-road motoristé Sportovní rybáři Terénní adrenalinoví cyklisté	E Skupiny odborníků / amatérských přírodovědců Účastníci sportovních akcí	C Rodiny s dětmi Školní výlety
	NÍZKÝ	I Kešeři Místní na procházce	H Kondiční cyklisté Cykloturisté Starší páry a skupinky Návštěvníci památek Trampové Chalupáři Chataři	F Tábory a dětské skupiny
	NÍZKÝ		STŘEDNÍ	VYSOKÝ
	ODHADOVANÝ VÝZNAM PRO DLOUHODOBOU PODPORU PÉČE O ÚZEMÍ			

Zdroj: (Pláček & Hušková, 2018)

5.4 Shrnutí sekundární a komparativní analýzy dat o tramských osadách se zaměřením na lokalitu Kokořínský důl

V první části této kapitoly jsou představeny osady na národní úrovni. Nejprve je představena mapa tramských kempů v České republice. Na mapě je možné si povšimnout, že největší koncentrace je kolem Prahy a Brna a poté v oblasti severních Čech. V okolí Prahy je to zejména u velkých řek – Vltava, Sázava a Berounka. V okolí Brna to jsou řeky Oslava, Oslávka nebo vodní nádrž Brno. Dále jsou představeny tramské osady na národní úrovni, kdy byly vybrány ty nejznámější, které se dochovaly do dnešní doby. V tabulce poté bylo možné vyčíst, že všechny osady se nacházejí především v údolích u řek nebo jiných vodních zdrojů ve svazích. Takto byly tvořeny právě první osady z počátku první republiky.

Druhá část porovnává dvě lokality CHKO Kokořínsko – Máchův kraj a CHKO Český ráj. CHKO Kokořínsko se rozkládá na území Středočeského kraje. Území patří do orografického celku Ralská pahorkatina. Nejvyšším bodem je Vlhošť (614 m) a dalším je Vrátecká hora (508 m). Oblast patří k povodí Labe, prostřednictvím toků Pšovky a Liběchovky a nepřímo i prostřednictvím povodí Ploučnice. CHKO Český ráj se nachází na rozhraní středních, severních a východních Čech, mezi městy Mnichovo Hradiště, Turnov, Semily a Jičín. Krajina je zastoupena lesy a dalšími společenstvy přirozeného i kulturního původu. Krajina je stejně jako CHKO Kokořínsko charakteristická výskytem pískovců.

Tyto lokality byly zvoleny zrovna tyto lokality, jelikož obě se nacházejí na území severních Čech a jsou obě známy jako trampské lokality. V obou lokalitách bylo v poslední době zmapováno přibližně stejné množství trampských kempů. Poslední část se věnuje již lokalitě Kokořínského dolu, ten se nachází v CHKO Kokořínsko a sahá od vesnice Ráj až po Lhotku u Mělníka. Svou rozlohou pokrývá tři tisíce hektarů a v roce 1953 byla vyhlášena přírodní rezervace Kokořínský důl. Lokalita je specifická převahou lesních společenstev v převážně pískovcovém terénu. V roce 1924 byla postavena vůbec první chata na Kokořínsku a byla to také první trampská chata na Kokořínsku. Jedná se o osadu Stříbrník u obce Vojtěchov, která byla pojmenována podle místního rybníka. Tato chata tam stále do roku 1927, kdy se trampům postesklo po starých osadách, sbalili své vaky a chatu rozebrali, a vydali se zpět do osady Hiawaty. V roce 1927 vnikla osada Harakoko. Zprvu se na Kokořínsko jezdilo pouze pod stan a až v roce 1929 začala výstavba chat. Ty zůstaly v Kokořínském dole dodnes a nesou různé názvy – Olymp, Askalona nebo Hvězda. Samotný název Harakoko je vytvořen podle polohy chat, které se nachází mezi obcemi Harasov a Kokořín. Tramping se mění a někteří se do něho snaží integrovat moderní prvky. Osada Harakoko se ale od 30. let moc nezměnila. Je to hlavně díky její poloze a obyvatelům. Sruby a chaty jsou vystaveny na okraji skalní stěny spojeny chodníčky a osadu již nelze rozšiřovat. Dodnes je osada bez elektrického proudu a žije se zde bez moderních vymožeností. Dále se v Kokořínském dole nachází velké množství tábořišť. Další osadou v Kokořínském dole je T.O. Bílé skály, která byla založena v roce 1958. Lokalita osadního kempu je známá, jelikož je možné ji najít na běžné turistické mapě. Trampové uvádí, že díky jejich kempu se v době malování turistických značek rozhodlo o pojmenování celé lokality „Údolí bílé skály“. Kromě zmíněných trampských osad se v Kokořínském dole nachází velké množství tábořišť. V současné době jich je v celém CHKO Kokořínsko-Máchův kraj více než 100. Jedná se tak o největší trampskou lokalitu s poměrně vysokým počtem těchto tábořišť.

V Kokořínském dole stojí za zmínku tábořiště Beer camp, Partyzánka II, U Vodoucha, Soví hrad, Bororo, Boudecká, Ztracený svět, Dakota, Samotář nebo Touha. U většiny z těchto zmíněných tábořišť se jedná pouze o skalní převisy, které jsou vybaveny ohništěm a lavičkami vytvořenými z dřevěných klád. V souvislosti se stavbou přístřešků jsou v tábořištích použity materiály, které by v přírodě neměly co dělat (montážní pěna) a také je při stavbě nosných částí vrtáno do skal. Diskuze a internetové stránky na tento problém upozorňují již v roce 2008, kdy se do problému se stavěním tábořišť zapojili

archeologové, kteří uvádí, že oblast Kokořínsko patří mezi nejvýznamnější pravěká naleziště ve střední Evropě. Podle nejnovějšího mapování se na Kokořínsku nachází 118 tábořišť. Některé z nich mají značně opálenou skálu od kouře, skulinky v převisech slouží jako poličky, v horších případech je u převisu vystavěná celá „chajda“. Tyto problémy se rozhodla řešit správa chráněné krajinné oblasti tak, že některá tábořiště musí být zlikvidována. K používání montážní pěny a rozdělování ohně se vyjadřuje také ekolog a novinář na svém blogu na facebookové stránce. Nejen, že se vyjadřuje k daným problémům, ale také kritizuje nejen trampy, ale také vedení ochrany přírody a upozorňuje na vznik ekologické katastrofy, za kterou může tramping. V médiích je tato problematika často označována jako kampaň proti trampingu a tento trend nahlašování černých staveb se začíná dále posouvat z Kokořínského dolu a CHKO Kokořínsko i na další území.

6 Empirické šetření o trampských aktivitách v Kokořínském dole

Empirické šetření je zaměřeno na trampskou komunitu, která navštěvuje Kokořínský důl v rámci svých každoročních vandrů. Dále také na zástupce orgánů ochrany přírody v dané lokalitě. Pomocí rozhovorů bude zkoumáno, zda a jakým způsobem může právě tramping přispívat k rozvoji lokality. Předpokladem šetření je, že z hlediska rozvoje regionu je tramping přínosný, jelikož přivádí spoustu nových lidí do této lokality. Zároveň by ale mohl mít nepříznivý vliv na životní prostředí v lokalitě, jak již bylo prezentováno v předchozí kapitole. Pro empirickou část jsou stěžejní následující otázky, které budou pokládány v rámci rozhovoru a následně budou analyzovány a interpretovány.

6.1 Výzkumné otázky

Pro výzkumnou část byly vytvořeny nejprve tři okruhy otázek. Prvním z nich je tramping jako aktivita, tedy jaký má tramping význam pro rozvoj lokality. To znamená, jestli přispívá k přílivu nových návštěvníků do oblasti nebo přispívá ke kulturnímu vyžití oblasti. Tento okruh je reprezentován otázkou „*Jaké je Vaše mínění o Kokořínském dole, jako místu k trampování? Využíváte jej?*“ a „*Popište, zda vy osobně se účastníte či neúčastníte akcí spojených s trampem v Kokořínském dole.*“

Druhým okruhem je vliv aktivity na lokalitu – výzvy a přínosy trampingu pro lokalitu. Zde je nutné si uvědomit, že tramping jako aktivita je v tomto případě

provozována v CHKO, která má určitá pravidla, a tedy bude také provázena určitými výzvami. Druhý okruh je reprezentován otázkou „*Zhodnoťte kladné a záporné vlivy trampingu v Kokořínském dole.*“

Třetím okruhem je poté konflikt vs. kulturní krajina. V teoretické části byl představen dokument na úrovni České republiky s názvem typologie kulturní krajiny, kam je do kategorie organicky vyvinuté krajiny zařazena i krajina tramská. Právě zařazení Kokořínska do toho typu krajiny by s sebou mohlo vést určité příležitosti, ale i výzvy. V souvislosti s tím by však do lokality mohlo zamířit více turistů a tím by se také mohl prohlubovat konflikt mezi trampy a ochranou přírody, kdy by mohlo vznikat více přístřešků, které by musela správa CHKO Kokořínsko likvidovat. V souvislosti s tím je tedy potřeba určité komunikace a spolupráce mezi trampy a orgány ochrany přírody. Tento okruh je reprezentován otázkou „*Existuje dokument s názvem Typologie kulturní krajiny, podle které by měl tramping být zařazen do své vlastní kategorie „tramská krajina“, což s sebou přináší například to, že by v CHKO Kokořínsko mohly být některé kempy označené v mapě a pobyt v nich by byl zcela legální. Co si o tomto přístupu myslíte? Zhodnoťte, jak toto probíhá v Kokořínském dole.*“

6.2 Charakteristika dotazovaných a průběh empirického šetření

Podmínkou pro zařazení dotazovaných do výzkumu je pouze podmínka toho, že dotazovaní musejí navštěvovat Kokořínský důl a nezáleží na tom, zda jezdí pouze v rámci vandru nebo jsou součástí místních T. O. Dále byl do výzkumu zařazen vedoucí pracovník z CHKO Kokořínsko, aby bylo možné lépe pochopit problematiku trampingu z hlediska ochrany přírody.

Kontakty na dotazované byly získány na základě znalosti komunity, některé také v terénu při pořizování fotografií a vandrování, dále pak některé pocházejí z internetové komunikace. Již internetová komunikace a získávání kontaktů tímto způsobem ukázalo vážnost situace s bouráním přístřešků a také jistou nedůvěrou ze strany trampů.⁷

⁷ Při internetové komunikaci byla zjištěna nejistota v jejich vyjadřování a obviňování, že autorka je spojena s někým z orgánů ochrany přírody a podobně. Avšak díky tomu bylo zjištěno, jaká atmosféra panuje v současné době na Kokořínsku, a že se tramská komunita bojí přijímat někoho nového do svých řad a je velmi nedůvěřivá a podezřívavá ke všem „z venku“.

Výzkum probíhal od září 2023 do února 2024 v Kokořínském dole a na Správě CHKO v Mělníku.

Pro výzkum a následnou analýzu bylo použito 5 rozhovorů. Čtyři rozhovory jsou se zástupci trampů a poslední je pro porovnání s šéfem CHKO Kokořínsko. Respondent číslo 2 uvedl ještě před rozhovorem, že jeho odpovědi se budou týkat spíše celého Kokořínska, jelikož je přesvědčen, že tramping na Kokořínsku probíhá hodně mimo Kokořínský důl, jehož okolí je naopak vyhledáváno spíše turisty.

Tabulka 8 - Charakteristika dotazovaných

Účastník	Věk	Délka rozhovoru
Dotazovaný 1 – zástupce trampů	30	20 minut
Dotazovaný 2 - zástupce trampů	30-35	90 minut
Dotazovaný 3 - zástupce trampů	23	35 minut
Dotazovaný 4 - zástupce trampů	25	30 minut
Dotazovaný 5 – zástupce CHKO Kokořínsko	55	120 minut

Zdroj: vlastní zpracování

6.3 Zjištění učiněná pomocí dat získaných polostrukturovanými rozhovory

Tato část práce se zaměřuje na odpovědi dotazovaných, přičemž vyhodnocováním se poté zjišťuje názor jednotlivých dotazovaných na danou problematiku. Výzkumné otázky byly vytvořeny na základě nastudované literatury.

6.3.1 Tramping jako aktivita

Lokalita Kokořínského dolu je podle všech dotazovaných atraktivní spíše z hlediska turismu, jelikož se v blízkosti nachází hrad Kokořín a skalní útvary Pokličky. Jeden z dotazovaných uvedl, že „tramping probíhá hodně mimo Kokořínský důl, jelikož ten je přitahován spíš běžnými turisty. Avšak Prostředí Kokořínska je k vandrování atraktivní určitě svou povahou – hlubokými romantickými pískovcovými roklemi. Zároveň, a to vnímám jako důležitější než atraktivitu, je to poslední místo tohoto typu, které k vandrování a trampování pod převisy zůstalo. Zjednodušeně, atraktivních míst je v republice spousta, ale Kokořínsko nějakým způsobem “zbylo” jako poslední.“ Dotazovaný 3 sice uvádí, že lokalita není zrovna atraktivní k vandrování, avšak výhodu spatřuje ve „funkčnosti hospod a dalších zařízení, ovšem za cenu rušnosti oblasti způsobené turismem.“ Dotazovaný 5

považuje tramping v oblasti jako v podstatě „zcela potlačený, kromě večerních návštěv restauračních zařízení, což je třeba osada Harakoko, která je otázka, jestli máme mluvit o trampingu. Je to původní trampská osada z 30. let. Dneska jsou všechny jejich chatky legalizované, ale stále existuje osadní výbor, ale z hlediska návštěvnosti to je určitě podružná věc.“ Dále uvádí, že tramping se přesunul do jiných částí Kokořínska, vzhledem k tomu že Kokořínským dolem prochází páteřní červená turistická trasa. Z hlediska kulturních akcí se v lokalitě koná každoroční potlach k založení T.O. Bílé skály, který je hojně navštěvován. Vedení CHKO musí k této akci vyřizovat například parkovací povolení v lokalitě. Většina dotazovaných nenavštěvuje nebo se nijak nepodílí na akcích spojených s trampingu v Kokořínském dole, kromě brigád, které jsou často povolovány vedením CHKO.

6.3.2 Vliv aktivity na lokalitu – výzvy a přínosy trampingu pro lokalitu

Zde si dotazovaní myslí, že přínosy trampingu tkví hlavně v drobné péči o přírodu – to zmínili celkem čtyři z pěti dotazovaných. Jedná se zejména o sběr odpadků, drobné opravy turistických stezek, studánek a tak podobně. Dále také byla zmíněna dvakrát návštěva restauračních zařízení. U negativních vlivů se respondenti u odpovědí značně rozcházejí. Někteří vidí problém v odhazování odpadků a rozdělávání ohně nebo v pohybu mimo označené cesty, což je ale běžnější u turistů, což potvrzuje Dotazovaný 2 - „na Kokořínsku se pohybuji už cca 10 let a pozoruji, že nárůst nepořádku v lese a bohužel i necitlivě prošlapaných cest koreluje s masovostí, s jakou lidé začínají kraj navštěvovat. Tito noví návštěvníci ale zpravidla nejsou trampové nebo vandráci nýbrž turisté, kteří sem přicházejí bez „úcty k místu“ a jejich návštěva je jednorázová. Mnohdy procházejí krajinou a na základě GPS souřadnic hledají kempy pod převisy. Často u toho ale nerespektují legislativní nebo nepsaná pravidla, nechávají po sobě nepořádek, necitlivě tvoří z malých pěšinek „dálnice“ nebo berou dřevo z míst, kde je to zakázáno“. Zde dotazovaný také narazil na téma již zmíněné, a to je konflikt mezi samotnými trampy kvůli vzniklé aplikaci v roce 2022, která prozrazuje přesnou polohu kempů.

Dotazovaný 3 uvedl, že „obecně jde ale o lidské zásahy do krajiny, které můžou působit názorové pnutí, pokud jsou prováděny v lokalitách, kde se střetávají např. zájmy odborníků na životní prostředí usilujících o co největší zachování „původního“ (resp. současného) stavu, archeologů zkoumajících relikty lidského osídlení v minulosti (zde mám na mysli především převisy, na Kokořínsku časté útočiště trampů), a trampů, využívajících

tutéž krajinu pro volnočasové vyžití. Je evidentní, že krajina nemůže „patřit“ ani jedné z těchto zájmových skupin, a proto je třeba hledat cesty ke kompromisu, např. vyhrazení některých oblastí čistě k trampingu.“

Dotazovaný 4 uvedl, že kromě nepořádku může také docházet k ničení přírody. *„Tato poškození ale většinou trampové – jakožto lidé s hlubokým vztahem k tomuto prostředí – většinou nezpůsobují. Mnohem větším problémem může být overturismus na některých místech z hlediska mainstreamových turistů, kteří k regionu a lokalitě nemají tak blízko.“*

Dva dotazovaní také uvádí, ničení archeologických nalezišť pod převisy, což je otázka řešená již od roku 2008. Dotazovaný 5 uvedl některé negativní vlivy, které ale poté částečně vyvrátil. Je to například rušení sokolů při hnízdění, avšak k tomu dodal, že *„kdo se v přírodě pohybuje, tak ví, že příroda prostřednictvím živočišných druhů, o kterých se hlavně musíme bavit, je úžasně tolerantní a přivyká se nějakému běžnému stavu.“* Také vyvrátil negativní vliv, který byl řešen v médiích, a to bylo rušení netopýrů. To uvedl na pravou míru tím, když zmínil, že pod převisy na Kokořínsku netopýři nejsou. K čemu však dochází je ovlivnění vláskatce tajemného⁸, ale to pouze v místech, kde kemp vznikl nově. Dotazovaný 2 také uvádí možná řešení, těchto negativních vlivů na lokalitu *„V obecné rovině je možno říct, že negativní důsledky trampingu mohou být řešeny jeho zákazem a likvidací trampských kempů, tedy tím, k čemu situace směřuje v současné době. Myslím ale, že to řešení je z kategorie “máme spousty dopravních nehod tak zakážeme lidem jezdit autem”. Zopakuji to, co jsem uváděl na začátku, že oblast Kokořínska je poslední z dříve mnoha oblastí, kde se tímto způsobem trampovalo a bylo to zakázáno. Je tedy na místě nějaká proporcionalita, kdy by alespoň jedna podobná lokalita v republice mohla být zachována. Nejen pro pár lidí, kteří ji využívají, ale i proto, že z kulturního pohledu se ve světě jedná o poslední unikát svého druhu.“*

⁸ Vláškatce tajemný je vláknitý gametofyt, který tvoří nepravidelné kolonie na pískovci a v tmavých jeskyních. V České republice roste ve výškách od 130 do 440 metrů. Tuto kapradinu je v celé střední Evropě možné nalézt pouze jako vláknitý gametofyt, který připomíná spíše mech. *„K přímému ohrožení druhu dochází vzácně v místech bivaků s táborovými ohni, kde se skály vysušují a kde se usazují saze. Mnohé lokality leží ve zvláště chráněných územích přírody, neboť se jedná o přírodní a krajinářsky významná území.“* (AOPK, nedatováno)

6.3.3 Konflikt vs. kulturní krajina

Většina dotazovaných si dokáže představit, že by vybraná místa k táboření byla představena veřejnosti a byla by zanesena i do mapy. Dotazovaný 1 uvádí, „*Nápad se mi líbí, ale spíš mě mrzí, že to tak není...čekala bych to jako automatické v celé ČR. Na druhou stranu, to ale může také přivést na místo více turistů*“ Zvýšení návštěvnosti oblasti uvádí všech pět dotazovaných a vždy jako negativní.

Dotazovaný 3 uvádí – „*Dokážu si představit pár vybraných míst na značce, kde bude možné legálně tábořit. Myslím ale, že taková místa musí počítat se zvýšeným náparem turistů a pokud by se měla jejich kvalita zachovat, musela by být zajištěná údržba*“.

Dotazovaný 5 v rozhovoru uvedl, že na Kokořínsku mají být legalizovány celkem tři kempy, jeden z nich Bororo přímo v Kokořínském dole. Avšak bylo zapotřebí stanovit, která to budou, a to na základě toho, že to měla být místa tradiční, historická a také na pozemních Agentury ochrany přírody. „*Také předpokládáme, že to vyhrazení místa bude na nějakou omezenou dobu, třeba na jednu sezónu nebo na půl roku. A když zkušenosti s tím budou špatné, tak už se to povolení neobnoví. Jedním z vybraných míst je Bororo nebo Mamučák a oba jsou blízko turistických atrakcí – například Bororo je 100 metrů od turistické stezky. Zároveň jsem byl také informován, že trampové zakládají zapsaný spolek a prostřednictvím něj s námi budou komunikovat. Díky spolku to přechází vlastně do té oficiální roviny, že trampové budou pod hlavičkou zapsaného spolku a tam pak nás mohou žádat o další věci.*“ Dotazovaný 5 tedy uvedl, že orgány ochrany přírody počítají s větším náparem turistů na tato místa, proto jsou také vybrána ta, která se nachází blízko turistických tras. Dotazovaný 5 uvedl, že byli trampy na Kokořínsku informováni, že zakládají spolek, aby bylo možné prostřednictvím něj komunikovat. „*Díky spolku to přechází vlastně do té oficiální roviny, že trampové budou pod hlavičkou zapsaného spolku a tam pak nás mohou žádat o další věci. Zároveň mohou mít postavení účastníka řízení. Například ve správních řízeních mohou být nositeli nějakých práv.*“

Tabulka 9 - Odpovědi dotazovaných na jednotlivé okruhy otázek

	Tramping jako aktivita	Výzvy a přínosy trampingu pro lokalitu	Konflikt vs. kulturní krajina
Dotazovaný 1	Krásné místo k vandrování, avšak v lokalitě převažuje turismus. Akcí spojených s trampingem se neúčastní.	Z přínosů uvádí pouze tržby v hospodě nebo v obchodech. Ze záporných vlivů hlavně odhazování odpadků.	Nápad je to zajímavý a je škoda, že už dávno neexistuje.
Dotazovaný 2	Tramping v Kokořinském dole spíše neprobíhá, jelikož je lokalita více turistická. Oblast Kokořinska je však velmi atraktivní k vandrování. Občas se zúčastní potlachy nebo brigády.	Největším přínosem trampingu je drobná péče o přírodu. Negativní může být zvýšené riziko požárů, odhazování odpadků nebo ničení archeologických památek.	Dokáže si představit pár legálních míst, které budou na značce a budou legální. Problém však může být v tom přílivu dalších turistů.
Dotazovaný 3	V oblasti Kokořinska existují i lepší lokality k vandrování, ale výhoda Kokořinského dolu je ve fungování hospod. Akcí spojených s trampingem se neúčastní.	Jako pozitivní vidí brigády na sběr odpadu. V Kokořinském dole se s negativními vlivy nesešel.	Tento koncept by mohl pomoci ke snížení napětí mezi orgány ochrany přírody a trampy. Může ovšem dojít ke zvýšení turismu.
Dotazovaný 4	Lokalita je atraktivní z hlediska přírodního, ale je velmi navštěvována běžnými turisty. Akcí spojených s trampingem se v Kokořinském dole neúčastní, ale v minulosti navštěvoval v jiné lokalitě.	Positivní vliv na ekonomiku, i když nižší než turisté. Negativní vliv v ničení přírody nebo overturismus.	Tento koncept by trampům přinesl možnou jistotu toho, že existují přístřešky, které nikdo nemůže zlikvidovat.
Dotazovaný 5	Tramping je v Kokořinském dole v podstatě potlačený a přesunul se do jiných částí Kokořinska. Akcí spojených s trampingem se účastnil asi před 20 lety, ale pro tyto akce vystavují parkovací povolení nebo povolení pro vjezd.	Přínosy mohou být návštěva restauračních zařízení nebo brigády. Negativní vlivy mohou být viděny v hluku a možném rušení sokolů, rozdělávání ohně a narušení pískovce, ovlivnění vláskatce tajemného.	Na Kokořinsku vzniknou nejprve tři takováto tábořiště – jedno z nich v Kokořinském dole. Trampové také zakládají zapsaný spolek, aby zlepšili komunikaci.

Zdroj: vlastní zpracování

Diskuze a zhodnocení dat získaných vlastním empirickým šetřením

Na základě rozhovorů bylo zjištěno, že se tramping a trampové pomalu přesouvá spíše z Kokořinského dolu více do Roverských skal, které jsou atraktivnější. I když v minulosti tomu tak nebylo.

První osada v Kokořinském dole, která vznikla v roce 1924 pár let nato zanikla. V roce 1927 však vznikla osada s názvem Harakoko, která se v lokalitě Kokořinského dolu nachází do dnešních dní. Osada Harakoko se ale od 30. let moc nezměnila. Je to hlavně díky její poloze a obyvatelům. Sruby a chaty vystavěny na okraji skalní stěny jsou spojeny chodničky a osadu již nelze rozšiřovat. Není možné si v blízkosti zaparkovat auto a vše je nutné vynést nahoru. Dodnes je osada bez elektrického proudu a žije se zde bez moderních vymožeností (Pokorný, 2013). Hlavním důvodem trampů pro přesun do Roverských skal je vysoká návštěvnost hradu Kokořín a Pokliček turisty, kteří poté chodí na výlety v okolí Kokořinského dolu.

Tramping lokalitě prospívá hlavně z hlediska drobné péče o přírodu, což je hlavní aktivitou vykonávanou v Kokořinském dole ale i v okolí. Jedná se zejména o sběr

odpadků, drobné opravy turistických tras nebo opravy studánek. V současné době, vzhledem k malému počtu stálých osadních kempů, se vytrácejí i tradiční akce, jako jsou každoroční potlachy, kterých se ale T.O. Bílé skály nevzdalo a tyto akce stále dodržuje. V roce 2023 se konal tradiční potlach počátkem září, kdy dopoledne bylo plné soutěží a večer byl slavnostně zapálen 65. výroční oheň. Tato akce bývá každoročně povolena správou CHKO, která musí řešit i parkování v lokalitě.

Aktivity spojené s trampingu také stále vykonává osada Harakoko, kdy vévoda po svém zvolení do čela osady pořádá různé akce jako je ples, oslava Velikonoc s tradičním hodováním, nebo pálení čarodějnic. Osadníci také pořádají dětský den, Mikuláše nebo Silvestra nebo sportovní akci zvanou Neckyáda (Stehnová & Stehno, 2021).

Negativní vlivy trampingu vidí samotní trampové v rozdělávání ohně, pohybu mimo označené trasy nebo ničení archeologických nalezišť. Zástupce orgánu ochrany přírody vidí spíše problém v hluku, přičemž může docházet k rušení sokolů, kteří mohou hnízdit nedaleko trampských kempů ve skalách. Zároveň dochází k ovlivnění vláskatce tajemného, ale pouze v případě, kdy je v místě jeho výskytu postaven nový kemp. Také vyvrátil jeden mýtus, který se objevil v médiích, že trampové na Kokořínsku ruší netopýry. Prý to není možné, protože netopýří kolonie pod převisy na Kokořínsku nejsou.

Na počátku roku 2024 vyšlo odborné stanovisko, které uvádí některé uvedené negativní vlivy na pravou míru. Co se týká trampingu a ničení archeologických nalezišť bývá uváděno, že by měly být likvidovány kempy, aby zůstaly zachovány archeologické památky. Avšak plošná likvidace může tyto památky ještě více ohrozit, jelikož mohou vzniknout další škody při bourání anebo vznik dalších nekontrolovaných tábořišť. Dalším diskutovaným tématem je rozdělávání ohně, kdy může dojít vlivem vysoké teploty k narušení pískovcových převisů. Při teplotě kolem 500 °C může docházet ke změnám barvy pískovce a při vyšší teplotě až k odtrhávání povrchových šupin pískovce. Avšak podle odborníků jsou v trampských tábořištích ohniště umístěna dostatečně daleko od skály, což minimalizuje rizika (Adamovič, a další, 2024).

Tyto negativní vlivy mohou být řešeny podle jednoho dotazovaného zákazem a likvidací trampských kempů, čímž naráží na současný konflikt mezi trampy a orgánem ochrany přírody.

Tabulka 10 - Komparace dat získaných z polostrukturovaných rozhovorů

	Názory trampů na problematiku trampingu v Kokořínském dole a okolí	Názory orgánu ochrany přírody na problematiku trampingu v Kokořínském dole a okolí
Tramping v lokalitě	Tramping probíhá spíše mimo Kokořínský důl, jelikož ten je v současné době více navštěvován běžnými turisty	Tramping je v lokalitě spíše potlačený, kromě tedy osady Harakoko, kterou však není úplně správně označovat za trampskou
Přínosy trampingu pro lokalitu	Péče o přírodu	Úklid odpadků, brigády
Rozdělování ohně jako negativní vliv	Problémem může být rozdělování ohně	Rozdělování ohně může být problémem, když je ohniště umístěno příliš blízko skály – může docházet v podstatě k tepelnému ovlivnění skal.
Další negativní vlivy	Ničení archeologických nálezů	Rušení sokolů (sporné), dochází k ovlivnění vláskatce tajemného
Legalizace tábořišť	Možnost legalizace některých tábořišť	Legalizace tří kempů – jeden z nich Bororo v Kokořínském dole
Spolupráce trampů a orgánů ochrany přírody v lokalitě	Zlepšení komunikace – není možné, protože trampské hnutí nelze jasně právně definovat	Založení spolku trampy pro zlepšení komunikace, komunikace na oficiální rovině

Zdroj: Vlastní zpracování

Pohunek uvádí, že příčinou konfliktu může být to, jak trampové využívají krajinu, například táboří na libovolných místech a rozdělávají oheň. Přesně k tomu došlo i ve sledované lokalitě, kde se tato problematika spolu s výstavbou přístřešků řeší již několik let (Pohunek, 2011).

V současné době však není snadné popsat, zda situace plyne spíše z konfliktu, nebo z koncensu, jelikož situace je taková, že ochrana přírody se snaží z krajiny dostat pryč stavby, které tam nemají co dělat, ale zároveň nechce trampské hnutí zničit a chce zachovat jeho tradici, což vyplynulo z rozhovoru. Bylo totiž zmíněno, že v oblasti Kokořínska mají být zlegalizována tři tábořiště (jedno z nich Bororo je v Kokořínském dole). Tato tábořiště budou pak zanesena do mapy a bude možné tam bivakovat a rozdělávat oheň. Zatím byla vybrána místa, která jsou historicky spojena s trampskou kulturou, a zároveň se nachází na pozemcích Agentury ochrany přírody. Vzhledem k této legalizaci je také potřeba myslet na to, aby místa byla nedaleko frekventovaných turistických tras a byla tam dobrá dostupnost a také bude potřeba zajistit úklid odpadu a kontrolu daných tábořišť.

Zároveň situace také v současné době může směřovat ke koncensu, jelikož v lokalitě si trampové zakládají spolek. Tím by mohlo dojít k lepší komunikaci a ke snížení napětí mezi trampy a orgány ochrany přírody. Díky zapsanému spolku tak přejde komunikace na oficiální rovinu a mohou mít postavení účastníka řízení a zároveň i nositeli práv.

Limitace práce může být spatřována v malém množství získaných rozhovorů a také v tom, že vzorek dotazovaných reprezentuje jen mladší generaci trampů. V dnešní době se zároveň více řeší ochrana životního prostředí a přírody, takže odpovědi od starších trampů by se mohly lišit. Autorka spatřuje hlavní limitaci práce v nedostatku relevantní odborné literatury vztahující se k trampingu v současné době. Aktuálně také neexistuje žádná odborná literatura, zkoumající trampingu v dané lokalitě.

7 Závěr

Cílem diplomové práce bylo zjistit, zda a jakým způsobem (pozitivně i negativně) trampingu přispívá k rozvoji lokality, a to z hlediska přírody i po stránce sociální při rozvíjení komunity. Cíle bylo dosaženo na základě studia odborné literatury týkající se regionálního rozvoje, rozvoje lokality a samotného trampingu a také na základě vlastního empirického šetření, kterým byl sběr dat pomocí polostrukturovaných rozhovorů.

Opora této práce tkví především v endogenním přístupu. Endogenní přístup vychází zevnitř regionu zdola a řídicím centrem je lokalita. Charakteristické faktory tohoto přístupu jsou – kvalifikace pracovní síly nebo sociální a institucionální infrastruktura (Ondráková, 2012). S regionálním rozvojem je spojován region. Existuje několik přístupů k vymezení regionů – na úrovni Evropské unie byl vytvořen jednotný systém NUTS. Další vymezení regionu je podle OECD a je založeno na podílu obyvatelstva, které žije na území.

Nejpodstatnější pro rozvoj regionu je aktér a využívání endogenních zdrojů růstu. Rozvoj regionu může být ovlivněn celou řadou faktorů – změnami krajiny, životním prostředím nebo transformací domácností a životního stylu (Blažek & Uhlíř, 2021). Aktéry regionálního rozvoje je možné rozdělit do tří skupin – podniky, domácnosti a veřejný sektor. Aktéry lokálního rozvoje jsou pak domácnosti – místní obyvatelé, rekreanti a návštěvníci daného území (Bínek, Svobodová, Holeček, Galvasová, & Chabičovská, 2009). Právě aktéři poté vstupují do dění svými aktivitami na venkově (Svobodová & Věžník, 2014).

Neméně důležitou je kultura – toto slovo pochází z *colo* nebo *colere*, což je označení pro obývat, pěstovat nebo obdělávat. Jako protipól má být chápáno slovo *natura* – to co má být zrozeno nebo se stává přirozeně. Přesto spolu tyto dva pojmy fungují a existuje kulturní krajina (Komárek, 2008).

Kulturní krajina je podle zprávy výboru pro světové kulturní dědictví *kombinovaným dílem přírody a člověka* (Report of the Expert Group on Cultural Landscapes, 1992). V souvislosti s kulturní krajinou existuje v České republice typologie kulturní krajiny, která ji rozděluje na tři základní kategorie – krajina komponovaná, organicky vyvinutá a asociativní.

Tramping je podle Velkého sociologického slovníku zájmová činnost, blízká táboření nebo chataření a pobytu v přírodě. Je spojený se zvyklostí tuláků, lovců nebo Indiánů. Ucelenější podoba trampingu vznikla ve 30. letech 20. století. Byl považován za životní styl, nabyl formy sociálního hnutí blížícího se politické levici (Linhart & Vodáková, 1996). Kapitola pojednávající o trampingu poté popisuje vývoj od jeho počátků a založení první osady Ztracená naděje, přes všechny konflikty se zákonem, Mnichovskou dohodu nebo události v roce 1968. Vývoj je podrobněji popsán do roku 1989, kdy začalo docházet k likvidaci některých osad a přístřešků. Informace k dnešní době poté uvádí Altman

a vyjadřuje se k tomu, že přístup k trampingu se v posledních letech zlepšil a došlo i k celkovému zlepšení povědomí o tramském hnutí, které je vnímáno pozitivněji (Altman). Jeho filosofii je možné definovat pomocí tří pilířů – kamarádství, vztah k přírodě, ale s nutností umět tábořit a kladný vztah k tramským písním, jelikož je to součástí tramské kultury (Kašák, 2009).

Propojení teoretické a empirické části tvoří sekundární a komparativní analýza dat. Jejím výstupem je mapa (str. 46) tramských tábořišť na celém území České republiky (530). Největší koncentrace je ve Středočeském kraji v okolí Prahy (170) a v Libereckém kraji (102). V severních Čechách a částečně i v Libereckém kraji se nachází komparované lokality CHKO Kokořínsko – Máchův kraj a CHKO Český ráj. Byly zvoleny zrovna tyto lokality, jelikož obě se nacházejí na území severních Čech a jsou obě známy jako tramské lokality. Také jsou si velmi podobné svou členitostí terénu a obě lokality se potýkají s narůstajícím počtem tábořišť a jejich bouráním. Osady v CHKO Kokořínsko jsou rozprostřeny po celém území a více koncentrovány v oblasti Roverských skal, kde se nachází více pískovcových útvarů a převisů. V CHKO Český ráj se nacházejí spíše v údolí Nebákova a dále kolem toku říčky Žehrovky.

V samotné lokalitě Kokořínského dolu je možné nalézt 11 tramských osad nebo tábořišť. V roce 1924 byla postavena vůbec první chata na Kokořínsku. Jedná se o osadu Stříbrník u obce Vojtěchov, která byla pojmenována podle místního rybníka (Hurikán,

1990). V roce 1927 vznikla osada Harakoko. Osada Harakoko se od 30. let moc nezměnila. Je to hlavně díky její poloze a obyvatelům. Sruby a chaty jsou vystavěny na okraji skalní stěny, spojují je chodníčky a osadu již nelze rozšiřovat. Dodnes je osada bez elektrického proudu a žije se zde bez moderních vymožeností (Pokorný, 2013).

Další osadou v Kokořínském dole je T.O. Bílé skály, která byla založena v roce 1958. Kromě zmíněných trampských osad se v Kokořínském dole nachází velké množství tábořišť. V současné době jich je v celém CHKO Kokořínsko-Máchův kraj více než 100. Jedná se tak o největší tramskou lokalitu s poměrně vysokým počtem těchto tábořišť. V Kokořínském dole stojí za zmínku tábořiště Beer camp, Partyzánka II, U Vodoucha, Soví hrad, Bororo, Boudecká, Ztracený svět, Dakota, Samotář nebo Touha. U většiny z nich se jedná pouze o skalní převisy, které jsou vybaveny ohništěm a lavičkami vytvořenými z dřevěných klád.

V souvislosti s přístřešky existuje v lokalitě konflikt s orgány ochrany přírody. Konflikt spočívá v tom, že v tábořištích jsou použity materiály, které by v přírodě neměly co dělat (montážní pěna) a také je při stavbě nosných částí vrtáno do skal. Tyto problémy se rozhodla řešit správa chráněné krajinné oblasti tak, že některá tábořiště nařídila zlikvidovat.

K tomuto konfliktu se také připojil ekolog a novinář, který se nejenže vyjadřuje k daným problémům, kritizuje trampy, ale také vedení ochrany přírody a upozorňuje na vznik ekologické katastrofy, za kterou může tramping. V médiích je tato problematika často označována jako kampaň proti trampingu a tento trend nahlašování černých staveb se začíná dále posouvat z Kokořínského dolu a CHKO Kokořínsko i na další území (Kmoč, 2023).

Vlastní empirické šetření obsahuje nejprve tři okruhy, ke kterým se poté váží výzkumné otázky. Prvním okruhem je **tramping jako aktivita**, tedy jaký má tramping význam pro rozvoj lokality. Druhým okruhem je **vliv aktivity na lokalitu – výzvy a přínosy trampingu pro lokalitu**. Zde je nutné uvést, že tramping jako aktivita je v tomto případě provozována v CHKO, která má určitá pravidla, a tedy bude také provázena určitými výzvami. Třetím okruhem je **konflikt vs. kulturní krajina**. Bylo provedeno celkem 5 polostrukturovaných rozhovorů. Čtyři rozhovory byly se zástupci trampů a poslední pro porovnání se zástupcem ochrany přírody. Výzkum probíhal od září 2023 do února 2024 v Kokořínském dole a na Správě CHKO v Mělníku.

Na základě rozhovorů bylo zjištěno, že se tramping a trampové pomalu přesouvají z Kokořínského dolu spíše do Roverských skal, které jsou více atraktivní. Přestože v minulosti tomu tak nebylo. Což přímo uvádí ve své odpovědi Dotazovaný 2 „*tramping probíhá hodně mimo Kokořínský důl, jelikož ten je přitahován spíš běžnými turisty. Avšak Prostředí Kokořínska je k vandrování atraktivní určitě svou povahou – hlubokými romantickými pískovcovými roklemi.*“

Tramping lokalitě prospívá zejména z hlediska drobné péče o přírodu, což je hlavní aktivitou vykonávanou v Kokořínském dole ale i v okolí. Jedná se především o sběr odpadků, drobné opravy turistických tras nebo o opravy studánek. V současné době vzhledem k malému počtu stálých osadních kempů se vytrácejí i tradiční akce, jako jsou každoroční potluchy, kterých se ale T.O. Bílé skály nevzdalo a tyto akce stále dodržuje. Tato akce bývá každoročně povolena správou CHKO, která musí řešit i parkování v lokalitě.

Aktivity spojené s trampingem také stále vykonává osada Harakoko, kdy vévoda po svém zvolení do čela osady pořádá různé akce – plesy, oslavy Velikonoc, pálení čarodějnic nebo „Neckyádu“ (Stehnová & Stehno, 2021).

Negativní vlivy trampingu vidí samotní trampové v rozdělávání ohně, v pohybu mimo označené trasy nebo v ničení archeologických nalezišť. Dotazovaný 5, zástupce ochrany přírody, poté uvedl možný problém s hlukem: „*V souvislosti s trampy je často skloňováno rušení sokolů. Nicméně například hnízdiště na Vlhošti, (od roku 2000 pro nás naprosto nejúspěšnější, kde sokoli vyvádějí každoročně mlád'ata) tak mají nad hlavou trampský kemp. A úplně paradoxní je, nás to taky překvapilo, že jedno z hnízdišť námi objevených je přímo na skále nad frekventovanou silnicí. Já to nebudu dál specifikovat, ale je to prostě úsměvné a jenom to ukazuje na schopnost přírody se přizpůsobovat. Takže to rušení je, nechci to úplně znevažovat, ale běžná příroda si na přítomnost člověka zvyká*“. Zároveň v čem vidí problém a k čemu dochází je ovlivnění vláskatce tajemného, ale pouze v případě, kdy je v místě jeho výskytu postaven nový kemp.

Z hlediska konfliktu mezi trampy a orgány ochrany přírody bude konflikt nejspíše ještě prohlubován, jelikož je naplánovaná další likvidace přístřešků a tábořišť na pozemcích ve vlastnictví CHKO Kokořínsko, kde jsou použity nevhodné materiály. Další vývoj lokality také záleží na postupu při legalizování některých tábořišť, kdy existuje riziko, že tento koncept bude fungovat pouze jednu sezónu. Je totiž možné, že to bude

neudržitelné a tím také mohou tato tábořiště zaniknout. Vzhledem k tomu budou do těchto tábořišť chodit spíše turisté a trampové budou nuceni se přesunout jinam.

Tramping v lokalitě pomáhá především v drobné péči o přírodu. Současně také trampové využívají restauračních zařízení k občerstvení. Stále existují některé tradiční akce, jako jsou každoroční potlachy, které dodržuje T. O. Bílé skály nebo Harakoko. Tramping v lokalitě je ale spíše na ústupu z důvodu zvýšeného turistického ruchu. Přesto by se závěrem dalo říci, že tramping přispívá k rozvoji lokality.

Seznam použitých zdrojů

- Adamovič, J., Bednář, P., Cílek, V., Gabriel, F., Gibas, P., Horáček, I., . . . Prach, J. (01. 02 2024). *Mezioborová skupina vědců: Vyjádření k trampingu*. Načteno z ekolist.cz: https://ekolist.cz/cz/publicistika/nazory-a-komentare/mezioborova-skupina-vedcu-vyjadreni-k-trampingu?fbclid=IwAR1UQej1Sc9PqEUBhP2QJGhL0eT4Ed_ZXvOWKztpggN71u8YO36sV1hoaQY
- Agentura ochrany přírody. (2019). *Maloplošná zvláště chráněná území*. Načteno z Kokořínský důl: https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/zchru/index.php?SHOW_ONE=1&ID=179
- Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky - Správa Chráněné krajinné oblasti Český ráj. (2014). *Plán péče o Chráněnou krajinnou oblast Český ráj 2014 - 2023*. Praha: Ministerstvo životního prostředí. Načteno z https://drusop.nature.cz/ost/archiv/plany_pece/index.php?frame&ID=28718
- Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky. (2023). *Plán péče o CHKO Kokořínsko-Máchův kraj (2024-2033) - Rozborová část k 31.12.2022*. Načteno z [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/plan_pece_kokorinsko_machuv_kraj/\\$FILE/OZUOPK_Rozborova_cast_PP_o_CHKO_Kokorinsko_Machuv_kraj_13112023.002.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/plan_pece_kokorinsko_machuv_kraj/$FILE/OZUOPK_Rozborova_cast_PP_o_CHKO_Kokorinsko_Machuv_kraj_13112023.002.pdf)
- Altman, K. (nedatováno). *Současné etnologické bádání o trampské subkultuře*.
- AOPK. (nedatováno). *Trichomanes speciosum*. Načteno z https://portal.nature.cz/publik_syst/nd_nalez-public.php?idTaxon=40355
- Baroch, P. (2008). Trampové ničí unikátní archeologické naleziště. *Aktuálně.cz*. Načteno z <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/trampove-nici-unikatni-archeologicke-naleziste/r~i:article:602913/#:~:text=Trampov%C3%A9%20tvr%C3%AD%2C%20%C5%BEe%20na%20Koko%C5%99%C3%ADnsku.cz%20tramp%20s%20p%C5%99ezd%C3%ADvkou%20%C5%98op%C3%ADk>
- Bayer, J. (1995). Kokořínsko - K historii trampování. *Místní noviny Podbězdězí*, 5.
- Binek, J., Svobodová, H., Holeček, J., Galvasová, I., & Chabičovská, K. (2009). *Aktéři a nástroje rozvoje venkova*. Brno.
- Bláha, L. (nedatováno). *Práce s odbornými zdroji*. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem.
- Blažek, J., & Uhlíř, D. (2021). *Teorie regionálního rozvoje*. Praha: Univerzita Karlova v Praze.
- Blažek, J., & Uhlíř, D. (2021). *Teorie regionálního rozvoje - nástin, kritika, implikace*. Praha: Karolinum.
- Borový, F. (18. 10 1933). Tramské písničky. *Přítomnost: nezávislý týdeník*, 10(42), str. 662. Získáno 10. 11 2022, z <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:8b957570-3529-11e9-a347-005056825209>
- Brezina, I. (2021). Za tajemstvím trampů. *MF Dnes*, 20-22.
- Cejudo-Garcia, E., & Navarro-Valverde, F. (06. 11 2021). *The Third Sector: The "Other" Actors of Rural Development*. Načteno z <https://www.mdpi.com/2071-1050/13/24/13976>
- Cohen, D., & Crabtree, B. (2006). *Semi-structured Interviews*. Načteno z Qualitative Research Guidelines Project: <http://www.qualres.org/HomeSemi-3629.html>
- Crha, J. (2015). Ell Torro a historie trampingu v Českém ráji. *Od Ještěda k troskám*, 22(1), stránky 7-10.
- Čmejrek, J. (2008). *Obce a regiony jako politický prostor*. Praha: Alfa Nakladatelství.

- Dotace EU. (2022). *Dohoda o partnerství 2021 - 2027*. Načteno z <https://www.dotaceeu.cz/cs/evropske-fondy-v-cr/kohezni-politika-po-roce-2020/dohoda-o-partnerstvi/verejna-konzultace-k-prvni-mu-navrhu-dohody-o-partn>
- DotaceEU.cz. (2023). *Schválená Dohoda o partnerství 2021-2027*. Načteno z DotaceEU.cz: <https://www.dotaceeu.cz/cs/evropske-fondy-v-cr/kohezni-politika-po-roce-2020/dohoda-o-partnerstvi/verejna-konzultace-k-prvni-mu-navrhu-dohody-o-partn>
- Duffková, J., Urban, L., & Dubský, J. (2008). *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- Dumazedier, J. (1974). *Sociologie empirique du loisir*. Paris: Seuil .
- Ehrlich, M., Kuča, K., Kučová, V., & Pacáková, B. (2020). *Typologie historické a kulturní krajiny České republiky*. České Budějovice: Národní památkový ústav.
- Erhart, A., Kraus, J., & Štěpánek, M. (1998). *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia.
- Fazik, A., & Štemberk, J. (2013). *Aktuální problémy volného času a cestovního ruchu*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov ve spolupráci s katedrou společenských věd Vysoké školy obchodní v Praze.
- Festival Porta. (2018). *Historie Porty*. Načteno z Festival Porta: <https://www.porta-festival.cz/historie-porty>
- Geist, B. (1992). *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing. Načteno z 80-85605-28-7
- Giddens, A. (2013). *Sociologie*. Praha: Argo. Získáno 22. 10 2022
- Goodale, T., & Witt, P. A. (1985). Recreation and Leisure. Issues in an Era of Change. V V. Linhart, *Velký sociologický slovník* (str. 156). Oxford.
- Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum - základní metody a aplikace*. Praha: Portál.
- Historie Ztracená naděje*. (2013). Získáno 06. 07 2022, z Ztracená naděje: <https://www.osadaztracenka.cz/historie/>
- Hora, O. (2018). *Sekundární analýza dat*. Získáno 22. 10 2022, z Masarykova Univerzita Brno: https://is.muni.cz/el/1423/jaro2018/VPL590/um/VPL590_12_2018.pdf
- Hozová, L. (2019). *Základy sociologie*. Ostrava: Ostravská univerzita. Získáno 22. 10 2022, z https://dokumenty.osu.cz/pdf/materialy/zaklady_sociologie.pdf
- Hurikán, B. (1990). *Dějiny trampingu*. Praha: NOVINÁŘ.
- Ježek, J. (2014). *Regionální rozvoj*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni.
- Kašák, V. (2009). *Počátky trampingu na Kačáku*. Oddělení aktivit v přírodě. Načteno z 978-80-904094-1-5
- Kirschnerová, L., & Petříček, V. (1996). *Příroda Kokořínska a Mělnicka*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR.
- Klézl, T. (16. 12 2023). *Aktuálně.cz*. Načteno z Problém jsou buřtáci, ne trampové. Nelegální kempy mě překvapily, říká šéf Kokořínska: https://zpravy.aktualne.cz/domaci/kokorinsko-ladislav-porizek-trampske-kempy/r~eb12188498cd11ee93abac1f6b220ee8/?fbclid=IwAR2UJp7FvZrg9cHqfihuGdMPiLt_5uu9ppTzT7xYkhMnyFih5G7wAyrNNN0
- Klimeš, L. (1985). *Slovník cizích slov*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Kmoch, P. (29. 12 2023). *Forum24*. Načteno z Boj proti trampingu: Co se nepovedlo totalitám, to se nepovede ani aktivistům: <https://www.forum24.cz/boj-proti-trampingu-co-se-nepovedlo-totalitam-to-se-nepovede-ani-aktivistum>
- Kokořínský důl. (2024). *Kokořínský důl*. Načteno z Kudy z nudy: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/kokorinsky-dul>
- Komárek, S. (2008). *Příroda a kultura: svět jevů a svět inspirací*. Praha: Academia.

- Krško, J., Mareš, J., Pohunek, J., Randák, J., & Špringl, J. (2020). *Putování za obzor: Tramping v české společnosti 1918—1989*. NLN - Nakladatelství lidové noviny.
- Kučírek, J. (nedatováno). *Univerzita Hradec Králové*. Načteno z Soudobé sociologické teorie: https://www.uhk.cz/file/edee/pedagogicka-fakulta/pdf/pracoviste-fakulty/ustav-socialnich-studii/dokumenty/studijni_opory/socialni_patologie_a_prevence_2021/soudobe-sociologicke-teorie.pdf
- Kupka, J. (2010). *KRAJINÝ KULTURNÍ A HISTORICKÉ*. Praha: ČVUT.
- Kutscherauer, A. (2014). *Analýza dat v regionalistice*. Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava. Získáno 22. 10 2022, z http://alkut.cz/adr/texty/adr_studijni_opora.pdf
- Lánský, T. (2023). Očazené skály, odpadky i kadibudka. Kokořínsko vymete nelegální tábořiště. *Idnes.cz*. Načteno z https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/trampove-kokorinsko-taboriste-priroda.A230521_181206_domaci_mejt?zdroj=otvirak
- Lánský, T. (2023). *Vyhnila trampy, přišly výhrůžky i kletby. Škodili krajině, říká přírodovědkyně*. Načteno z iDnes.cz: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/chko-bojuji-s-nelegalnimi-trampskymi-kempy-lenka-soltysova-jich-v-ceskem-raji-zrusila-pres-sto.A230526_100516_domaci_tml
- Lidové noviny. (03. 08 1939). Zemřel otec trampů. *Lidové noviny*, 47(383), str. 5.
- Linhart, J., & Vodáková, A. (1996). *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum.
- Majerová, V., Kostecký, T., & Sýkora, L. (2011). *Sociální kapitál a rozvoj regionu: Příklad Kraje Vysočina*. Praha: Grada.
- Malecký, R. (2022). Válka trampů. Anonym zveřejňuje „tajnou“ polohu tábořišť na Kokořínsku, spustil i aplikaci. *HlidacíPes*. Načteno z <https://hlidacipes.org/komupatri-trampske-kempy-anonym-zverejnuje-polohu-taborist-na-kokorinsku-spustil-i-aplikaci/>
- Masarykův slovník naučný. (1929). *Lidová encyklopedie všeobecných vědomostí (Ko-M)*. Praha: Československý kompas.
- Masarykův slovník naučný: lidová encyklopedie všeobecných vědomostí*. (1933). Praha : Československý kompas.
- Mazák, J. (2016). TEORIE SOCIÁLNÍCH Hnutí: PŘEHLEDOVÁ STUDIE. *ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE*, 9-30. doi:10.14712/24647055.2016.13
- Městys Štěchovice. (2022). *Trampské osady u Štěchovic*. Načteno z Městys Štěchovice: <https://www.stechovice.info/trampske-osady-u-stechovic>
- Michael Antony - Tony. (2013). *Kubátův protitrampský zákon*. Získáno 06. 07 2022, z <https://www.trampsky-magazin.cz/blog/kubatuv-protitrampsky-zakon-109.html>
- Michael Antony - Tony. (28. 05 2020). *Trampský magazín*. Načteno z ROVERS PATRIOT STORY: <https://www.trampsky-magazin.cz/clanky/rovers-patriot-story-michael-antony-tony-914.html>
- Ministerstvo pro místní rozvoj. (2020). *Informační web územního plánování*. Načteno z NUTS: <https://portal.uur.cz/spravni-usporadani-cr-organy-uzemniho-planovani/nuts.asp>
- Ministerstvo pro místní rozvoj. (2022). *Strategie regionálního rozvoje ČR: Akční plán 2023 - 2024*. Načteno z https://mmr.gov.cz/getmedia/6827be77-030c-46de-8914-590642bfb4cc/AP_SRR_23-24.pdf.aspx?ext=.pdf
- Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. (2019). *Koncepce rozvoje venkova*. Načteno z https://mmr.gov.cz/getmedia/279d5264-6e9e-4f80-ba4a-c15a26144cd0/Koncepce-rozvoje-venkova_202001.pdf.aspx?ext=.pdf

- Nešpor, Z. (nedatováno). *Sociologická encyklopedie*. Načteno z Konsensus: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Konsensus>
- Ondráková, S. (2012). *Analýza exogenních a endogenních faktorů rozvoje regionu*. Pardubice: Univerzita Pardubice.
- Osada Ztracená naděje. (2013-2022). *Osada Ztracená naděje*. Načteno z Historie: <https://www.osadaztracenka.cz/historie/>
- Otto, J. (1906). *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Praha.
- Patočka, J., & Heřmanová, E. (2008). *Lokální a regionální kultura v České republice. Kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví*. Praha: ASPI.
- Patočková, V., Čermák, D., & Vojtíšková, K. (2012). *Kultura v krajích České republiky*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky.
- Pavlík, M. (2016). *Podpora lokální ekonomiky*. Praha: Wolters Kluwer.
- Pechar, M. (2009). *TO ÚDOLÍ DĚSU*. Načteno z 90 let tramské osady Údolí děsu 1919-2009: <http://www.udolidesu.cz/historie.php?detail=no>
- Peroutka, F. (08. 07 1931). Politika a Trampové. *Přítomnost: nezávislý týdeník.*, str. 420. Načteno z <https://ndk.cz/view/uuid:f11fb8d0-33a1-11e9-9da6-5ef3fc9bb22f?page=uuid:328b0ff0-34ff-11e9-bd2c-5ef3fc9bb22f&fulltext=tramping>
- Petráčková, V. (1995). *Akademický slovník cizích slov*. Načteno z A-K.
- Pohunek, J. (2011). *Folklor atomového věku*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze.
- Pohunek, J. (2011). *Konflikty českého trampingu*. Načteno z Karlova univerzita: https://historicalsociology.cuni.cz/HS-28-version1-095_106_sociologie_7_pohunek.pdf
- Pohunek, J. (2022). *Ohniště vyhaslá i nová - svědectví trampských toponym v Čechách*. Načteno z https://www.academia.edu/30912606/Ohni%C5%A1t%C4%9B_vyhasl%C3%A1_i_nov%C3%A1_sv%C4%9Bdectv%C3%AD_tramsk%C3%BDch_toponym_v_%C4%8Cech%C3%A1ch
- Pohunek, J., & Janeček, P. (2013). Potlach, cančák, usárna. *Dějiny a současnost*, str. 19.
- Pokorný, L. (2013). *Diplomová práce: Pedagogické přesahy trampingu*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.
- Ptáček, L., & Hušková, B. (2018). *Koncepce práce s návštěvnickou veřejností (Interpretační plán) CHKO Kokořínsko – Máchův kraj*. Načteno z <https://kokorinsko.nature.cz/hledej?q=kpvn-2018>
- Randáček, Jan. (2008). *Tramping a archeologie*. Načteno z http://www.roverky.cz/dokumenty/Archeologie_Kokorinsko.pdf
- Report of the Expert Group on Cultural Landscapes. (24. 10 1992). Načteno z <https://whc.unesco.org/archive/pierre92.htm>
- Roverská sosna. (2018). Deset let roverského patriotismu. 12.
- Roverští patrioti. (2020). *Roverští patrioti - kdo to je?* Načteno z <http://www.roverky.cz/onas.html>
- Sklenář, K., & Tiller, J. (1995). *Krajina soutoku*. Mělník: Okresní úřad.
- Stehnová, S., & Stehno, K. (2021). *Pohled do minulosti Kokořínska ... a něco navíc*. Strategie regionálního rozvoje. (2020). *Ministerstvo pro místní rozvoj*. Načteno z <https://www.risy.cz/cs/dokumenty-k-regionalnimu-rozvoji/dokumenty>
- Svobodová, H., & Věžník, A. (2014). *Úvod do geografie venkova*. Načteno z Aktéři rozvoje venkova:

- https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pedf/js14/g_venkov/web/pages/05-akteri-rozvoje.html
- Szczepanski, & Sliz. (2011). *Mezi místem a prostorem*.
- Šilhánková, V. (2007). *Teoretické přístupy k regionálnímu rozvoji*. Pardubice: Univerzita Pardubice.
- Šulcová, P. (2010). *Diplomová práce: Transformace druhého bydlení v CHKO Kokořínsko*. Mělník: Univerzita Karlova v Praze.
- Tramp. (1969). Míša už nevyjde. *Tramp*(3), 1. Získáno 25. 11 2022
- Tramská osada Gredo. (2022). *Tramská osada Gredo*. Načteno z T.O.Gredo: <https://fousuvcacak.cz/t-o-gredo/>
- Tramské archivy. (nedatováno). *Archiv tramských osad*. Načteno z T.O. Bílé skály: <http://tramp-archivy.cz/ato/index.php>
- Tramské archivy. (nedatováno). *Archiv tramských osad*. Načteno z T.O. Povaleči, Mělník: <http://tramp-archivy.cz/ato/index.php>
- Tůmová, I. (2015). *Historie tramské osady Modrá země* (Vlna. vyd.). Praha: Mare-Czech.
- Úmluva Rady Evropy o krajině. (20. 10 2000). Načteno z [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/umluva_rady_evropy_krajina/\\$FILE/OOOPK_umluva_o_krajine_text_cj_20210815.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/umluva_rady_evropy_krajina/$FILE/OOOPK_umluva_o_krajine_text_cj_20210815.pdf)
- Urminský, J., & Vyskočilová, Š. (2017). *ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ KRAJŮ V TELEVIZNÍM VYSÍLÁNÍ: kvANTITATIVNÍ POHLED*. Ostrava: Technická univerzita Ostrava.
- Uzel, K., & Rác, J. (1985). *Kokořínsko*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví.
- Vinklát, P. (2004). *Kronika trampingu v Jizerských horách 1934-2004*. Liberec. Načteno z 80-86660-09-5
- Vodnrušková, A., Vondruška, V., & Jeřábek, J. (1988). *Tradice lidové tvorby: lidová hmotná kultura v Čechách a na Moravě*. Praha: Artia.
- Vrbenský, J. (2022). *Askalona sportovní osada Na Kocábě*. Načteno z Historie: <https://www.askalona.cz/o-askalone/>
- Vyskočilová, Š., & Urminský, J. (2017). *MEDIÁLNÍ OBRAZ REGIONŮ ČESKÉ REPUBLIKY V OBLASTI VĚDY, VÝZKUMU A VZDĚLÁVÁNÍ*. Ostrava: Technická univerzita Ostrava.
- Vytiska, F. (2015). *Osada Svatojánské proudy*. Načteno z Historie osady Svatojánské proudy: <http://www.osadasvatojanskeproudy.cz/view.php?navezclanku=osada-svatojanske-proudy&cisloclanku=2016010015>
- Waic, M., & Kössl, J. (1992). *Český tramping 1918 - 1945*. Praha.
- Wokoun, R., Mates, P., & Kadeřábková, J. (2011). *Základy regionálních věd a veřejné správy*. Plzeň : Aleš Čeněk .
- Zákon 114/1992 Sb. (1992). *Zákon 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny*. Načteno z https://www.mzp.cz/www/platnalegislativa.nsf/58170589E7DC0591C125654B004E91C1/%24file/z114_1992.pdf
- Zákon č. 248/2000 Sb. (2000). *Zákon o podpoře regionálního rozvoje*. Načteno z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-248>
- Zákon č. 289/1995 Sb. (1995). *Zákon o lesích a o změně některých zákonů (lesní zákon)*. Načteno z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-289>
- Zemánek, L. (2003). Lokální kultura v životě našeho venkova. *Geografie na cestách poznání: sborník příspěvků k šedesátinám Ivana Bičíka*, stránky 124-149.
- Zháněl, J., Hellebrandt, V., & Sebera, M. (2014). *Metodologie výzkumné práce*. Brno: Masarykova univerzita.

Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Statistické jednotky NUTS.....	21
Obrázek 2 - úryvek z trampské rubriky Mladého světa	40
Obrázek 3 - Mapa trampských osad v celé ČR.....	46
Obrázek 4 - Mapa trampských osad v CHKO Kokořínsko a CHKO Český ráj.....	51
Obrázek 6 - Založení táborové knihy T.O. Šamtátovo.....	54
Obrázek 5 - Jedno z vybraných tábořišť v Roverských skalách.....	54
Obrázek 7 - Osady v Kokořínském dole.....	57
Obrázek 8 - Mapa trampských osad v Kokořínském dole.....	58
Obrázek 9 - Jedna z chat osady Harakoko.....	60
Obrázek 10 - Tábořiště v Kokořínském dole	62
Obrázek 11 - Časová osa konfliktu	64
Obrázek 13 - Upozornění pro ostatní trampy	66
Obrázek 14 - Cílové skupiny v CHKO Kokořínsko - Máchův kraj.....	69

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Cíle Dohody o partnerství ze dvou období.....	17
Tabulka 2 - Cíle Strategie regionálního rozvoje ze dvou období	18
Tabulka 3 - Vymezení regionů podle OECD.....	21
Tabulka 4 - Počet trampských kempů/osad v krajích.....	47
Tabulka 5 - Vybrané osady na národní úrovni.....	49
Tabulka 6 - Stručné porovnání obou CHKO	50
Tabulka 7 - Časový vývoj konfliktu v lokalitě spolu s kladnými a zápornými názory.....	65
Tabulka 8 - Charakteristika dotazovaných.....	73
Tabulka 9 - Odpovědi dotazovaných na jednotlivé okruhy otázek.....	77
Tabulka 10 - Komparace dat získaných z polostrukturovaných rozhovorů.....	79

Seznam použitých zkratk

NUTS – Nomenklatura územních statistických jednotek
LAU – Local administrative unit (místní správní jednotka)
OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
EU – Evropská unie
CHKO – Chráněná krajinná oblast
T.O. – Trampská osada

Přílohy

Příloha 1 Přepis rozhovorů

Příloha 1 – Přepis rozhovorů

Otázka č. 1

„Jaké je Vaše mínění o Kokořínském dole, jako místu k trampování? Využíváte jej?“

Dotazovaný 1: „Myslím, že spíše tramping není tím, co momentálně lokalitu rozvíjí, bude to převážně turismus. Je to však krásné místo k vandrování a jezdím se poměrně často.“

Dotazovaný 2: „Myslím, že tramping jako takový lokalitu moc nerozvíjí, spíše zachovává status quo. Vycházím z toho, že trampové jsou spíše konzervativní a do přírody nebo na vandry mnohdy „utíkají“ z moderního světa dál od množství lidí. Podíváme-li se na rozvoj z ekonomického pohledu nebo pohledu rozvoje turismu, myslím že až na pár hospod tramping nepřináší do místního kraje peníze ani požadavky na kvalitnější turistickou infrastrukturu, a tudíž jej ani ekonomicky nerozvíjí.“

Existují trampové, kteří mají v okolí Kokořínska chaty, a tak by asi nějaký rozvoj chataření probíhat mohl. Pokud ano, myslím, že jeho dopad bude mizivý. Zvlášť v porovnání s běžným turistickým ruchem v lokalitě.

Jsem přesvědčený, že tramping pomáhá rozvíjet lokalitu z pohledu ekologického a krajinného. Probíhají brigády, na kterých se opravují turistické stezky, probíhá úklid na kempch, kolem turistických cest a parkovišť a trampové také udržují studánky nebo obnovili Starou husí cestu v severozápadním Kokořínsku. Tramping probíhá hodně mimo Kokořínský důl, jelikož ten je přitahován spíše běžnými turisty. Avšak Prostředí Kokořínska je k vandrování atraktivní určitě svou povahou – hlubokými romantickými pískovcovými roklami. Zároveň, a to vnímám jako důležitější než atraktivitu, je to poslední místo tohoto typu, které k vandrování a trampování pod převisy zůstalo. Dříve bylo podobné trampování jako v Kokořínsku běžné ve více oblastech, např. Českosaském Švýcarsku nebo Klokočských skalách. Z těchto míst ale trampové byli v minulosti kvůli ochraně přírody vyhnáni, kempy pod převisy byly zničeny cca do roku 2010 (z té doby pochází i soudní nález ohledně rozdílu mezi tábořením a bivakováním, který zjednodušeně řečeno bivakování v české přírodě povoluje i za přespání v lokalitách bez ohně. Zjednodušeně, atraktivních míst je v republice spousta, ale Kokořínsko nějakým způsobem „zbylo“ jako poslední.“

Dotazovaný 3: „Myslím si, že v oblasti Kokořínska jsou k dispozici i vhodnější lokality k vandrování. Jako výhodu lze však v Kokořínském dole spatřovat funkčnost hospod a dalších zařízení, ovšem za cenu rušnosti oblasti způsobené turismem.“

Dotazovaný 4: „K atraktivitě lokality bezesporu přispívá bohaté přírodní a kulturní dědictví, dále také množství přístřešků a míst k setkávání. Na druhou stranu, někteří trampové, kteří nejsou místní, mohou zvažovat jiné lokality právě z důvodu vysoké návštěvnosti v Kokořínském dole.“

Dotazovaný 5: „Tramping bych řekl z hlediska počtu návštěvníků a rozvoje turismu v Kokořínském dole je určitě nějaký. Nechci říct ani druhořadý, ale opravdu zcela potlačený, kromě večerních návštěv restauračních zařízení, což je třeba osada Haračko, která je otázka, jestli máme mluvit o trampingu. Je to původní trampská osada z 30. let. Dneska jsou všechny jejich chatky legalizované, ale stále existuje osadní výbor, ale z hlediska návštěvnosti to je určitě podružná věc. „Tramping se přesunul spíše do jiných částí Kokořínska. Ono, když se podíváte na páteční trasu Kokořínským dolem kolem Pšovky – červená Máchova stezka, ta vede přes všechna rušnější místa, kde není příliš klidu. Ale na druhou stranu musím říct, že mě osobně překvapilo, že když jsme v roce 2022 likvidovali kempy na pozemcích Agentury, že v Kokořínském dole byly. Já jsem znal v podstatě jeden a ty další, o těch jsem ani nevěděl.“

Otázka č. 2

Popište, zda vy osobně se účastníte či neúčastníte akcí spojených s trampem v Kokořínském dole.

Dotazovaný 1: „Neúčastním se, jezdím pouze na vandry.“

Dotazovaný 2: „Vzhledem ke vzdálenosti od bydliště jen velmi sporadicky. Na sportovních akcích ani ne, občas zajedu na Kokořínsko na potlach/setkání nebo na brigádu.“

Dotazovaný 3: „Neúčastním se“

Dotazovaný 4: „Bohužel nejsem přímo součástí komunity trampů kolem Kokořínského dolu. Lokalitu mám moc rád a podle časových možností ji navštěvuji (jako tramp), ale ne tak často, abych tam měl známé. Potlachů nebo nohejbalových zápasů jsem se v minulosti účastnil, ale ne v této lokalitě.“

Dotazovaný 5: „Naposledy jsem byl na potlachu T.O. Bílé skály před dvaceti lety. Ale samozřejmě na takovéto akce vystavujeme například parkovací povolení nebo povolení pro vjezd.“

Otázka č. 3

Zhodnoťte kladné a záporné vlivy trampingu v Kokořínském dole.

Dotazovaný 1: „Z těch kladných mě napadají pouze ekonomické věci, třeba větší tržby v hospodě nebo v místních obchodech. Ze záporných vlivů to může být třeba odhazování odpadků, ale trampové jsou oduševnělí a všechnen bordel si odnesou, což běžní turisté nedělají. Problém by spíš mohl být v rozdělování ohně, ale opět zase u běžných lidí.“

Dotazovaný 2: „Základní přínos trampingu vidím v drobné péči o přírodu a okolí. Ne velké, systematické, ale takové, kterou může dělat každý z nás kolem sebe, třeba úklid odpadků. Znáám docela dost lidí, kteří chodí do lesa s igelitovými pytlíky a vracejí se s nimi plnými odpadků. Druhý typ přínosů jsem nakoušel už v první otázce. Na území Kokořínska to jsou brigády, v rámci, kterých jsou prováděny systematické úklidy lesa, opravy turistických stezek nebo zvelebování okolí. „Jako negativní vliv, který tramping v lokalitě může mít, vnímám zvýšené riziko požáru od ohňů a pohyb mimo značené cesty. Na druhou stranu jsem přesvědčen, že rozdělání oheň na písku je bezpečnější než kdekoli jinde a z tohoto pohledu jsou ohně pod převisy výrazně bezpečnější než ohniště, umístěná někde v lese. Navíc jsou ohniště na kempch udržována (existují výjimky, popíšu níže). Neslyšel jsem, že by vznikl požár na Kokořínsku od ohně pod převisem, zato jsem slyšel o pár požárech, vzniklých od nedopalků turistů. To ale prosím berte jenom jako subjektivní pohled. Nemám k tomu data a nenapadá mě, jak se k nějakým validním dostat. Co se týká množství odhozených odpadků nebo nepořádku na kempch (převisech), určitě to je negativní vliv trampingu, ale je mimo vliv samotných trampů a jim samým se tenhle stav nelíbí. Na Kokořínsku se pohybují už cca 10 let a pozorují, že nárůst nepořádku v lese a bohužel i necitlivě proslapaných cest koreluje s masovostí, s jakou lidé začínají kraj navštěvovat. Tito noví návštěvníci ale zpravidla nejsou trampové nebo vandráci nýbrž turisté, kteří sem přicházejí bez „úcty k místu“ a jejich návštěva je jednorázová. Samozřejmě ne všichni ale část z nich ano. Mnohdy procházejí krajinou a na základě GPS souřadnic hledají kempy pod převisy. Často u toho ale nerespektují legislativní nebo nepsaná pravidla, nechávají po sobě nepořádek, necitlivě tvoří z malých pěšinek „dálnice“ nebo berou dřevo z míst, kde je to zakázáno (na některých kempch v blízkosti oblastí s vyšší ochranou byla informace, kde se v žádném případě nemá sbírat dřevo z důvodu zachování ochrany přírody). Vnímám to tak, že tyto problémy sice jsou důsledkem trampingu (kdyby tu nebyla trampská kultura, ani turisté by kraj v tak hojně míře nenavštěvovali), nicméně pravou příčinou nejsou trampové ale minorita lidí, kteří zveřejňují informace o kempch a snaží se do kraje nalákat co nejvíce lidí. O jejich pohnutkách můžeme jenom spekulovat. A faktem je, že každá lokalita má pouze určitou omezenou kapacitu turismu, kterou snese, ať se jedná o lesní remízky nebo sjezdovku. V tomto bodě se omlouvám za odbočku, ale chtěl jsem vysvětlit svůj pohled na příčiny negativních vlivů. Jako další z negativních vlivů se uvádí rozhrabávání archeologických vrstev pod převisy. Tomuto tématu nerozumím, takže budu mít pravděpodobně zjednodušený pohled. Myslím, že tento negativní vliv je uváděn jako „zástupný problém“. Většina kempů je na Kokořínsku desítky let. Pokud došlo k nějakému poškození archeologických nalezišť, už se to patrně bohužel za ty desítky let nedá vrátit. Mezi trampy se posledních pár let šíří apel na nezakládání nových kempů a co jsem měl

možnost pozorovat, skutečně až na dvě výjimky, o kterých vím, probíhala pouze údržba těch stávajících s minimálními změnami toho, co už na místě samotném desítky let stojí. V obecné rovině je možno říct, že negativní důsledky trampingu mohou být řešeny jeho zákazem a likvidací trampských kempů, tedy tím, k čemu situace směřuje v současné době. Myslím ale, že to řešení je z kategorie "máme spousty dopravních nehod tak zakážeme lidem jezdit autem". Zopakují to, co jsem uváděl na začátku, že oblast Kokořínska je poslední z řady mnoha oblastí, kde se tímto způsobem trampovalo a bylo to zakázáno. Je tedy na místě nějaká proporcionalita, kdy by alespoň jedna podobná lokalita v republice mohla být zachována. Nejen pro pár lidí, kteří ji využívají, ale i proto, že z kulturního pohledu se ve světě jedná o poslední unikát svého druhu. Moje zbožné přání je, aby zmizely informace o trampských kempech z internetu a věřím, že časem se situace vyřeší opět sama jakousi samoregulací. To ale nelze nikomu přikázat a jelikož je trend zveřejňovat co nejvíce zajímavosti o přírodě online, dá se očekávat, že podobná místa budou turismem trpět více.

Abych se vrátil k řešení v otázce. Napadá mě větší edukování návštěvníků CHKO o tom, jak se mají pohybovat, že si s sebou mají odnést odpadky a mají se vyvarovat vstupu mimo značené cesty. Asi to bude znít hodně jako bizarní nápad, ale pakliže by se trampung v těchto místech dočkal jakési ochrany nebo částečné legalizace, bylo by možné zaznačit do mapy nějaké kempy nebo místa přímo na značce, na které by se návštěvníci mohli podívat bez negativních vlivů. Napadá mě třeba okolí "Tisáčku", kde jsou dva velké pěkné převisy. V některých státech je běžné, že se občas v lese nacházejí místa, kde je povoleno tábořit včetně rozdělávání ohně. Pakliže by to podobně fungovalo i na těchto převisích, návštěvníci by si zde na výletě mohli vyzkoušet příchuť "trampování" a zároveň by byla přesně daná místa, která by se pravidelněji uklízela a udržovala (např. dodávka dřeva na oheň apod.) Musím dodat, že tohle navrhované řešení nepočítá se situací, kdy někdo chce cíleně z osobní pohnutky kempy bourat a z toho důvodu na ně veřejně zve masu lidí, což je situace, ve které se teď momentálně podle mě nachází Kokořínská oblast. To bohužel systémově ošetřit nelze a je to o lidech."

Dotazovaný 3: „Mezi pozitivní přínosy trampingu v Kokořínském dole lze zařadit brigády některých TO, zaměřující se na sběr odpadků. V Kokořínském dole jsem se s negativními vlivy trampingu nesetkal. Obecně jde ale o lidské zásahy do krajiny, které mohou působit názorové pnutí, pokud jsou prováděny v lokalitách, kde se střetávají např. zájmy odborníků na životní prostředí usilujících o co největší zachování „původního“ (resp. současného) stavu, archeologů zkoumajících relikty lidského osídlení v minulosti (zde mám na mysli především převisy, na Kokořínsku časté útočiště trampů), a trampů, využívajících tutéž krajinu pro volnočasové využití. Je evidentní, že krajina nemůže „patřit“ ani jedné z těchto zájmových skupin, a proto je třeba hledat cesty ke kompromisu, např. vyhrazení některých oblastí čistě k trampingu.“

Dotazovaný 4: „Trampové udržují svou subkulturu, která je unikátní právě v kombinaci s místní přírodou. Jejich přínos je zároveň ekonomický, ale typicky nižší, než u běžných turistů nebo chatařů. To přispívá k atraktivitě a jedinečnosti lokality, která je pak zajímavá pro návštěvu i pro netrampy. Kromě možného nepořádku je dalším možným negativním vlivem i ničení přírody. Tato poškození ale většinou trampové – jakožto lidé s hlubokým vztahem k tomuto prostředí – většinou nezpůsobují. Mnohem větším problémem může být overturismus na některých místech z hlediska mainstreamových turistů, kteří k regionu a lokalitě nemají tak blízko.“

Dotazovaný 5: „Tak jednu věc jsem již zmínil, a to je tedy návštěva restauračních zařízení, dále to pak mohou být brigády, o kterých nás vždy informují dopředu a my jim řekneme, že ano nyní je na to vhodná doba nebo také ne. Z těch negativních to může být otázka toho, že v blízkosti některého trampského kempu relativně často dochází k hluku. Teď se můžeme bavit o tom, jestli ten hluk to rušení je tak intenzivní, že to má nějaký fatální vliv. Můžeme se bavit o tom, jestli vůbec můžeme mluvit o nějakém vlivu rušení na místě, který je pár desítek metrů od frekventované turistické cesty. Ale zase řekneme, že v noci je tam klid, a tedy na těch trampských kempech ti lidé, jsou přes noc, takže pro tu přírodu to nějaký dopad má. Na druhou stranu, kdo se v přírodě pohybuje, tak ví, že příroda prostřednictvím živočišných druhů, o kterých se hlavně musíme bavit, je úžasně tolerantní a přivyká se nějakému běžnému stavu. Nebavíme se o druzích, které odmítají přítomnost člověka, ale ty víceméně v běžné krajině Kokořínska. V souvislosti s trampy je často skloňováno rušení sokolů. Nicméně například hnízdiště na Vlhosti, (od roku 2000 pro nás naprosto neúspěšnější, kde sokoli vyvádějí každoročně mláďata) tak mají nad hlavou trampský kemp. A úplně paradoxní je, nás to taky překvapilo, že jedno z hnízdišť námi objevených je přímo na skále nad frekventovanou silnicí. Já to nebudu dál specifikovat, ale je to prostě úsměvné a jenom to ukazuje na schopnost přírody se přizpůsobovat. Takže to rušení je, nechci to úplně znevažovat, ale běžná příroda na přítomnost člověka si zvyká. Potvrzují nám to i myslivci, protože konflikt mezi trampy a myslivci zdá se vůbec není. Dalším přímým vlivem může být jednak rozdělávání ohně, když je ohniště umístěno příliš blízko skály, tak může docházet v podstatě k tepelnému ovlivnění skal. Co se týče teď nedávno byla diskuze, že to může rušit netopýry. Pod našimi převisy jsme nikdy netopýry nenašli. Našli jsme jedince, třeba netopýra černého, který zimoval ve skalních bytech zalezlý ve šterbinách. Převisy i dutiny jsou tak otevřené věci, které vůbec nezjistují nějakou stabilnější teplotu, kterou ty netopýři na zimoviště potřebují. Naprosto ojedinělé jsou to ty skalní byty. A právě druhy netopýrů, kteří zimují ve šterbinách, jako je třeba netopýr černý. Ale netopýr velký a vrápenec malý, ty tedy pod převisy nejsou. Ty můžeme nazývat pivovarský netopýr, protože máme největší netopýřiště – největší zimoviště netopýrů právě v pivovarských sklepech. Samozřejmě jsou to spíš takové menší kolonie. Tady se bavíme o několika desítkách jedinců. Nejsme tady v krásové oblasti, kde ty netopýři zimují ze stovek kilometrů v okolí. Samozřejmě jsme prováděli monitoring různých míst například studnu na hradě Kokořín nebo na zámku Houska, tak tam se najdou opět jednotliví jedinci. Že by trampung rušil netopýry, to je naprosto věčný nesmysl. Možná, že někde došlo k ovlivnění vláskatce tajemného tam kde, jestli někde vznikl nový trampský kemp a docházelo k tomu, že oheň byl rozděláván v blízkosti skály, tak možná tam mohlo dojít k ovlivnění.“

Otázka č. 4

Existuje dokument s názvem Typologie kulturní krajiny, podle které by měl trampung být zařazen do své vlastní kategorie „trampská krajina“, což s sebou přináší například to, že by v CHKO Kokořínsko mohly být některé kempy označené v mapě a pobyt v nich by byl zcela legální. Co si o tomto přístupu myslíte? Zhodnoťte, jak toto probíhá v Kokořínském dole.

Dotazovaný 1: „Nápad se mi líbí, ale spíš mě mrzí, že to tak není...čekala bych to jako automatické v celé ČR. Na druhou stranu, to ale může také přivést na místo více turistů.“

Dotazovaný 2: „Dokážu si představit pár vybraných míst na značce, kde bude možné legálně tábořit. Myslím ale, že taková místa musí počítat se zvýšeným náporům turistů a pokud by se měla jejich kvalita zachovat, musela by být zajištěna údržba (sběr odpadků, dodávání dřeva, aby návštěvníci masově nezlikvidovali přírodu okolo).“

Dotazovaný 3: „Jistě by to zmenšilo napětí mezi orgány ochrany přírody a trampy. Na druhou stranu by zřejmě došlo ke zvýšení návštěvnosti těchto několika málo míst, a to i lidmi, kteří mají k filosofii trampingu daleko.“

Dotazovaný 4: „Dočasná přístřešky v lokalitě existují, stejně tak jako ohniště, takže je otázka, co by legalizace reálně změnila. Na jednu stranu by přinesla určitou formu jistoty trampům, že nikdo nemůže jejich tábořiště nahlasit a nechat odstranit. Na druhou stranu by ale bylo nutné vytvořit určitý seznam těchto míst, což by znamenalo ztrátu určitého „kouzla“. Dále by to přineslo nárust administrativy na straně ochrany přírody, což není příliš žádoucí.“

Dotazovaný 5: „Na celém Kokořínsku by měly být oficiálně legalizovány celkem tři kempy, kdy jeden z nich by měl být v Kokořínském dole. Máme vytipovaná tři místa a je to z toho důvodu, že jsme hledali místa tradiční, historická, a že jsou to místa na pozemcích agentury. Bohužel může docházet k tomu, že kdyby byly zlegalizovány budou také více navštěvovány běžnými turisty. Pro nás by bylo ideální, kdybychom měli partnera, na kterého bychom přenesli nějaké povinnosti typu zabezpečení nějaké základní požární ochrany nebo úklidu. Také předpokládáme, že to vyhrazení místa bude na nějakou omezenou dobu, třeba na jednu sezónu nebo na půl roku. A když zkušenosti s tím budou špatné, tak už se to povolení neobnoví. Ale je to jedna z cest možných, ale samozřejmě to má spoustu i svých odpůrců, protože se tím vlastně zvýší návštěvnost. Ale zase nemůžeme se jenom koukat na porušování zákona, hlavně když jsme veřejně řekneme pranýřování. Nemůžeme zůstat v nečinnosti. Tak buď to budeme potírat anebo budeme hledat nějaký kompromis. Jedním z vybraných míst je Bororo nebo Mamučák a oba jsou blízko turistických atrakcí – například Bororo je 100 metrů od turistické stezky. Zároveň jsem byl také informován, že trampové zakládají zapsaný spolek a prostřednictvím něj s námi budou komunikovat. Díky spolku to přechází vlastně do té oficiální roviny, že trampové budou pod hlavičkou zapsaného spolku a tam pak nás mohou žádat o další věci. Zároveň mohou mít postavení účastníka řízení. Například ve správních řízeních mohou být nositeli nějakých práv. No u nás přímo o něco žádat jakoby oficiálně, tak my jsme se jako v minulosti vyjádřili, že hledáme cestu, jak legalizovat některý tradiční kemp, a to je možná jedna z cest.“